Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

APOTEKER SIBBERNSENS

SAXOBOG

APOTEKER SIBBERNSENS

SAXOBOG

SAXOS DANMARKSHISTORIE
GENNEM TIDERNE
I TEXT OG BILLEDER

C. A. REITZELS FORLAG · KØBENHAVN
EGMONT H. PETERSENS KGL. HOF-BOGTRYKKERI
MCMXXVII

REDAKTION

C. BEHREND, R. PAULLI, CARL S. PETERSEN

Ved Angers-Fragmentet er VILHELM ANDERSENS Oversættelse benyttet. De øvrige Oversættelser skyldes, hvor intet andet er bemærket, C. BEHREND

INDHOLD

INDLEDNING AF CARL S. PETERSEN 9

DEN MIDDELALDERLIGE OVERLEVERING:

AF SAXOS FORTALE TIL GESTA DANORUM. JØRGEN OLRIKS OVERSÆTTELSE 35

HAANDSKRIFTER:

ANGERS-FRAGMENTET 39

LASSENS FRAGMENT 57

KALL RASMUSSENS FRAGMENT 63

PLESNERS FRAGMENT 73

DE ÆLDSTE LATINSKE UDGAVER:

CHRISTIERN PEDERSENS UDGAVE, PARIS 1514 81

JOHANNES OPORINUS' UDGAVE, BASEL 1534 101

PHILIP LONICERS UDGAVE, FRANKFURT 1576 113

STEPHAN HANSEN STEPHANIUS' UDGAVE, SORØ 1645 119

DE ÆLDRE DANSKE OVERSÆTTELSER:

ANDERS SØRENSEN VEDELS OVERSÆTTELSE, KØBENHAVN 1575 131

SEJER SCHOUSBÖLLES OVERSÆTTELSE, KØBENHAVN 1752 151

N. F. S. GRUNDTVIGS OVERSÆTTELSE, KØBENHAVN 1818—22 159

LITTERATUR OM SAXO. 169

INDLEDNING

DA Apoteker A. E. SIBBERNSEN i Vester Skerninge var kommet i Besiddelse af Saxos latinske Danmarkshistorie i de sjældne ældste Udgaver og Oversættelser, fattede han den smukke Tanke paa egen Bekostning at ville udgive en Bog til Ære for vor Middelalders største Skribent, en af de største i Europa. I denne Anledning henvendte han sig til Embedsmænd ved det kgl. Bibliotek, hvor Saxooverleveringen gennem Haandskrifter og Tryk foreligger i rigere Mangfoldighed end noget andet Sted, og bad dem være sig behjælpelig med Udførelsen paa det af ham tilvejebragte Grundlag. Man enedes snart om at udvide Bogens Rammer, saa at den paa sin Vis kom til at give et Billede af Saxos og hans Værks Skæbne gennem Tiderne, belyst ikke alene ved Medtagelse af de bevarede Haandskriftfragmenter, ved Gengivelse af Titelblade og karakteristiske Bogsider, men ogsaa saaledes, at Vægten for Textens Vedkommende overalt lagdes paa at vise, med hvilke Følelser de skiftende Aarhundreder har indstillet sig overfor den vanskelige Opgave at skulle udgive og oversætte hans udødelige Værk.

Først gives imidlertid Ordet til Saxo selv. Han fortæller, hvorledes det er Absalons Bud, der har gjort ham til Historieskriver; i store, almindelige Træk gør han Rede for sine Kilder og vender sig derefter til Ærkebiskop Anders Sunesøn og Kong Valdemar Sejr med Bøn om at yde ham Værn mod Avindsmænd og Misundere. Den ydmyge Tone, i hvilken han taler, bør man sikkert ikke tage for højtideligt. Det er stereotype Beskedenhedsfraser, almindelige i Middelalderen, kendte ogsaa i senere Tider, og de formaar i dette Tilfælde ikke helt at skjule den stærke Selvfølelse, der ligger bag. I Bogen selv er al Ydmyghed forsvunden, og som den suveræne Hersker over Maal og Midler fører Saxo Læseren efter sin Vilje. Langt større Opmærksomhed fortjener de Ord, hvormed han slutter Henvendelsen til Valdemar Sejr. De giver en Oplysning af personlig Karakter og viser i et Glimt den Aand, der bor i hans Sjæl.

Vi erfarer af hans egen Mund, at han tilhører en Slægt af Krigere; hans Fader og Farfader har tjent i Valdemar den Stores Gaard og tro fulgt hans Mærke i Striden. Dette er alt, hvad Saxo har fundet værd at meddele om sig selv og sin Herkomst, og stort mere véd vi heller ikke med Sikkerhed om hans personlige Forhold. Ganske vist møder os i hans Samtid en hel Række Saxo'er, der alle — ene undtaget hin Munk af dette Navn, der gik rundt og gjorde Mirakler med den hellige Vilhelm af Æbelholts Tand — har nydt den Ære af Forskningen efterhaanden at blive taget for Historieskriveren. Der er Provst Saxo i Roskilde, som har undertegnet nogle Dokumenter fra 1180 og 1183, Kannik Saxo i Lund, der har sat sit Navn under et af Ærkebiskop Absalon udstedt, udateret Gavebrev, Magister Saxo, der er Medunderskriver paa samme Absalons Gavebrev til Sorø Kloster fra omtrent 1200, og endelig den kongelige Ombudsmand (Foged) Saxo, der i sin Egenskab af Sjællandsfar sammen med sine Kolleger 1180 vakte de skaanske Stormænds Vrede. Men da ingen anden ydre Overensstemmelse har kunnet bringes tilveje end Navnets, har snart denne, snart hin maattet finde sig i at blive sat udenfor Mulighed. Blot én Saxo har man næsten enstemmigt fastholdt maatte være Historikeren; det er ham, der nævnes i Absalons Testamente, hvor det hedder: „Sin Klerk (ɔ: Sekretær) Saxo eftergav han 2½ Mark Sølv, som han havde laant ham. Saxo skal tilbagelevere de to Bøger, som Ærkebispen har laant ham, til Sorø Kloster". Hvorefter det for de fleste har staaet som en afgjort Sag, at Historieskriveren tilhørte den gejstlige Stand. Der er dog én Samtidigs Udtalelse, der peger i en anden Retning; det er Svend Aagesens. Som paavist af M. Cl. Gertz bruger denne, der i sin lille Danmarkshistorie omtaler Historikeren Saxo som sin „contubernalis", det til Adjektivet svarende Substantiv „contubernium" for at betegne Hirden, Vederlaget, og det er saaledes berettiget at slutte, at i hvert Fald paa det Tidspunkt, Svend Aagesen skrev, har ogsaa Saxo været Hirdmand, Kriger. Saa meget er under alle Omstændigheder vist, at det er en Krigsmands Sjæl, der har til Huse i hans Legeme, ikke en Gejstligs — derom vidner højlydt hvert Blad i hans Historieværk.

Som Historiker har Saxo ingen Sans for Fredens Gerning, for Samfundsforhold og indre Tilstande. Om Missionsvirksomhed og Klostersysler hører vi lidet eller intet; Absalon som Kirkefyrste træder helt i Skygge for Absalon som verdslig Politiker, og mere end ét Sted lægger han utvetydigt for Dagen, at Gudelighed og Fromhed alene ikke er ham nok. Det er

Spørgsmaalet om Forholdet mellem Enkeltmand og Staten, mellem Særinteresser og Almenvel, der optager ham, og aldrig trættes han af gennem Gentagelse paa Gentagelse at banke ind i Læserens Bevidsthed, at hint maa vige for dette, om Vilkaarlighed og Voldsfærd skal undgaas, Lov og Retfærdighed haandhæves, Land og Rige bestaa. Af alle de Dyder, der er til i Verden, værdsætter han dog ingen højere end Soldatens. Som hans Værk genlyder af Vaabengny og Kampglæde fra den første Bog til den sidste, er det overalt Fejheden og Blødagtigheden, han vil til Livs, Modet og Dødsforagten, han sætter i Højsædet. Hvor han møder dette sidste, funkler hans Blik, og alt andet er glemt: godt og ondt, Ven og Fjende — det svinder ind til intet overfor den Mand, som gaar i Døden med oprejst Pande.

Med saadant Sind skrev Saxo sin Bog, som han i fuld Overensstemmelse med Aand og Indhold kaldte — ikke Danmarks Historie, men *Gesta Danorum*, Danernes Bedrifter. Intet Under da, at han i Henvendelsen til Valdemar Sejr bruger Ord, der har Klang af Hærfærd: han vil kæmpe for ham om ikke med andet saa dog med Aandens Vaaben, og under hans Banner vil han trygt lægge Haand paa Værket.

Hvorledes Saxos Arbejde er blevet modtaget af Samtiden, véd vi ikke. Et Par Forfattere fra den senere Middelalder nævner hans Navn med dyb Beundring. Den sjællandske Aarbog, der er skrevet ved Slutningen af det 13de Aarhundrede, kalder ham „en Klerk af vidunderlig og fint udviklet Veltalenhed"; den jydske Krønike, der stammer fra Midten af det 14de, omtaler ham som „en udmærket Skriftkyndig (Grammaticus), Sjællænder af Fødsel" og giver et udførligt Udtog af Værket til Bedste for dem, hvem Saxos ordrige Fremstilling, ofte dunkle Udtryksmaade og kunstfærdige Vers maatte volde Besvær. Det er muligt, at dette Udtog, der synes at være blevet en Del læst, og af hvilket Bogtrykkeren Matthæus Brandis om ved Aaret 1502 besørgede en plattysk Oversættelse trykt, har bidraget sit til, at den omfangsrige Original afskreves mindre hyppigt, end maaske ellers havde været Tilfældet; men dette medgivet er det ligefuldt vist, at endnu i det 17de Aarhundrede var middelalderlige Haandskrifter af det store Værk i Behold. De er imidlertid alle forlængst sporløst forsvundne; hvad der er tilbage, er blot enkelte Blade eller Bladstumper, og Saxo, der 1514 var blevet mangfoldiggjort af den unge Bogtrykkerkunst, har saaledes haandskriftmæssigt set lidt en lignende ublid Skæbne som den, der er overgaaet vor middelalderlige Bogverden som Helhed taget.

Allerede i Middelalderen selv er talrige Haandskrifter gaaet til Grunde ved de hyppige og hærgende Ildebrande; ogsaa den Gang kastede man ligesom senere Vrag paa en gammel Bog, naar man havde faaet en ny og bedre i Stedet, ligesom mangen en Bogsamling ved Forsømmelighed og manglende Tilsyn kan være lagt øde. Alligevel er de middelalderlige Biblioteker i det store og hele komne vel igennem den katolske Tid, og bedre end det paa Forhaand skulde ventes har de redet Reformationskampens Storme af. Det er først efterhaanden som Domkirker og Klostre gik over til at blive Kronens Eje, hvorved de dertil knyttede Bogsamlinger faldt i Regeringens og dens Lensmænds Hænder, at Dødsdommen for Alvor fældes. Som de stærke Pergamentsblade fortræffeligt egnede sig til Fyrværkeri og Karduser, var de ikke mindre anvendelige til Omslag om Regnskaber eller som afstivende Bindfoer i Bøger, og paa Lensmændenes Kontorer sønderskares middelalderlige Haandskrifter i Massevis for at bruges til Indbinding af Lensregnskaber, Skattemandtalslister, Toldregnskaber, Jordebøger og andre officielle Protokoller. Det er netop som saadant Bindmateriale, at de bevarede Brudstykker af Saxohaandskrifter, der her for første Gang reproduceres samlet, i sin Tid har gjort Tjeneste, og er de end faa i Tal, har til Gengæld ét af dem den allerhøjeste Interesse. Det er de fire Blade, der i 1860erne blev fremdragne i Municipalbiblioteket i den lille By Angers i det vestlige Frankrig, og som nu tilhører det kgl. Bibliotek i København.

Alene ved deres Ydre tiltrækker disse Blade sig Opmærksomheden. Man vil blot ved flygtigt at sammenholde dem med de andre Brudstykker erkende, at det, for at bruge Finnur Jónssons Udtryk, ikke er noget Spareprincip, der her har gjort sig gældende. Skønt der med Lethed vilde kunne have staaet dobbelt saa mange Linjer paa Siden, er Linjemellemrummene ikke des mindre saa store, at det tydelig nok fra første Færd har været Meningen at skaffe rigelig Plads til kommende Tilføjelser eller Rettelser. Saadanne forefindes ganske rigtigt ogsaa mellem Linjerne og i Marginen hele Fragmentet igennem. En mindre Del skiller sig ved Skriftens Art ud som værende fra en anden og senere Tid end det øvrige og kan, som paavist af Emil Rathsack (1920), med Grund antages at hidrøre fra den Mand, der i det 14de Aarhundrede forfattede den jydske Krønike med dens Udtog af Saxos Værk. Langt den største Part skyldes dog den samme faste, karakterfulde Haand, som har skrevet Hovedtexten. Færrest i Tal og ofte slet ingen er Tilføjelserne ved Versene paa det 3dje og 4de Blad; til Gen-

gæld fylker de sig i tætte Skarer paa Fragmentets 1ste Side, hvor Skjold, den gamle Kongeæts berømmelige Stamfader, behandles, og viser sig ved nærmere Eftersyn at bestaa dels i saglige Udvidelser til den oprindelige Text, dels i stilistiske Ændringer til Ord eller Sætninger i den. Adskillige af disse Ændringer, om end saare langt fra alle, genfindes i Christiern Pedersens Udgave fra 1514, hvor ogsaa det store Indskud er optaget ganske vist paa en Plads, der ikke stemmer med Haandskriftets.

Det vil være naturligt, saa vidt det gennem en Oversættelse er muligt, at give Læseren et Indblik i dette Angersfragmentets ejendommelige Særpræg, og hertil vælges netop den 1ste Side. De af Hovedhaanden foretagne Indskud og Ændringer sættes *kursiv*, det store Indskud desuden mellem runde Klammer; med Tegnet > gengives det „eller"-Tegn, hvormed Skriveren indleder de enkelte Tilføjelser; mellem < > anbringes, hvad han selv ved Underprikning af paagældende Ord har betegnet som slettet igen; endelig sættes Tilføjelserne fra det 14de Aarhundrede med mindre Skrift.

Siden tager sig da saaledes ud i fortløbende Oversættelse:

„aflagde Prøve, og saa store var Beviserne paa hans Evner, at efter ham de øvrige > *følgende* læg vel Mærke til det Danekonger med et fælles Navn kaldtes Skjoldunger. Saaledes overgik Skjold sine Kræfters Fylde med sin Sjæls Modenhed > *Da han med sin Sjæls Modenhed overgik sine Kræfters Støtte > Da han med de herligste Beviser paa sin Evne > med sin Aands Friskhed og sin Alders Støtte, overvældede han ogsaa Nabofolkene med sin Glans* og førte Dyster, Krige til hvilke næppe nok hans Alder tillod ham at være Tilskuer > *han for sin Grønhed kunde være Tilskuer > til hvilke han næppe nok for sin Spædhed kunde være Tilskuer. (Denne < var > fremtraadte lige udmærket ved Vaaben og Kærlighed til Fædrelandet. For han ophævede nemlig uretfærdige Love, indførte gavnlige og iværksatte med største Flid alt, hvad der tjente til at forbedre Fædrelandets Tilstand. Men > Derfor vandt han ved sin Dygtighed Riget tilbage, som hans Fader ved sin Slethed havde mistet. Han < indførte > udgav først den Lov, at Frigivelser kunde gøres ugyldige, fordi en Træl, hvem han engang havde givet Friheden, ved skjulte Rænker stod ham efter Livet. Ædlinger saa han ikke alene til Gode af sine egne Midler, men ogsaa ved det af Fjenden tagne Bytte; thi som han plejede at paastaa > som han sagde, burde der tilflyde Krigerne Penge, men Høvdingen Ære < som han forklarede >. Han betalte Hvermands Gæld af sin Kasse*

og ret ligesom kappedes med andre Kongers Tapperhed ved sin Godgørenhed og Mildhed. De syge > trængende bragte han Lise og Lindring til de nødlidende.) Under denne sin Kongens Fremgang > *Udvikling* i Aar og Dygtighed kæmpede han for at vinde Alvilda, Saxerkongens Datter, hvem han for > *formedelst* hendes fuldendte Skønhed begærede til Ægte > *bejlede til*, efter Udfordring med Skate, tidligere nævnte Fyrste Tyskernes Hertug, Medbejleren til samme Pige > *samme Ægteskab* i mærk den tyske og danske Hærs Paasyn, mærk, han kæmpede senere med Tyskerne og efter at have dræbt ham undertvang han hele det tyske Folk, der følte sig besejret ved gennem deres Førers Fald, til skattepligtig Afhængighed > *bragte det i Skatskyldighed* > *tvang det til at svare Skat* se i Marginen"

Fra hvilken Tid Angersfragmentet stammer, hvorledes de talrige, af Skriveren selv foretagne Ændringer rettelig skal forklares, er Spørgsmaal, der som Følge af deres overordentlige Vigtighed har været stærkt debatterede, saa at der foreligger en hel lille Litteratur derom. Gaston Paris, en af Frankrigs mest fremragende Filologer, som var den første, der (1877) identificerede Fragmentet (en stedlig fransk Arkivembedsmand havde tænkt sig det som en latinsk Oversættelse af intet mindre end Eddaen!), henførte det paa Grund af Skrifttrækkenes Karakter til Slutningen af det 12te Aarhundrede, Saxos egen Levetid, og saa i Ændringerne et Vidnesbyrd om, at saa mærkeligt det end kunde synes, havde man her for sig et Stykke af hans Værk under Redaktion. Til samme Anskuelse hældede Overbibliotekaren ved det kgl. Bibliotek Chr. Bruun, der bistaaet af Biblioteksassistent C. Weeke 1879 besørgede en Udgave som Lykønskningsskrift til Københavns Universitet ved dets Firehundredaars Stiftelsesfest og forestod den fotolitografiske Gengivelse, Videnskabernes Selskab samtidigt bekostede. Mod denne Opfattelse vendte sig imidlertid med største Energi de tyske Historikere P. Hasse (1887) og O. Holder-Egger (1889). Der fandtes i Fragmentet Skriftformer, som efter deres Mening umuligt kunde have været i Brug i Danmark paa Saxos Tid; det maatte være af senere Oprindelse og hidrørte følgelig ikke fra Forfatteren selv. Iøvrigt var de meget uenige om den nærmere Forstaaelse. Medens Hasse henlagde dets Tilblivelse til det 14de Aarhundredes Slutning og betragtede Ændringerne som Varianter samlede fra andre Haandskrifter af Værket, med hvilket altsaa de forskellige Afskrivere havde omgaaedes temmeligt frit, holdt Holder-Egger for sit Vedkommende paa Slutningen

af det 13de Aarhundrede og ansaa det for at være Rester af en Skolebog, i hvilken en Lærer til Brug for Eleverne dels havde omskrevet de sværere Steder for at lette Forstaaelsen, dels givet nye og ækvivalente Udtryk i Erstatning for de af Saxo anvendte.

Det af Holder-Egger forfægtede Standpunkt var længe det raadende, men er alligevel ikke det rigtige. Af danske Skriftkyndige som Hans Olrik (1895) og Kr. Kålund (1903) er det uigendriveligt blevet paavist, at de særlige Bogstavformer, som efter de tyske Lærdes Opfattelse skulde nødvendiggøre Antagelsen af en sen Tilblivelsestid for Angersfragmentet, findes anvendte i latinske Skriftstykker i Danmark fra det 12te og Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, og efter de seneste, meget omhyggelige Undersøgelser af Finnur Jónsson (1918) og Sofus Larsen (1925) kan der overhovedet ikke længere herske mindste Tvivl om, at disse Blade virkelig er skrevne, med et rundt Tal, om ved Aar 1200, paa et Tidspunkt, da Saxo bevisligt levede og var fuldt optaget af Værkets Udarbejdelse. Men naar saa er Tilfældet, lader Angersfragmentet sig næppe forklare paa mere end én Maade. Det er sikkert, at Ændringerne er skrevne af samme Haand som Texten; det er lige saa vist, at de er stilistiske Variationer af det først nedskrevne Udtryk, at de helt igennem er udførte i den for Saxo ejendommelige Sprogtone, at de indeholder Reminiscenser fra hans Forbillede, den romerske Historiker Valerius Maximus, og at der i Indskudet om Kong Skjold findes Vendinger, som senere i Værket er brugt om Absalon og fra ham overført til at karakterisere Kongeættens Stamfader. Hvem kunde alt dette vel paa Forfatterens egen Tid snarere skyldes end Forfatteren selv? Den i og for sig paa Grund af Tilføjelsernes hele Karakter højst usandsynlige Skolebogshypotese maa uhjælpeligt skrinlægges, og der er utvivlsomt ikke andet for end at antage enten med Finnur Jónsson, at Saxo har ladet en Skriver afskrive Texten og derefter dikteret ham Indskudet og Ændringerne, eller med Sofus Larsen, at det er Saxo selv, der baade har skrevet Texten af og indført Ændringerne, at Angersfragmentet med andre Ord i alleregentligste Forstand er hans Kladde. Og hvorfor skulde det ikke være, som Larsen tænker sig Sammenhængen? Der er ganske vist i Hovedtexten et Par meningsløse Fejlskrivninger, men saa vist som en Forfatter i vore Dage kan begaa saadanne, naar han skriver sig selv af, har det ogsaa kunnet ske i Middelalderen. I hvert Fald maa det tilstaas, at man har vanskeligere ved at tænke sig Diktat end Selvskrift bragt i Anvendelse overfor en saadan

Række af Ændringer som dem, der paa Fragmentets første Side afløser hinanden.

Dette være imidlertid, som det vil. Under alle Omstændigheder har et lykkeligt Tilfælde ladet os for et Øjeblik se Saxo i Arbejdsstuen, ivrigt optaget af at finde det bedste og mest rammende stilistiske Udtryk for Tanken. Antages det derimod, at ikke blot disse Blade, men hele Værket var blevet skrevet i dette Format med samme Antal Linjer paa Siden, vilde, hvad en Beregning let kan overbevise om, dertil være medgaaet ikke mindre end c. 900 Pergamentblade, og et Haandskrift havde foreligget, som ved sit Omfang er ganske uden Sidestykke i Middelalderens Bogverden; selv den navnkundige Flatøbog, det største existerende Manuskript paa Pergament af nordisk Herkomst, vilde med sine 225 Blade i tospaltet Folio tage sig ud som en Lilleput i Forhold til denne overskaarne Kæmpe af en Kladde, der, hvis den skulde indbindes, maatte fylde mange Bind, og hvis den blot hæftedes i Læg, udsattes for hurtigt at blive defekt, splittet som Avner for alle Vinde. Formodentligt har den da aldrig været til som Helhed. Hvorfor skulde ogsaa Saxo have arbejdet med sit Stof paa ensartet Maade Værket igennem? er det ikke nok saa rimeligt, at der for ham som for et Nutidsmenneske, der er underkastet Forfatterskabets Kvaler, har været Partier, hvor det gik lettere end ved andre?

Efter alt at dømme har han som senere Arild Huitfeldt skrevet sit Værk i omvendt Orden: i de yngre Aar Samtidshistorien, paa sine ældre Dage Oldhistorien. Som almindelig erkendt er det i denne sidste, at han udfolder sine stilistiske Evner i deres rigeste Overdaadighed. De lægger sig ikke blot for Dagen ved den kunstfærdige Gengivelse af de gamle Heltekvad i de mest forskelligartede klassiske Versemaal; men vi møder dem ogsaa i stor Udstrækning i selve den prosaiske Fremstilling. Ligesom ved Kong Skjold, om hvem han øjensynligt kun véd lidet positivt, bygger han gerne sine Sætninger op paa Ord og Udtryk, der egner sig til at sidestilles og modsættes; han elsker Synonymer og har en Glæde af (ofte ved Hjælp af Ord- og Fyndsprog, hvis Stavrim og Rytme fryder hans Øre) at variere Tanken atter og atter i en March paa Stedet, idet blot Sprogbilledet, ikke Indholdet skifter — til Ærgrelse for en moderne Læser, der længes efter at komme videre, og til Lidelse for Oversætterne, som mere end én Gang med Anders Sørensen Vedel maa sande, at „Saxo haver haft Ben udi Næsen". At Versenes Udarbejdelse har taget megen Tid og været forbundet med allehaande Vanskeligheder, forekommer sandsynligt; ved

dem og overhovedet, hvor den retoriske Kraft ses at være anspændt til det yderste for af et magert Stof at skabe den Fylde, som sømmer sig Danernes Herskere og deres Mænd, vilde vel i særlig Grad Kladder af lignende Karakter som det tilfældigt bevarede Brudstykke være bleven bragt i Anvendelse, men heller ikke den Mulighed tør ganske udelukkes, at der til et og samme Sted kan have foreligget forskellige Arbejdsudkast, saa vist Angersfragmentet selv er en Afskrift, og der om Kong Skjold i Pariserudgaven findes en Passus, som ikke forekommer i dette.

Naar og hvorledes disse enestaaende Blade er havnede i den lille franske By, er et Spørgsmaal, der maaske aldrig lader sig besvare, men som i hvert Fald svæver helt i det uvisse, saa længe det ikke er blevet konstateret, fra hvilken Tid det Bind, som de tjente til Foer, stammer. En saadan Undersøgelse er imidlertid ikke foretaget, og et lille, ikke helt uvigtigt Problem henstaar da foreløbigt uløst, ventende paa en Mand, der med Kærlighed til Saxo forener Indsigt i gamle Bogbind.

En Interesse som den, der knytter sig til Angersfragmentet, frembyder de øvrige Haandskriftbrudstykker ikke. Efter Skrifttrækkene maa disse, der almindeligvis benævnes efter deres Findere, og som nu er indlemmede i det kgl. Bibliotek i København, alle henføres til det 13de Aarhundredes sidste Fjerdedel, med et rundt Tal til Tiden om ved Aar 1275, og de antages for at være Stykker af et og samme Haandskrift. Dettes Størrelse lader sig beregne til at have udgjort 160—170 Blade, og saa meget har altsaa Saxos Værk i dets Helhed fyldt, skrevet i Folio med to Spalter paa hver Side og med den Skrift, der anvendtes et Par Menneskealdre efter hans Død; „Kringla", det omtrent samtidige Hovedhaandskrift til Snorres berømte Norgeshistorie, af hvilket kun ét Blad er bevaret (i det kgl. Bibliotek i Stockholm), anslaas til at have indeholdt 190—200 Blade. Medens det er uvist, ad hvilken Vej Lassens Fragment er naaet til os, har Kall Rasmussens og Plesners været benyttet som Indbindingsmateriale til officielle Protokoller. Lassens og Kall Rasmussens indeholder Stykker af Oldhistorien (henholdsvis om Starkad i 6te Bog og om Frode i 7de), Plesners af Samtidshistorien (om Absalon i 14de Bog); modsat Angersfragmentets giver deres Text hverken mere eller mindre end Pariserudgavens, idet Afvigelserne fra denne indskrænker sig til Ortografi eller Ordstilling og i hvert Fald ikke er andre end saadanne, der altid vil fremkomme i et Værk, naar dette reproduceres ved Afskrivning.

Medvirkende Aarsag til, at Saxohaandskrifterne efterhaanden saa at

sige udslettedes af Tilværelsen, har sikkert den Omstændighed været, at i Løbet af det 16de Aarhundrede forelaa ikke mindre end tre trykte Udgaver af Værket, der saaledes paa en billigere, lettere og mere haandterlig Maade end gennem de svære, middelalderlige Pergamentcodices var gjort alment tilgængeligt.

Den første Udgave, som tillige er den, paa hvilken vort Kendskab til Saxos Værk i dets Helhed nu udelukkende hviler, saa Dagens Lys den 15de Marts 1514 i Paris; at dømme efter det forholdsvis store Antal Exemplarer, som endnu findes i Behold i offentlige og private Biblioteker, har Oplaget ikke været helt ringe. Bogtrykkeren var den lærde og ansete Jodocus Badius Ascensius, selv Kommentator af forskellige Oldtidsforfatteres Skrifter, men Hovedæren for, at Bogen blev udgivet, tilkommer dog Kanniken i Lund, den af vort Skriftsprogs Udvikling saa højt fortjente Christiern Pedersen, der allerede siden 1508 havde opholdt sig i Seine-Staden, og som her udfoldede en rig litterær Virksomhed i den danske Stats, Kirkes og Skoles Tjeneste. Ogsaa i den smukke og anseelige Udstyrelse med dens tydeligt udtalt nationale Præg havde han en væsentlig Andel. Paa Titelbladet ses det af Vildmænd flankerede danske Rigsvaaben og et Idealbillede af Danmarks Konge i Spidsen for sin Hær; ved Signaturen *C. P.* i nederste højre Hjørne tilkendegives, at dette Træsnit ligesom adskillige af Initialerne, der bærer samme Mærke, hører til det typografiske Materiel, hvormed Christiern Pedersen, der af ganske Hjærte var en i den nye og vidunderlige Kunst levende interesseret Mand, havde til Hensigt efter Hjemkomsten at oprette et Trykkeri i Fædrelandet.

Til Oplysning om, under hvilke Forhold og paa hvilket Grundlag denne Udgave iøvrigt kom i Stand, er de indledende Breve, som her for første Gang meddeles i deres Helhed i dansk Oversættelse, faktisk vor eneste Kilde. Ganske sikkert maa Lave Urnes Udtalelse forstaas saaledes, at da han i Maj 1512 greb til Pennen, var han vidende om, at Manuskriptet til Udgaven laa trykfærdigt fra Christiern Pedersens Haand. Hvad angaar dennes Svar to Aar senere ved Arbejdets Afslutning i Maj 1514, vil det af den, som gaar til det uden forudfattede Meninger, næppe kunne læses paa anden Maade end som en i lyrisk bevægede Vendinger holdt Skildring af de forskellige Vanskeligheder, der havde været at overvinde, inden det haandskriftmæssige Textgrundlag var tilvejebragt, som Biskoppen med sit Brev opfordrede ham til efter endt Gennemsyn „at lægge i de samvittighedsfuldeste Bogføreres Hænder". Vi hører om gentagne for-

gæves Forsøg paa at erhverve et Haandskrift ved Køb, følger ham derefter paa den spændende, men takket være Bibliotekernes Modstand frugtesløse Rejse til Hjemmet, ser i et Glimt den brave Magister Anders Christensens fremstrakte Vennehaand og stilles endelig Ansigt til Ansigt med Ærkebiskop Birger, der i Kraft af sin Indflydelse fremskaffer et Exemplar, som han betroer den ihærdige Lundekannik „at afskrive og trykke til offentlig Nytte." Tør man ikke af disse sidste Ord temmelig sikkert slutte, at det Haandskrift, som han ved Ærkebiskoppens Mellemkomst kom i Besiddelse af, er det samme Haandskrift, efter hvilket han i Maj 1512 havde gjort sit Manuskript i trykfærdig Stand?

Naar de danske Biblioteker saa stærkt værnede om deres Saxohaandskrifter, at alene Nordens Primas formaaede at aabne deres Døre, skulde man mene, at en saadan Skat nødvendigvis efter Afbenyttelsen maatte tilbageleveres Ejeren, og virkelig synes det ogsaa at være sket. En Gang i Løbet af Aaret 1520 — ikke før og næppe meget senere — sendtes fra Paris til Malmø og Lund forskellige Tønder og Kister med Bøger. Efter Ankomsten blev der optaget en Registrant, som tilfældigvis er bevaret (i det danske Rigsarkiv) og i vore Dage offentliggjort (Danske Magasin, 6te Rækkes første Bind, 1913, Side 319 ff.). Vi kender altsaa Indholdet, og det er i Sandhed ikke til at misforstaa, hvad der her foreligger. Af mange Bøger er blot noteret et enkelt Exemplar, men ved de af Christiern Pedersen hos forskellige Pariserbogtrykkere, navnlig Jodocus Badius Ascensius, udgivne Skrifter er Tallene ganske andre; der er 14 Exemplarer af Saxoudgaven, 35 af Ærkebiskop Birgers „Statuta synodalia" og 235 af „Vor Frue Tider", alle fra 1514, 48 af Peder Laales Ordsprog fra 1515, 199 af „Breviarium Lundense" fra 1517, 977 af det dertil hørende Tillæg „Historia Sct. Clementis" o. s. fr. Mellem alle disse trykte Bøger, sendte herop efter Bestilling eller til Gennemsyn paa forventet Salg, forefindes som Repræsentant for en svunden Tids Boghaandværk ét Haandskrift og kun dette ene, i Listen betegnet som „1 gammel Saxo bonden (ɔ: indbundet)". Hvilken anden Forklaring paa dets Tilstedeværelse i disse Omgivelser er mere nærliggende end den, at her har vi for os den i sin Tid fra Danmark til Udgivelse i Paris udlaante Codex, der vender tilbage med billig Fragt og under betryggende Forsendelse? At Haandskriftet ikke har været Salgsvare, fremgaar af, at det i Listen atter er overstreget; det er altsaa blevet afleveret til den retmæssige Ejer.

Med hvilke Følelser Danmarks Konge og Rigets høje Prælater, Chri-

stiern Pedersen selv og hans Venner har omfattet Udgivelsen af Saxo, lader Brevene os ikke i Tvivl om. Vi befinder os i Renæssancens og Humanismens Vaartid, da Folkeslagene Nord for Alperne ved Bogtrykkerkunstens Hjælp lærte den klassiske Litteratur at kende i en Fylde og Rigdom, som de før ikke havde drømt om. Saa stærkt virkede denne Oplevelse paa mange, at de saa deres eget Lands litterære Fortid som Udslag af en Mørkets og Vankundighedens Aand, og Forestillingen om Middelalderens „Barbari" dannede sig. Under disse Omstændigheder maatte det være fædrelandssindede danske Mænd særlig magtpaaliggende overfor Europa at faa aflagt Vidnesbyrd om, at Danmark i fordums Dage havde haft en Skribent, som i fuldendt Beherskelse af det latinske Sprog kunde staa Maal med Antikkens egne Forfattere. De fik ogsaa Fornøjelse af Foretagendet. Med uskrømtet Højagtelse bøjede den humanistiske Bevægelses ukronede Konge, Erasmus af Rotterdam, sig i sit 1528 udkomne Skrift „Ciceronianeren" for Saxos beundringsværdige Stilkunst, og glædestraalende kunde derefter Christiern Pedersen 1531 i den fortræffelige lille Bog „Om Børn at holde til Skole og Studium" belære sine ikke-latinkyndige Landsmænd om, at „alle grue og forundre derpaa, at vi havde nogen Tid den ene vise og lærde Mand i Danmarkes Rige, som hed Saxo Grammaticus og vaar født i Sjælland hos Roskilde af fribaaren Slægt. Han skrev Danmarkes Krønike paa saa ædelig, god og dyb Latine, at alle vise Klerke i fremmede Land og Rige have stor Lyst til at læse i samme Bog og glædes ved samme Latine, og dem forundrer alle derpaa, at der vaar nogen Tid saa lærder en Mand i Danmarkes Rige, som saadan dyb, kostelig og god Latine kunde digte og skrive."

Som Følge af denne Succes i lærde Humanistkredse blev Bogen optrykt 1534 i Basel og derefter igen 1576 i Frankfurt. Baselerudgaven fører Erasmus af Rotterdams Udtalelse som Reklame paa Titelbladet, og Frankfurterudgaven understreger ligeledes i Titlen Forfatterens enestaaende stilistiske Evne; iøvrigt har ingen af dem selvstændig Betydning for Saxostudiet. Den første, der saa vel textkritisk som exegetisk undergav Værket en virkelig videnskabelig Behandling, var Professoren i latinsk Veltalenhed ved Akademiet i Sorø, den kgl. Historiograf Stephan Hansen Stephanius, i hvis medfødte Anlæg og hele Uddannelse de fornødne Betingelser sjældent enstemmigt var til Stede.

Kærligheden til Saxo tog Stephanius i Arv efter Faderen, en kendt københavnsk Universitetslærer, der ejede Christiern Pedersens Udgave og

i Randen af den havde noteret saadanne Textrettelser og Forklaringer, som en gentagen omhyggelig Gennemlæsning gav ham Anledning til. Med dem som et første Udgangspunkt fortsatte Sønnen, og efterhaanden blev Beskæftigelsen med den gamle Latinist og Historiker Midtpunktet i hans aandelige Tilværelse. Af overordentlig Vigtighed for ham var det, om der skulde kunne tilvejebringes et Grundlag for Texten ældre end Pariserudgaven og uafhængigt af den. Men skønt Lykken ellers gerne tilsmilede ham, naar han var paa Jagt efter gamle Haandskrifter, svigtede den til hans levende Beklagelse aldeles i dette Tilfælde, og han var saaledes for et Hovedpunkts Vedkommende henvist ganske til sig selv. Det kom ham da i fortrinlig Grad til Gode, at han var i Besiddelse af skolet filologisk Dannelse og med omfattende, mangeaarigt Kendskab til Saxos Sprog forbandt et skarpt Blik for, hvilke Steder der trængte til at forbedres. Han havde endvidere nøje studeret de latinske Forfattere, som havde tjent Saxo til Mønstre, og søgte ved Fastsættelsen af Saxotexten med Rette Støtte i dem; han nævner udtrykkelig, at han har haft stor Gavn af et Haandskrift af Valerius Maximus, der fandtes paa Universitetsbiblioteket i København, og som i sin Tid af Absalon var skænket til Sorø Kloster — efter hans Formening havde Saxo selv benyttet dette Haandskrift. Den filologiske Side af Opgaven løste han da ogsaa paa en saadan Maade, at de af ham foretagne Textrettelser i stort Tal har fundet Billigelse hos senere Udgivere, og som Helhedsdom udtaler den udmærkede tyske Saxokender C. Knabe (1912), at Stephanius „overhovedet først har fremstillet en læselig Text og, ganske bortset fra Kommentaren, gjort sig uendelig fortjent af Saxo."

Med samme Sikkerhed som Texten beherskede han under Fortolkningen, hvad der i Værket stil-, tanke- eller indholdsmæssigt vendte mod den klassiske Oldtid. Ogsaa den middelalderlige og nyere historiske Litteratur var han velbevandret i; omhyggeligt samlede han, hvad der lod sig sige om den gamle Historiker, hans Navn og Tilnavn, hans Livsstilling, Kendskabet til ham gennem Tiderne og Dommene, som var fældede over ham, og for at retfærdiggøre ham overfor Modstandere anstillede han Betragtninger over Forholdet mellem Sagn og Historie. Og endelig begav han sig for Saxos Skyld ud paa nye, hidtil lidet betraadte Veje. Til at oplyse dennes Rigdom af Fortællinger om Hedenolds Konger og Helte, hans Gengivelser af gamle Kvad, hans Efterretninger om Skik og Sæd, Tro og Kultus i den hedenske Tid havde den hjemlige Oldforskning og den siden

det 16de Aarhundredes Slutning udvidede litterære Forbindelse med Island aabnet Adgang til et Materiale, som han, der næppe selv nogensinde blev synderlig stiv i det Islandske, søgte at underlægge sig ved kyndigere Venners Hjælp. Af den lærde Biskop over Skálholt Stift Brynjólfur Sveinsson, med hvem han til sin Død stod i livlig Brevvexling, modtog han mangfoldige Oplysninger og Uddrag af norrøne Oldskrifter; en stadig Tilflugt i Nøden var ham hans danske Ven Ole Worm, den centrale Skikkelse blandt den nordiske Oldforsknings Mænd under denne Videnskabs tidligste Skridt ud i Livet. Hvad han saaledes fik samlet, er for os, der paa dette Omraade har en langt sikrere og fyldigere Viden, naturligvis uden større Værd, men set fra det 17de Aarhundredes Stade kan det vanskeligt overvurderes. Som Ole Worms Bog om Runeskriftens Oprindelse drog Skjaldedigtningen frem i Dagslyset, gav Saxokommentaren Indblik til Eddamytologien, brudstykkeagtigt ganske vist, men dog tilstrækkeligt til at vække en Anelse om Rigdommen. Og gennem den islandske Text af det gamle Bjarkemaal aabnedes Øjet for første Gang for, hvorledes Saxos brede latinske Omdigtning forholder sig til et virkeligt Oldkvad.

Saaledes er da Stephanius' Saxoudgave i alle Henseender en for sin Tid fremragende videnskabelig Præstation. Men skønt han til Forarbejderne fik Støtte af forskellige Repræsentanter for den danske Adel, trak det dog i Langdrag med selve Udgivelsen paa Grund af Boghandlernes afgjorte Uvilje mod at indlade sig med et saa vidtløftigt og bekosteligt Foretagende; af de Pinagtigheder, dette forvoldte ham, giver hans egne nedenfor meddelte Ord kun et afdæmpet Genskin og slet intet af de Sorger, han døjede ved de københavnske Kollegers afvisende Holdning overfor hans Anmodninger om Bistand. Det lysnede først, da Statsmagten traadte til; tilegnet Kong Christian den Fjerde udkom Værket endelig 1645 i Sorø i to Bind, af hvilke Kommentaren udgør det ene.

Gennem to hundrede Aar til Fremkomsten 1839—58 af P. E. Müllers og J. M. Velschows Udgave hævdede Stephanius' sig ikke blot som den bedste, men tillige som den eneste kommenterede. Den tyske Filolog C. A. Klotz' Udgave 1771, der er tilegnet Kong Christian den Syvende, er for Textens Vedkommende et Optryk af Stephanius', og nogen Kommentar har den ikke.

Saa store Fordringer en Udgivelse af Saxo altid stiller til sin Mand, har de, der vil oversætte ham, det sandt at sige ikke behageligere. Den første, som vovede sig i Kast med denne Opgave, var ingen anden end

Christiern Pedersen selv, og det vides, at han naaede til Vejs Ende dermed. Da han 1534 fra sit eget Trykkeri udsendte sine berømte Fordanskninger af Kejser Karl Magnus' og Kong Holger Danskes Krøniker, siger han i Efterskriften til denne sidste, at „haver Gud forset (ɔ: bestemt), at jeg skal i Framtiden prente den store Danmarkes Krønike paa Danske, som Saxo Grammaticus før skrev paa kostelig og dyb Latine, da skulle alle deri finde og se fast flere underlige Skikke, end her staar i disse Krøniker, af hvilke hver maa tro saa meget, som Gud Almægtigste giver hannem til Raade". Saa vidt naaede han dog ikke. Grevens Fejde, og hvad der fulgte efter, gav ham andet at tænke paa, og den store Danmarks Krønike paa Dansk blev aldrig trykt, men efter Herluf Trolles Ordre som Manuskript udleveret fra Dødsboet „Riget til Bedste". Medens Tillæggene til og Fortsættelsen af Saxo delvis eller helt er bevaret gennem Vedels og Stephanius' Afskrifter, gik Oversættelsen selv til Grunde ved Københavns Brand 1728, da Universitetsbiblioteket med dets haandskrevne Samlinger til Danmarks Historie fortæredes af Flammerne, og Førstehaandskundskab har vi alene til Maaden, paa hvilken han gengav Braavallakæmpernes Navne, idet Stephanius, der fra Biblioteket havde Adgang til hans Oversættelse, efter denne meddeler dem i sin Saxokommentar. Udover disse Navneformer har vi alene andres Udtalelser at holde os til, naar vi vil danne os et Skøn over, hvorledes han vel kan være sluppet fra sit dristige Forehavende; uheldigvis er disse ikke helt overensstemmende. Ved Omtalen af den gamle Lundekanniks Død i Aaret 1554 skriver Stephanius i sin Christian den Tredjes Historie: „Især har han gjort sit Navn udødeligt ved at være den første, der oversatte Saxo Grammaticus' Historie om Danmarks Konger paa Modersmaalet; thi en nøjagtig Gengivelse af denne havde de lærde hidtil betragtet som en fortvivlet Opgave paa Grund af den ophøjede, glimrende og prægtige Stil og de dunkle Udtryk." Noget anderledes falder Anders Sørensen Vedels Dom. Der kan ikke være den fjerneste Tvivl om, at den tykke Bog, Kansler Johan Friis en Dag i Aaret 1570 kom med, og som de gennemgik sammen, har været netop Christiern Pedersens Oversættelse; de fandt, med Vedels Ord, at „Saxonis Mening var ikke ret dræbt (ɔ: truffet), men gjort langt videre og af Vejen, ja ofte tvært derimod". Med Vidtløftigheden i hvert Fald har det nok sin Rimelighed; ingen, der har stiftet Bekendtskab med hans Penneføring iøvrigt, vil mene andet, og Braavallakæmpernes Navneformer vidner paa deres Vis om det samme, som naar Saxos „Gretter den onde og rovgriske" af

ham gengives ved „Gretir hin onde, som altid vild strax sla paa sine Fjender, hvad heller de vaare paa Marken eller i Byen". Men forøvrigt kan det vel være, at Vedels strænge Dom noget er paavirket af den almenmenneskelige Trang til at skære sine Forgængere ned. I hvert Fald: naar det tages i Betragtning, at Christiern Pedersen ellers overalt skriver et Dansk, som i sin trohjertige Bredde den Dag i Dag er lysteligt at læse, maa man sikkert give Chr. Molbech (1846) Ret i, at Tabet af hans Saxooversættelse med de mulige Mangler, som har klæbet ved den, „dog er et af de største, vor ældre Litteratur og vor Sproghistorie har lidt."

Medens Vedel i Omtalen af Forgængerne ingen Navne nævner, véd vi fra den Udsigt over dansk Historieskrivning, som Claus Christoffersen Lyschander giver 1622 i „De danske Kongers Slægtebog", at foruden Christiern Pedersen, men senere end han, har en anden Lundekannik, Jon Thursen, oversat Saxos Historieværk fra Latin til Dansk; i sin Bog om danske Skribenter, det første Forfatterlexikon i vor Litteratur, fortæller Lyschander det samme. Heller ikke denne Oversættelse blev trykt, og den er nu tabt med Undtagelse af et Brudstykke, der gaar fra midt i Erik Ejegods Historie til Slutningen af Kong Nielses, altsaa omfattende Begyndelsen af Saxos 13de Bog. Det ses, at Jon Thursen har søgt at komme ud over Vanskelighederne ved en temmelig fri Gengivelse med Udeladelser og Tilføjelser efter eget Tykke, og det er da aabenbart ham, Vedel sigter til, naar han taler om dem, der „ikkun have overløbet Krøniken og draget en Sum deraf"; Fortsættelsen: „eller gjort en Paraphrasin deraf, det er, sæt ti Ord for ét, som findes i Latinen", er derimod tydeligt nok møntet paa Christiern Pedersen.

Om Tilblivelsen af sin egen Oversættelse, den tredje i Rækken, har Anders Sørensen Vedel udførligt fortalt i Fortalen og dér levende stillet os for Øje det Milieu, i hvilket Tanken undfangedes for ved hans, den unge Slotsprædikants Haand at blive ført ud i Livet. Midtgrundsskikkelsen er Johan Friis, den gamle Kansler, Herre til Hesselager og Borreby, og om ham grupperer sig de andre Rigets gode Mænd, hvem ikke alene ensartet Gerning i Fædrelandets Tjeneste, men ogsaa fælles Kærlighed til den historiske Videnskab var et forenende Baand: Peder Oxe, Niels Kaas, Bjørn Andersen, Christoffer Valkendorf og Arild Huitfeldt. Ved Bordet, naar Bønnen var læst og Maaltidet begyndt, eller bagefter, ved en Kande Vin foran Kaminen, lededes Samtalen i denne Kreds, der havde optaget Vedel som et aandeligt jævnbyrdigt Medlem, gerne hen paa Landets Historie,

Herrernes egen eller deres Slægts Deltagelse i den, men mest af alt bragtes dog Saxos Krønike paa Bane, Ønskeligheden af at faa den overført paa Modersmaalet og Muligheden for at faa den fortsat. Men idet han giver disse sine høje Velyndere den Ære, som tilkommer dem, lægger han ikke Skjul paa, at selv nærede han megen Ængstelse overfor det Hverv, til hvilket han var udset, saa at han havde vanskeligt ved at fatte en Beslutning. Sikkerlig har han derfor, da Johan Friis i December 1570 pludselig døde, i al sin Sorg følt det som en Lettelse, at nu maatte vel enhver Tale om Krønikens Oversættelse være forstummet. Heri tog han dog fejl, og da Peder Oxe faa Dage efter Begravelsen paa Kredsens Vegne mindede om den Opgave, der ventede ham, saa han ingen anden Udvej end at adlyde. I Løbet af to Aar, fra Foraaret 1573 til Foraaret 1575, fuldførtes Oversættelsen, og da Papir til Trykningen manglede, rettede hans Ven, den navnkundige Astronom Tyge Brahe, i et latinsk Digt en Appel til Nationen: „I danske Kvinder! Skaane har en Papirmølle; ofrer af Kærlighed til Fædrelandet eders Lintøj, at ikke vore herlige Forfædres Ros skal dølges i Glemsels Nat!“ Alle Vanskeligheder overvandtes, og i Juni 1575 udkom den berømmelige Oversættelse af Saxo, indledet med et Digt „Til Læseren“ af Medicineren Hans Frandsen, et af de kønneste i det 16de Aarhundredes danske poetiske Litteratur og Bogen fuldt ud værdigt.

Anders Sørensen Vedels Saxooversættelse, der er udført med al den Omhu, som kunde ventes af en saa samvittighedsfuld Mand, er ikke nogen ordret Gengivelse, som meddeler Læseren Indtryk af Saxos overordentlige Stilkunst. Han følte, at et saadant Maal var det umuligt at naa, om Bogens Sprog ellers skulde blive forstaaeligt Dansk. Dette var for ham Hovedsagen; thi han ønskede at gøre den hidtil kun for latinkyndige tilgængelige Krønike til sand Folkelæsning, og han beder i Fortalen med en spøgefuld Vending den, der muligt har et andet Syn paa Opgavens Løsning, „ikkun selv forsøge paa et Blad, hvor venlig Saxo er at komme i Tale med, da skal han uden Tvivl blive mig en naadigere Dommer“. Originalens med saa megen Kunst udformede Digte vovede han sig ikke i Kast med, men omskrev deres Indhold i jævn Prosa, og Saxos blomstrende Stil er ikke til at genkende i hans ædruelige Dansk. For saa vidt arbejdede han altsaa efter et noget lignende Princip som det, han dadlede saa stærkt hos andre, og med Henblik herpaa kunde man nok have ønsket, at han havde taget lidt mildere paa Christiern Pedersen, selv om det maa erkendes, at det blandt de adelige Herrer næppe var helt glemt, at denne fra

de første Ungdomsaar til sine Dages Ende havde været Borger- og Almuekongen Christiern Tyran en trofast Mand. Som en Slags Nemesis føles unægteligt derfor Peder Syvs Dom et Aarhundrede senere i „Den danske Boglade", hvor han efter at have ladet Oversættelsens gode gamle danske Stil og dens sparsomme Brug af fremmede Ord vederfares fuld Anerkendelse tilføjer, at den „undertiden udelader noget af den latinske, undertiden giver det anderledes, ja og gør Saxonis Mening tvivlagtig". Det er jo ganske det samme, som Vedel havde forekastet den gamle Lundekannik, at Saxos Mening var ikke ret „dræbt".

Saa mange danske Oversættere Saxo har haft, saa mange Gange er hans Individualitet gaaet til Grunde i deres. Disse træffende Ord af N. M. Petersen gælder ogsaa Vedel. Men set fra sine egne Forudsætninger priser Arbejdet Mesteren. Ved sit rene danske Sprog, sin sunde og naturlige Stil, sin faste og djærve Holdning indtager det en høj Rang i vor Litteratur, og stor Indflydelse har det baade ved sit Indhold og sin Form øvet i senere Tider. Adam Oehlenschläger skrev foran i sit Exemplar af Bogen: „Af denne Saxo har jeg fra min første Ungdom af haft mangfoldig Hjælp til mange Digtninge", og naar blandt hans Ungdomsværker „Vaulundurs Saga" griber os ved Fremstillingens ædle Ro, da har Anders Sørensen Vedel sin Del af Æren. J. L. Heiberg dømte (efter vor Opfattelse afgjort med Urette), at Vedels Oversættelse snarest var „at betragte som en Restitution af Saxos Nationalværk til den Form, hvori man maatte ønske, at det oprindelig var fremtraadt", og da Christian Winther ved Midten af det 19de Aarhundrede foranledigede, at den gamle Bog ved en ny Udgave atter blev Læseverdenens Eje, skete det fra hans Side i det forfængelige Haab derved at skabe en Modgift mod den Fordærvelse, vort Sprog maatte befrygte af „slette Oversættelser og Dagblade, ensidig Tildannelse hos de Skrivende, fremmede Sprogs Smitte og andre Aarsager".

Lægges derimod Vedels Oversættelse ved Siden af Holbergs historiske Arbejder, vil enhver let forstaa, at der kom en Tid, da en Fordanskning af Saxo maatte iføres et andet sprogligt Klædebon, om den ellers skulde være i Overensstemmelse med Læseverdenens Behov; den gamle Form følte som forældet uden endnu at have faaet den Patina, der hæver et Værk op over skiftende Smagsretninger. Sagtens har dette været den dybere Aarsag, hvorfor en paatænkt Nyudgivelse af Vedel i det 18de Aarhundredes Begyndelse ikke lod sig virkeliggøre; men da det viste sig, at der alligevel var mange, der gerne vilde have en Saxo, blot han kom

til at foreligge i nu brugeligt Dansk, paatog Bogtrykkeren Andreas Hartvig Godiche sig 1752 at forlægge en saadan Oversættelse. Naar han i Henvendelsen til Publikum betoner, at han gør sig en Fornøjelse af at tjene danske Læsere med smukke danske Skrifter, er det andet og mere end en Talemaade. Godiche er en ikke helt almindelig Mand indenfor vor Boghandlerstand; hans Navn er nøje knyttet til et nyt Opsving i dansk Bogkunst, og Værker som Pontoppidans Atlas og Langebeks Scriptores vidner noksom om, hvilken Storstilethed og Offervilje der præger hans Forlæggervirksomhed. Med Hensyn til Saxo, der typografisk ikke hører til hans bedste Ydelser, havde han henvendt sig til Professorerne ved Universitetet og af dem faaet anvist en duelig og i Latinen vel funderet Studiosus ved Navn Sejer Schousbölle, hvis Arbejde han derefter lod gennemse af andre. Det er altsaa et Boghandlerforetagende, vi denne Gang staar overfor, og dette har fundet et ogsaa i det ydre ganske karakteristisk Udtryk, idet saavel Dedikation som Fortale er underskrevet af Forlæggeren, medens Oversætterens Navn end ikke findes paa Titelbladet. Saaledes er det da Godiche, der overrækker Bogen til Hs. Excellence Lensgreve Johan Ludvig Holstein til Ledreborg, Hs. Majestæt Kong Christian den Sjettes Premier-Minister, idet han samtidigt underdanigst erindrer om, at Værket er forfattet efter — højlovlig Ihukommelse — Kong Valdemar den Store hans Premier-Minister Ærkebiskop Absalons Ordre og med hans Assistance. Det er ligeledes Godiche, der i Fortalen foretager den fornødne Præsentation af Saxo overfor Læserne og lægger disse paa Sinde ikke at undlade at gøre sig bekendt med, hvad vores danske Historicus Hr. Baron Holberg mener om Problemerne.

Schousbölles Oversættelse, der skyldes en i Latinen særdeles habil Mand, holder sig nøjere til Originalen end Forgængerens og falder derfor af og til lidt tungt. At Grundtvig fejer den til Side som tør og kold, i Modsætning til Vedels livsvarme danske, alene egnet til at bringe Fædrenes Minde i Glemsel, er efter hans hele Standpunkt ikke uforstaaeligt, men for os kan ligesaa lidt her som ellers hans Domme om det 18de Aarhundrede og dets litterære Frembringelser være de endegyldige. Ganske vist trækker vi paa Smilebaandet, naar vi læser, at Kong Skjold udbetaler *Gage* til sine *Ministre,* eller hører Stærkodder tale om sine *Blessurer,* og dog — gør Holberg ikke paa lignende Vis i sin Danmarkshistorie Palnatoke til en gammel nordisk *Philosophus* og lader Valdemar Atterdag *tractere* Religions-Sager *cavalièrement*, uden at det derfor falder nogen i vor Tid

ind at frakende ham Evne til at fange vort Øre eller fastholde vor Interesse? Ogsaa denne Stil har jo faaet Alderens Patina over sig, og man kan meget vel tilbringe Tiden i dens Selskab uden at kede sig. Saxo, der selv gerne svøber sig i en romersk Retors svulmende Ordbram, og som hos Vedel fører en gammel-luthersk Præstemands fyndige og kunstløse Tale, viser sig her med Allongeparyk og andet Barokudstyr. Det er saa langt fra, at denne Dragt er ham fremmed, at en Side af hans Væsen vel endog først derved kommer ret til Udfoldelse paa Dansk, selv om det just ikke er denne Ejendommelighed hos ham, der nu staar højest i Kurs, og under ingen Omstændigheder vilde vi derfor i Rækken af Oversættere undvære Baronens Samtidige, den velmeriterede Studiosus.

En anden Sag er det, at Schousbölles Oversættelse som en Sildeføding af Holbergtiden snart kom til at staa overfor et Slægtled, hvem dens Mæle klang fremmedartet; hverken Sneedorff eller Johannes Ewald udtrykker sig i dens Stil, og naar Ewald gør Uddrag af Saxo til Brug for sine Digterværker, benytter han derfor Vedel. Spørgsmaalet om en ny, tidssvarende Oversættelse blev dog først rejst 1809 af Historikeren G. L. Baden, og for et Øjeblik vakte Problemet N. F. S. Grundtvigs Interesse; mellem hans efterladte Papirer findes fra disse Aar baade et Brudstykke af en Gengivelse af Saxos 3dje Bog og en Afhandling om Maaden, paa hvilken et saadant Arbejde formentligt rettest burde gribes an. Tanken blev dog ikke til Virkelighed ved denne Lejlighed og vilde, saa meget han end holdt af Saxo, efter hans egen Erklæring i „Mands Minde" (1838) heller aldrig være blevet det, hvis ikke Skilsmissen fra Norge i 1814 var indtraadt: da følte jeg mig, siger han, først rigtig dansk, og med ét stod det ham klart, at han umuligt kunde udsende den Oversættelse af Norges Krønike, som han 1813 havde lovet „Selskabet for Norges Vel", uden at lade den ledsages af Danmarks. Allerede 1815 gav han derfor Læseverdenen en Prøve paa dem begge, indledet af det berømte Digt „Mindesang paa Fædres Gravhøj", og derefter saa 1818—22 Saxo Lyset i tre statelige Kvartbind, broderligt fulgt af Snorre i samme Udstyr og Format.

Det var Grundtvigs Hensigt at gøre de to Krøniker til Læsning for Menigmand, saa langt dansk Tunge og dansk Tankegang rakte. Med dette for Øje opgav han det gængse Litteratursprog, som ogsaa han hidtil havde betjent sig af, og skabte under Arbejdet med Oversættelserne en ny, for dem og ham ejendommelig Stil og Sprogtone. Grundlaget søgte og fandt han i gamle danske Sprogmindesmærker som Kæmpeviserne og Rim-

krøniken, Peder Laales og Peder Syvs Ordsprogssamlinger, hos Christiern Pedersen og Anders Sørensen Vedel, men den egentlige, store Fornyelsens Kilde var dog de levende danske Folkemaal, med hvilke han fra sin Barndom i Sydsjælland og gennem Ungdomsaarene paa Grænsen til den jydske Hede var blevet dybt fortrolig. Saa uoverstigelig var imidlertid Kløften mellem denne brogede, gemytrige, mangfoldigt nuancerede sproglige Nyskabning og Snorres alvorlige, i den vedtægtsmæssige islandske Sagastil holdte Fremstilling, at Oversættelsen for hans Vedkommende, saa mesterligt den end paa sin Vis er gennemført, giver et altfor misvisende Indtryk af Originalen, og ikke uden Føje tilraabte Islænderen Th. G. Repp (1819) Grundtvig de skarpe Ord: „Intet Slægtskab er fjernere end det imellem Dem og Island, intet er mindre Grundtvigsk end Island og intet mindre Islandsk end Grundtvig". Ved Saxooversættelsen er Forholdet derimod et noget andet.

At Grundtvig var en med Saxo beslægtet Aand, vil ikke kunne bestrides. De mødtes ikke blot i glødende Begejstring for Stordaad og hensynsløs Kærlighed til Fædrelandet; men paa afgørende Punkter laa deres Forfatterpersonligheder nær op til hinanden. Som det frydede Saxo at endevende en Pointe paa enhver optænkelig Maade, var — som vel kendt — Gentagelse indtil det ulidelige alle Dage et Væsenstræk hos Grundtvig som Skribent; et formanende og belærende Drag var fælles for dem, Evnen til at kunne give sig hen i en Fortælling besad begge, og det Væld af Fyndord, Talemaader og Ordsprog, der — gode og daarlige mellem hinanden — stod til Grundtvigs Raadighed, maaler sig meget vel med Saxos. Selv om ogsaa her Oversættelsens Ordvalg og Udtryksmaade ligger i et andet Plan end Originalens, og selv om mangt et Sted skæmmes af unødige Platheder, lader det sig alligevel ikke nægte, at Grundtvig virkelig har grebet Saxo om Hjerteroden. Der er over Fordanskningen en Bredde og en Rytme, en Afvexling i Billeder og Figurer, kort sagt: en Vælde i Stilen som den, Erasmus af Rotterdam fandt i Saxos Latin, og hvor fri end Gengivelsen ofte er, rammer den næsten altid Meningen lige i Centrum.

Her ender Apoteker Sibbernsens Saxobog. Saxos egen Saga er dog ikke dermed sluttet. Det 19de og 20de Aarhundrede har lige saa fuldt som de tidligere studeret, udgivet og oversat hans Værk, ikke blot i hans Fædreland, men ogsaa i Udlandet.

I første Halvdel af det 19de Aarhundrede udkom 1839—58 den Udgave,

som endnu bestandigt er Hovedudgaven; den planlagdes og paabegyndtes af den ypperlige Saxokender, Sprogmanden og Historikeren Peter Erasmus Müller, fortsattes efter hans Død og fuldførtes af Historikeren Hans Matthias Velschow. Efter at den var udsolgt, besørgede den tyske Filolog Alfred Holder 1886 en Haandudgave uden Kommentar; ogsaa den er forlængst udsolgt, og for Tiden forbereder Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved Jørgen Olrik og Hans Ræder en ny Udgave, til hvilken Grundlaget er tilvejebragt af de tyske Saxoforskere, afdøde Rektor C. Knabe i Torgau ved Elben og hans mangeaarige Kollega Paul Herrmann; en fuldstændig Ordbog udarbejdet af Knabe, en Mand, der ligesom Stephanius uselvisk viede sit Liv til Studiet af Saxo, vil ledsage denne Udgave og som den første i sin Slags tilføre Forskningen et højst fornødent Hjælpemiddel.

Efter Grundtvigs Oversættelse fulgte 1896—98 Frederik Winkel Horns, der gengav Saxos Digte i de oldnordiske Verseformer, som de ham foreliggende Originaler maa antages at være affattede i, og 1908—12 Jørgen Olriks, der oversætter Digtene i de samme klassiske Metra, som Saxo anvender i sin Gengivelse af dem. Men desuden er Værkets første ni Bøger, Oldhistorien, paa Grund af deres enestaaende Vigtighed for germansk Sagnforskning i det hele taget, blevet oversat til Engelsk af Oliver Elton 1894, til Tysk af Hermann Jantzen 1900 og Paul Herrmann 1901 — den sidst nævntes Oversættelse turde være den af alle, danske som fremmede, der kommer Saxos særlige Stil og Udtryksmaade nærmest.

Gennem syv hundrede Aar har Saxos Historieværk hørt til det danske Folks største nationale Skatte; gennem halvfjerde hundrede Aar er det i de forskellige Oversættelser blevet læst af unge og gamle i alle Samfundsklasser, og der er ingen Grund til at tro, at det skulde blive anderledes i Fremtiden. Aarenes Tal er selvfølgelig ikke gaaet sporløse hen over den gamle Herres Hoved, mangt og meget har han i Tidens Løb maattet høre, endog — en Gang først i det 19de Aarhundrede — at han aldrig havde været til: Christiern Pedersen og Lave Urne skulde paa Grundlag af den jydske Krønike i Fællesskab have sammenskrevet Historien, som saa Jodocus Badius Ascensius, Udgiveren af Valerius Maximus, satte i Stil! Som Skildrer af sin egen og den nærmest foregaaende Tids Historie har han faaet vore Dages skarpe Kildekritik at føle, og for saa vidt næppe altid med Urette, som hans Fremstilling af Personer og Sammenhæng utvivlsomt beherskes af hans eget stærke Temperament og hele politiske Holdning; alligevel vil Historieforskningen aldrig uden at for-

nægte sine Grundsætninger kunne undlade at tage et vist Hensyn til hans Mening. Af Oldhistorien er meget, som tidligere Slægter fuldt og fast troede paa, blevet forvist fra Virkelighedens Rige, og dog kommer vi ved den, saaledes som først og fremmest Axel Olrik har klarlagt, lige ubestrideligt tilbage til de fjerne Tider, da Goter, Franker og Daner under Indtrykkene fra den store Folkevandrings vældige Begivenheder skabte den germanske Heltedigtning.

Sandt og smukt har Grundtvig paa sit Lands Vegne fundet Udtryk for Taknemmeligheden, naar han 1814 i „Roskilderim" om Saxo skriver disse Linjer:

Uden dig vi maatte skue
Danmark som en Myretue
Under Norges Kæmpefjeld;
Uden dig man skulde mene,
At i Nord kun mellem Stene
Sprudled Aandens Kildevæld;
Uden dig man skulde tro,
At i Sjællands favre Lunde
Ingen Blomster trives kunde,
Men kun Eg hos Bøgen gro,
Ja, at aldrig Nattergale
Slog i Sølunds Sommersvale.

CARL S. PETERSEN.

DEN MIDDELALDERLIGE OVERLEVERING

AF SAXOS FORTALE TIL GESTA DANORUM

EFTER JØRGEN OLRIKS OVERSÆTTELSE

ANDEN GENNEMSETE UDGAVE, 1925

EFTERDI alle andre Folk har for Skik at sætte en Ære i navnkundig Id og frydes ved Fædrenes Minde, saa kunde Danernes Ærkebiskop Absalon ikke udholde, at vort Fædreland, for hvis Hæder hans Hjærte altid brændte, skulde savne slig Navnkundighed og herligt Eftermæle; og da ingen andre vilde paatage sig det Stykke Arbejde, paanødte han mig, den ringeste af hans Mænd, at skrive en Bog om Danernes Id, og bad og bød mig saa længe, at han fik mig til at tage mig et Arbejde paa, der langt oversteg mine svage Ævner. Hvo skulde nemlig ellers skrive om al den Id der er øvet i Danmark? Ret længe siden er det ikke, at Landet er optaget i den hellige almindelige Kirkes Skød; og før den Tid laa Folket i Dvale og kendte lige lidt til Troen og til Latinen. Siden, da Kirketjenesten og med den Latinen kom her til Landet, var man lige saa dvask som man før var dum; saa havde man før syndet af Uvidenhed, gjorde man det nu af Dovenskab. Dette er Aarsagen til at jeg — saa ringe jeg end er — ikke har sat mig op mod hans Bud, men hellere valgt at anspænde mig over Ævne, hvor lidet jeg end vidste mig i Stand til at løfte slig Byrde; ti naar Naboerne havde deres Glæde af at mindes svunden Id, saa skulde vort Folks gamle Navn og Ry dog nødig gaa i Glemme, i Steden for at optegnes og staa som et Mindesmærke over os. Derfor er det, at jeg har set mig nødsaget til at løfte den Byrde, som alle mine skrivende Formænd har ladet ligge, og læsse den paa mine uøvede Skuldre: jeg turde ikke lade hans Ord uænset, men adlød hans Bud og vovede mere end jeg kunde vinde; indgød mine svage Ævner mig Mismod, saa trøstede jeg mig med, at saa stor en Mand havde sat mig til Arbejdet.

Men da han er gaaet heden, inden jeg naaede at fuldføre mit Værk, véd jeg ikke bedre end at vende mig til dig, Anders [Sunesøn], som til alt Held er valgt til hans Eftermand paa Ærkesædet og kaaret til vor Kirkes Øverste, og bede dig bane Vej for mit Værk og tage det i din Varetægt, saa jeg i Tillid til slig Talsmand kan trodse det Nid og Nag, der ellers skamskænder alt stort og mærkeligt; ti din Sjæl rummer saa rig en Fylde af Kundskaber og slig Overflod af hellig Visdom, at du er som et Skatkammer fuldt af himmelsk Liggendefæ.

Nu maa man vide, at Danernes Forfædre, der øvede mangen en ypperlig Manddomsid og altid ønskede at kappes i Ros og Ære, i Lighed med Romerne ej alene har skildret deres navnkundige Storværker i udsøgte Ord, paa en Art Versemaal, men ogsaa ristet Runer paa Stene og Heller til Kundskab om Fædrenes Daad, den der gik fra Mund til Mund i Rim paa Modersmaalet. Disse Kvad har jeg eftersporet som rene Oldskrifter, og søgt at gengive deres Udtryk i en tro Oversættelse, Vers for Vers; og paa dem støtter mit Skrift sig, saa det er, som man ser, ikke ny og selvgjorte Frasagn jeg giver, men Oldtidens egne Ord; ti i dette Værk skal man ej finde Tant og tom Ordbram, men tro Kundskab om gamle Dage. Hvad kunde dog ikke Mænd af saadant Snille have drevet det til i Historieskrivning, om de blot havde været Latinen mægtige og saaledes haft Adgang til at styre deres Skrivelyst, aldenstund de selv uden Kendskab til Romermaalet havde en saadan Trang til at efterlade sig Minder om deres Daad, at de ristede dem ind i Stene og store Heller i Mangel af rigtige Bøger!

Ej heller skal de flittige Islændinge glemmes; ti disse Folk, hvis golde Fødejord ej frister dem til nogen Overdaadighed, spæger sig ved uafbrudt Afholdenhed, tilbringer gerne hele deres Liv med at fremme Kundskab om andres Daad, og opvejer deres Armod med aandelig Idræt; det er deres Glæde at kende alle Folkefærds Id og fortælle den videre, og de sætter lige saa stor Ære i at omtale andres Dyd og Manddom som i selv at øve sligt. Deres rige Skatte af Sandsagn fra svundne Tider har jeg flittig raadspurgt; jeg har i en ikke ringe Del af mit Værk lagt deres Fortælling til Grund, og har ingenlunde villet kaste Vrag paa slige Hjemmelsmænd, som jeg vidste var saa vel forfarne i alle Oldsager. Fuldt saa meget har jeg taget efter Absalons Frasagn, og har trolig stræbt nøje at nemme og flittig at optegne baade hvad han selv har øvet og hvad han har fortalt mig om andres Id: ti hvert et oplysende Ord af den ærværdige Mands Mund har jeg holdt i Hævd som en himmelsk Lærdom.

Nu vender jeg mig til dig, vor sejrrige Fyrste og fredsæle Fader, vort Fædrelands straalende Lys, Kong Valdemar [II], hvis navnkundige Rod og ældgamle Stamme jeg her skal omtale, og beder dig tage mit Værk i din Naades Varetægt, hvor lidet jeg end tør tro at det er lykkedes mig; ti jeg føler mig tynget af hvad jeg her har taget mig paa, og er bange for, at jeg langtfra mægter at fremstille din fædrene Æt paa fyldestgørende Vis, men snarere kommer til at røbe min egen Ukyndighed og svage Ævne. Du

er ikke alene Arveherre over et stort Rige, men har selv svarlig øget dets Omfang ved at underlægge dig Naboerne; du har udstrakt dit Herredømme over Elbens skiftende Vande, og har ved dette Værk hævet dit store Navn og Ry til end større Højde.

Det er min rette fædrene Arvelod at tjene dig tro, og min Hu staar derfor til at kæmpe for dig om ikke med andet saa dog med Aandens Vaaben; ti, som vitterligt er, tjente baade min Fader og min Farfader i din høje Faders Gaard og fulgte tro hans Mærke i Striden. Under dit Banner vil jeg da trygt lægge Haand paa Værket.

ANGERS-FRAGMENTET

Dette Pergamentsfragment fra ca. 1200 (med Rettelser og Tilføjelser, dels af samme Haand, som har skrevet Hovedtexten, dels af en Haand fra det 14. Aarhundrede) omtaltes første Gang 1863 af ALBERT LEMARCHAND i hans Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque d'Angers (S. 90), i hvilket Bibliotek det havde været benyttet til Indbinding af et Haandskrift fra det 15. Aarhundrede. Fragmentet identificeredes 1877 af GASTON PARIS (jvf. Revue critique, 1877 II, S. 408) og erhvervedes ved Bytte 1878 af Det kgl. Bibliotek, København, hvor det nu har Signaturen *Ny kgl. Saml. 4to, 869 g.* I 1879 offentliggjordes det af CHR. BRUUN i „Lykønskningsskrift til Kjøbenhavns Universitets 400 Aars Stiftelsesfest" og blev samme Aar udgivet i fotolitografisk Faksimile ved Samme af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab.

Den til Fragmentets otte Sider svarende Text findes i P. E. Müllers Udgave af Saxo, I, 1839 S. 24—29, (Jørgen Olriks Oversættelse 1925, I, S. 68—74).

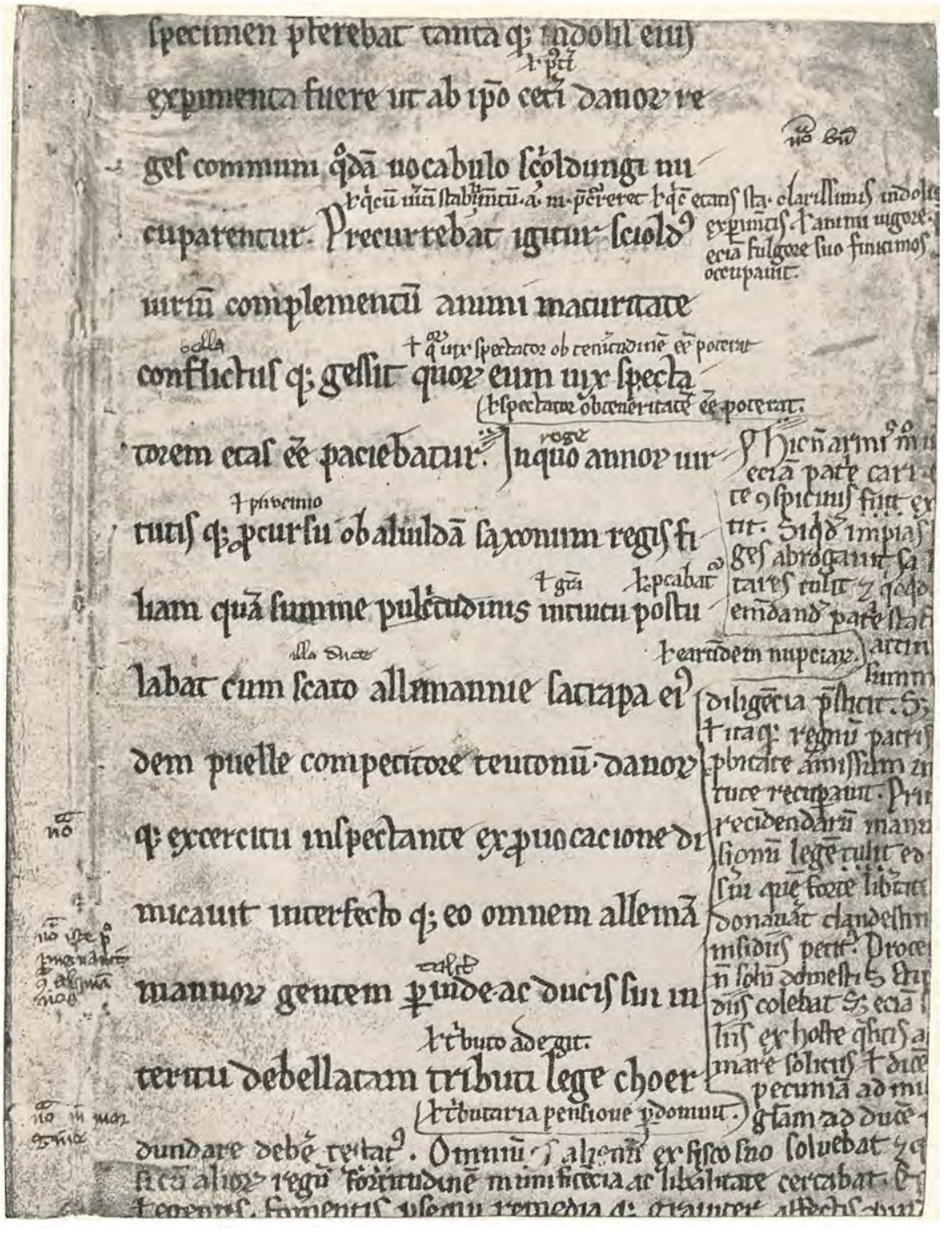

ANGERS-FRAGMENTET

Blad 1 — Forside — Originalens Størrelse

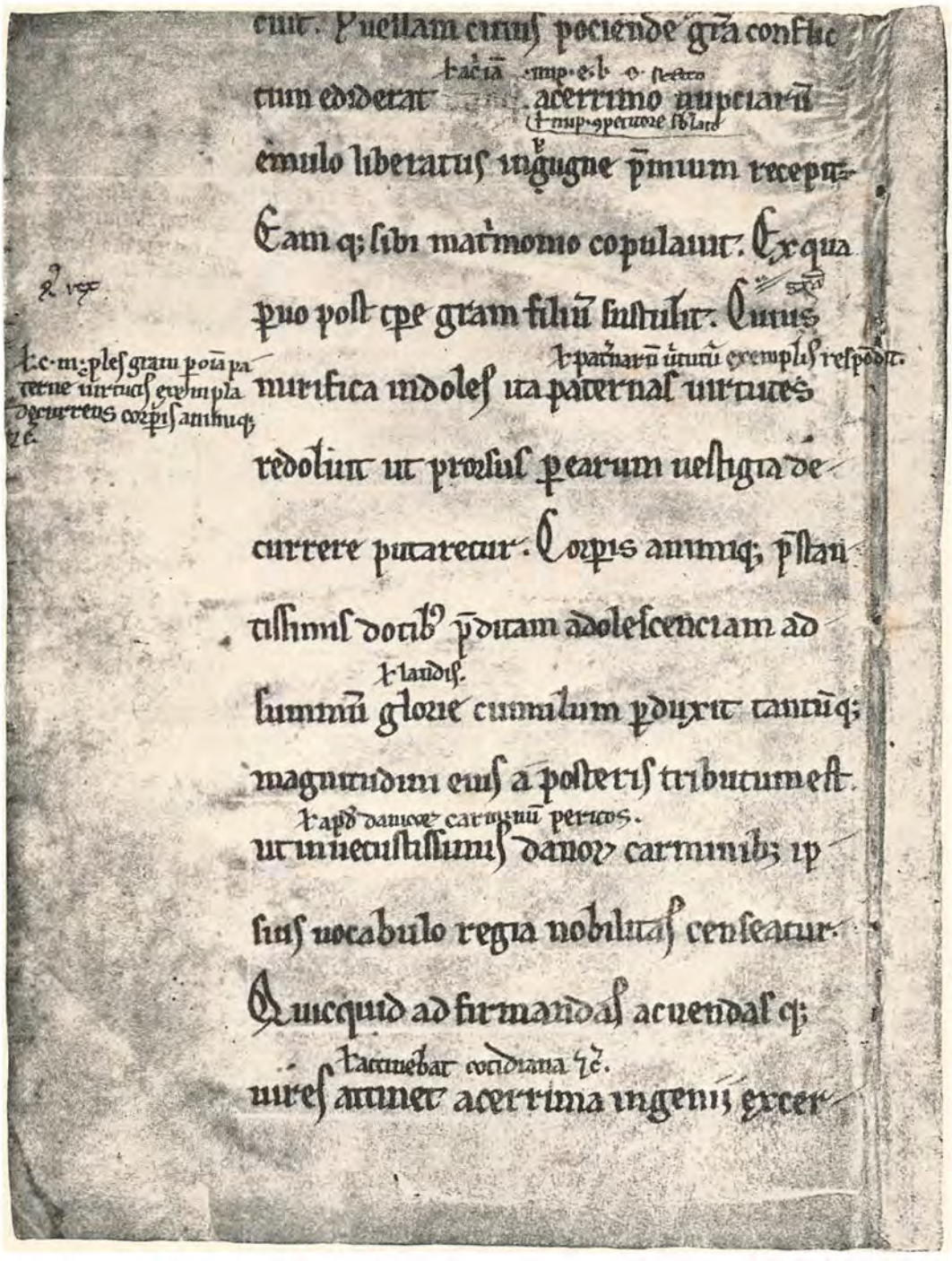

ANGERS-FRAGMENTET
Blad 1 — Bagside — Originalens Størrelse

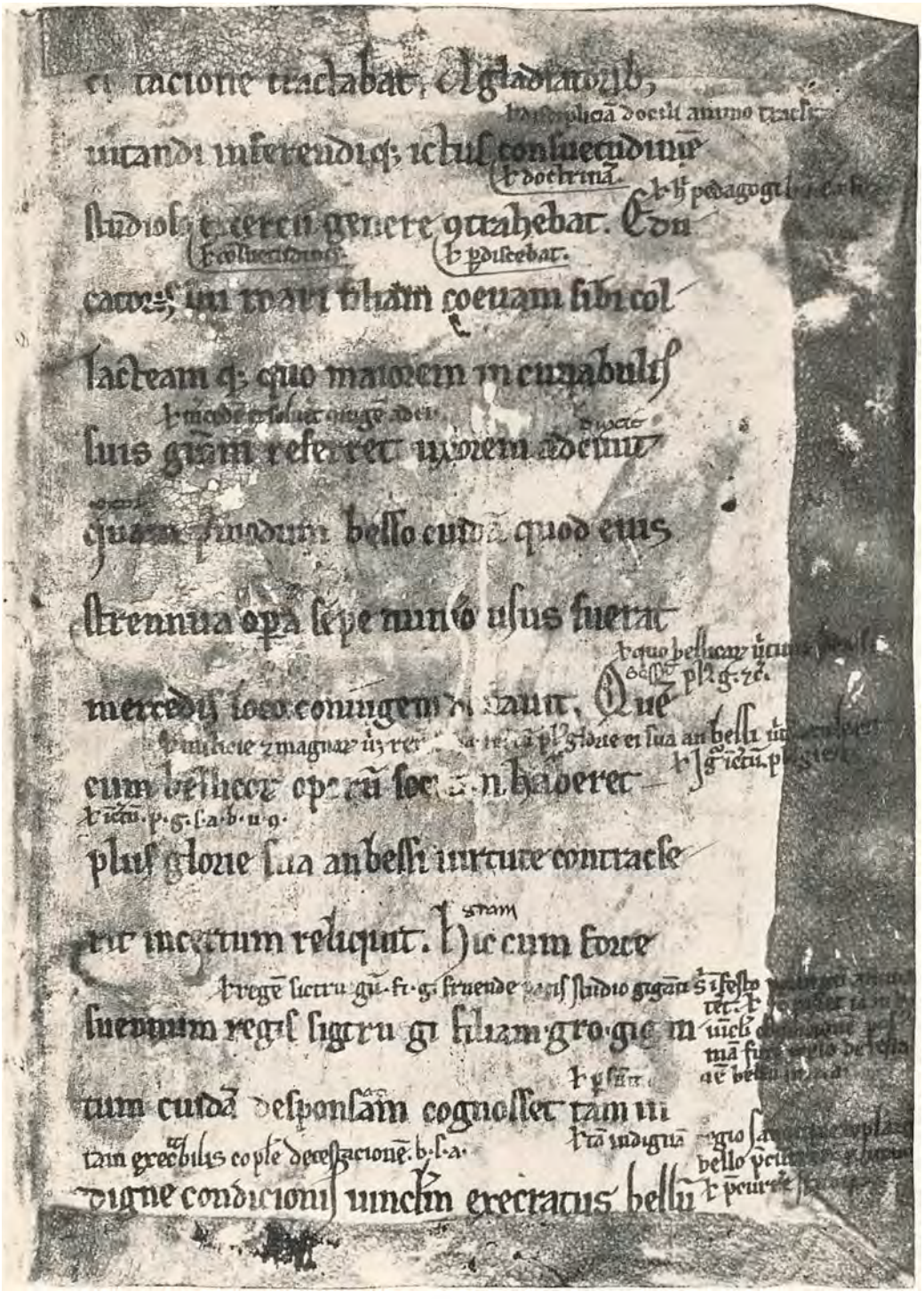

ANGERS-FRAGMENTET
Blad 2 — Forside — Originalens Størrelse

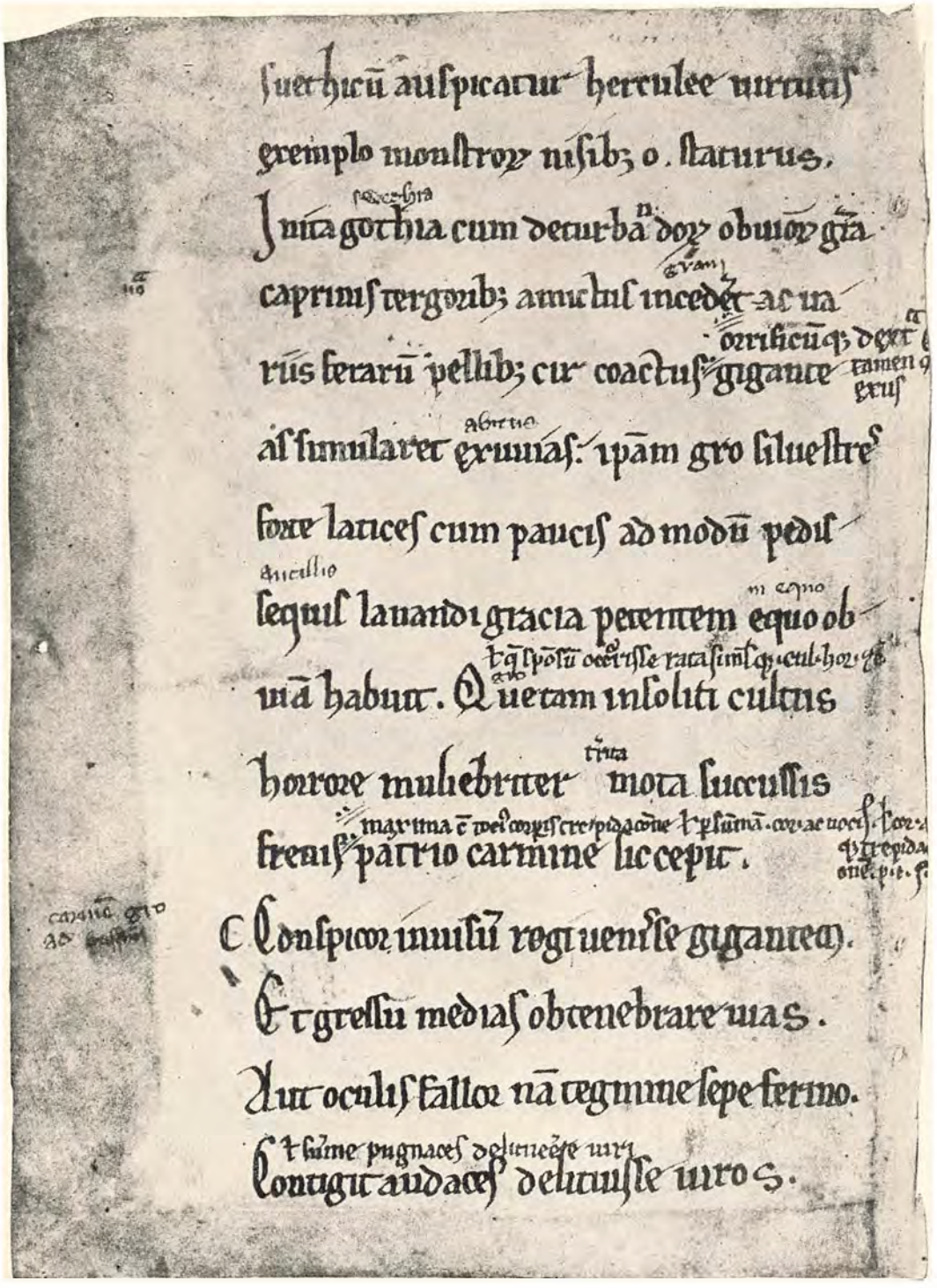

ANGERS-FRAGMENTET

Blad 2 — Bagside — Originalens Størrelse

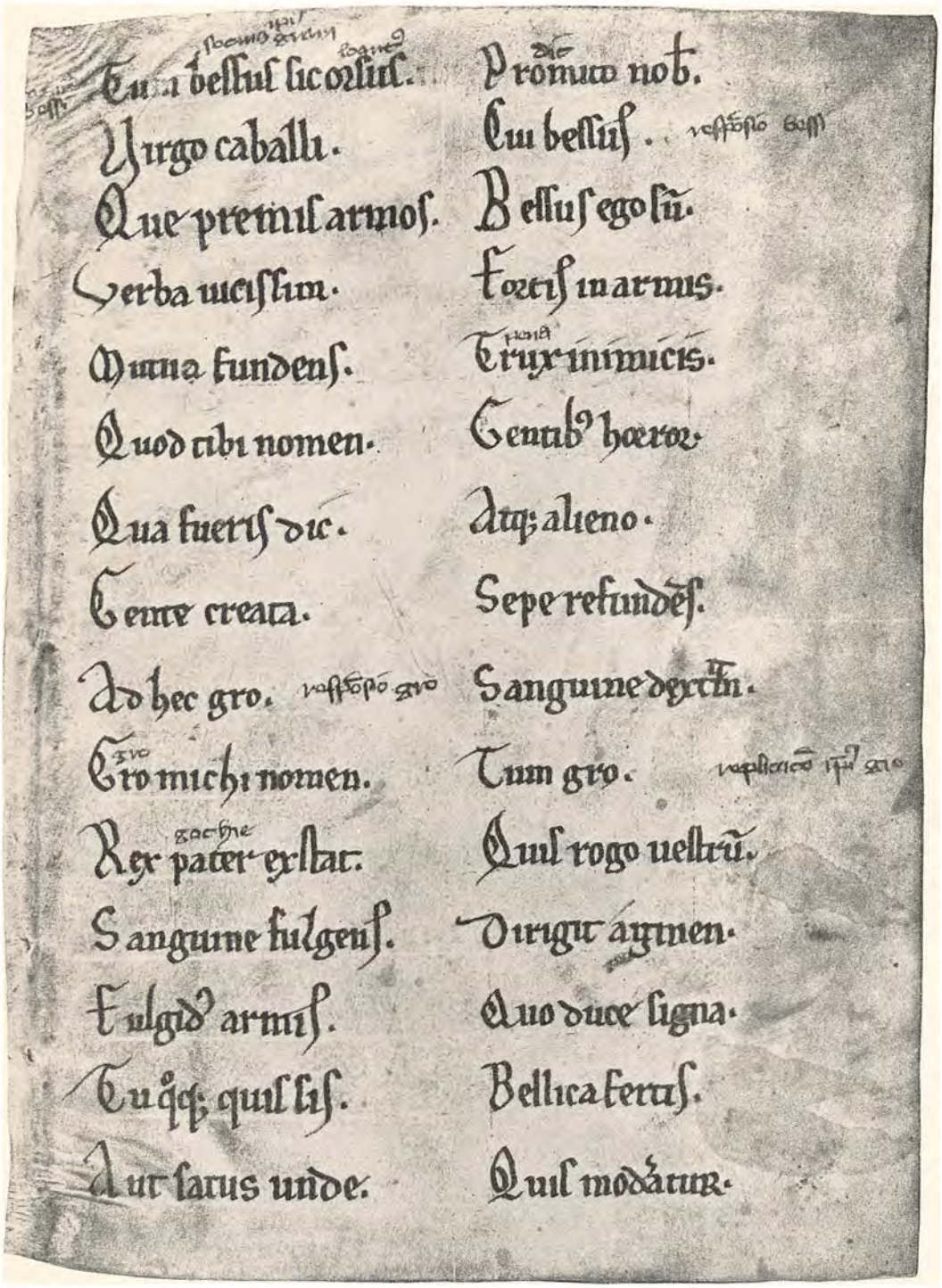

ANGERS-FRAGMENTET
Blad 3 — Forside — Originalens Størrelse

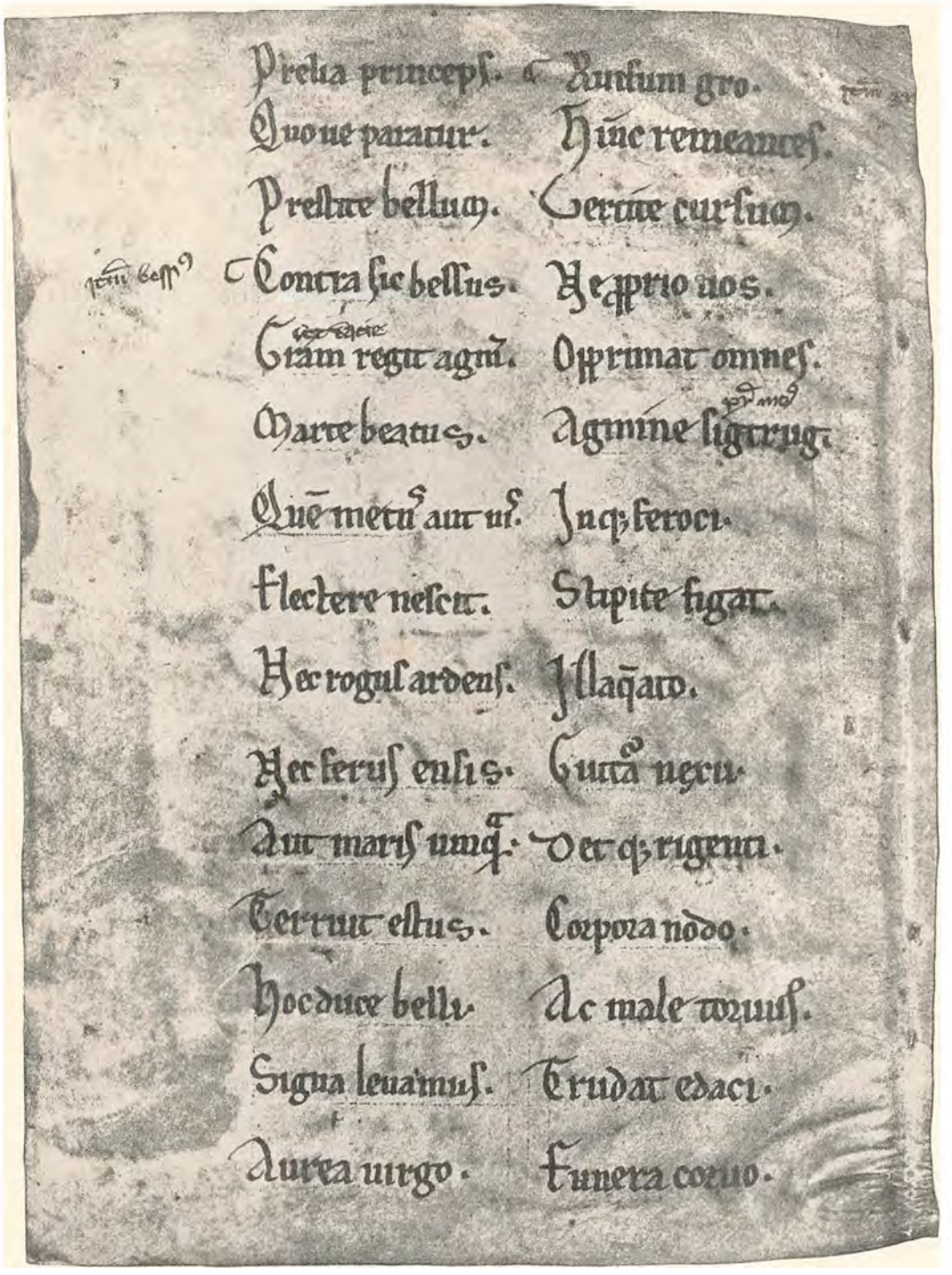

ANGERS-FRAGMENTET

Blad 3 — Bagside — Originalens Størrelse

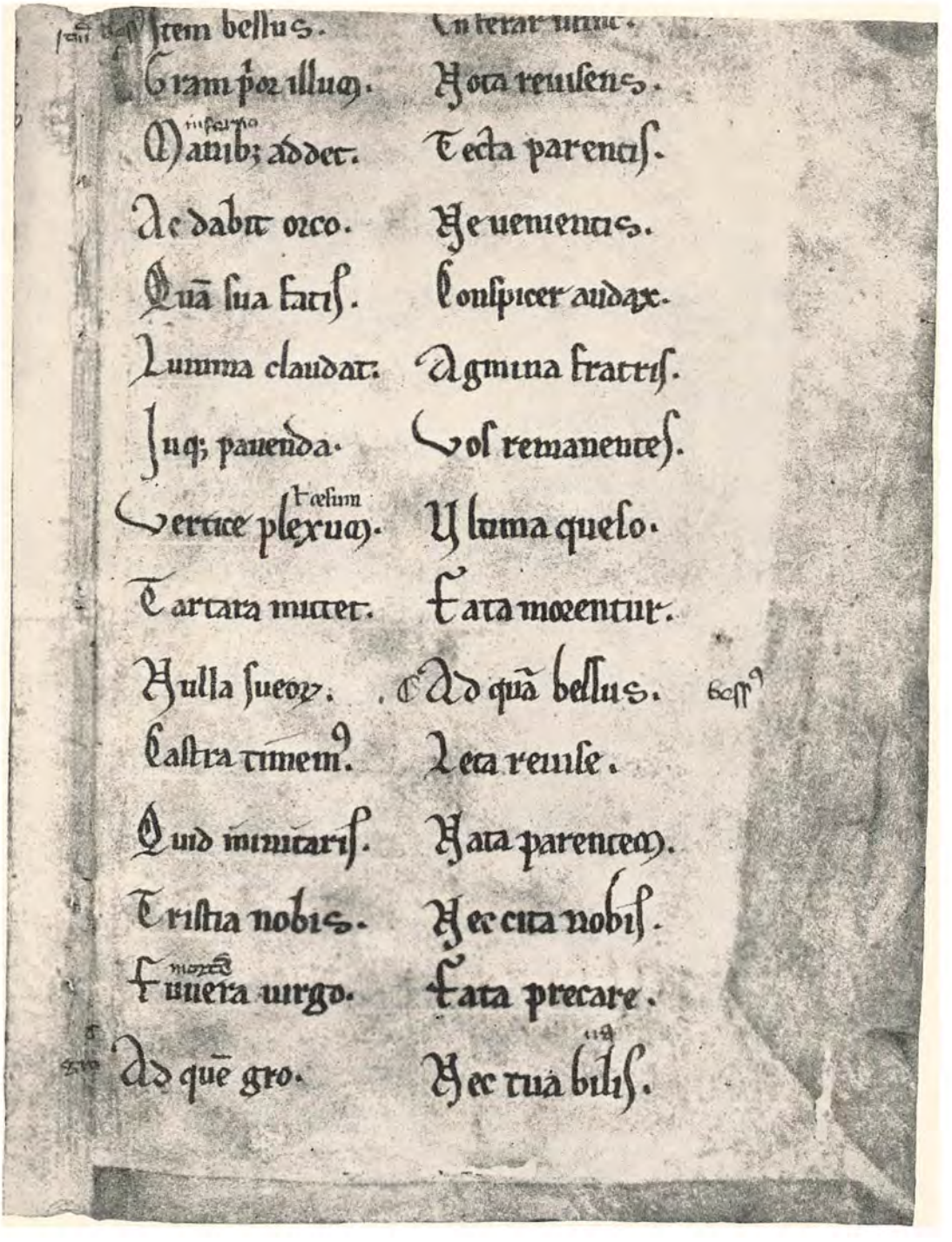

ANGERS-FRAGMENTET
Blad 4 — Forside — Originalens Størrelse

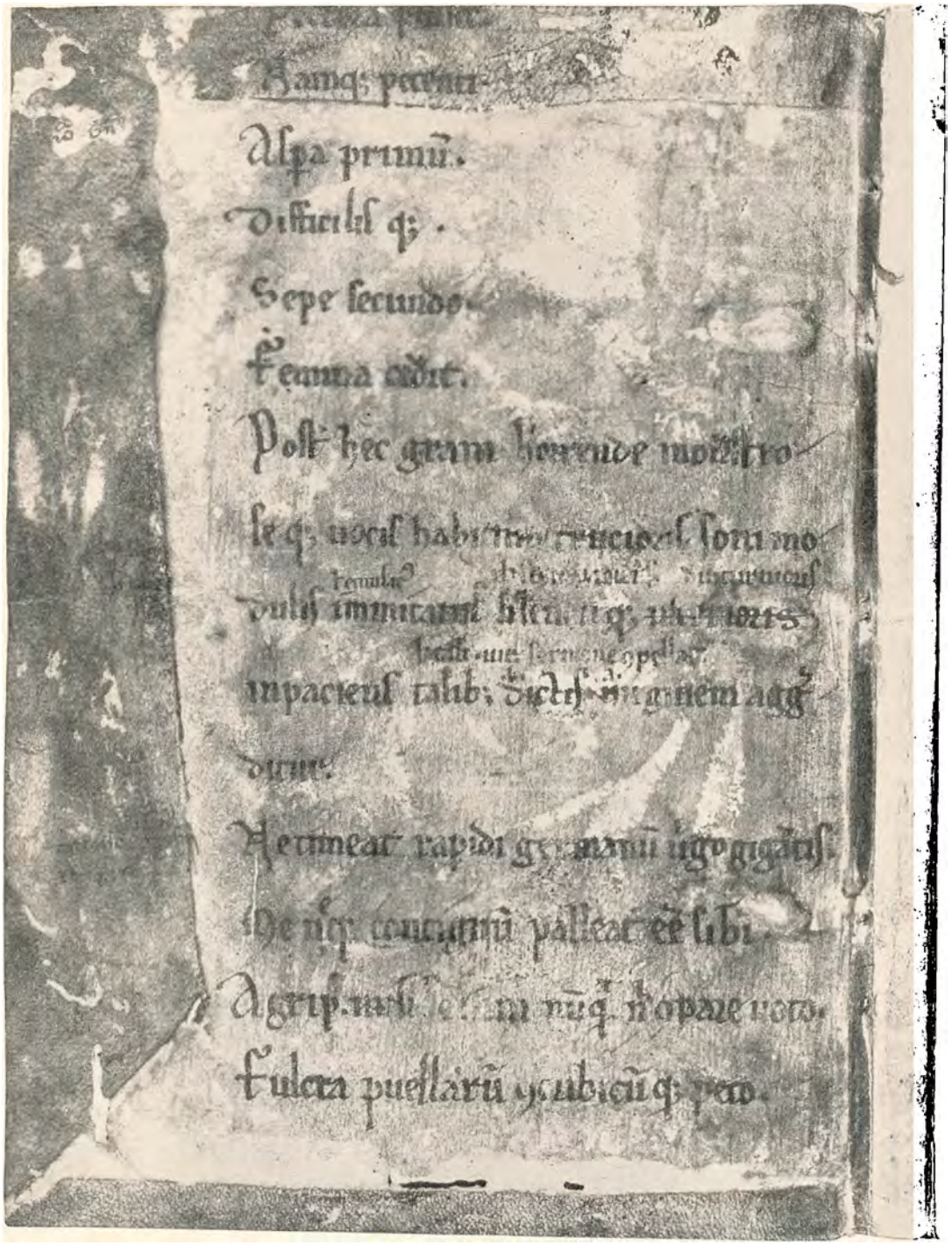

ANGERS-FRAGMENTET
Blad 4 — Bagside — Originalens Størrelse

LASSENS FRAGMENT

Dette Pergamentsblad fra Slutningen af det 13. Aarhundrede (ca. 1275) blev fundet 1860 blandt Bibliotekssekretær G. F. LASSENS litterære Efterladenskaber og overgik til Det kgl. Bibliotek, hvor det har Signaturen *Ny kgl. Saml. Fol. 570.* Fragmentet udgaves af CHR. BRUUN i Tidsskrift for Philologi og Pædagogik, II, 1861, S. 41—51, (jvf. I, 1860, S. 369).

Den til Bladets to Sider svarende Text findes i P. E. Müllers Udgave af Saxo, I, 1839, S. 275—282, (Jørgen Olriks Oversættelse 1925, I, S. 298—303).

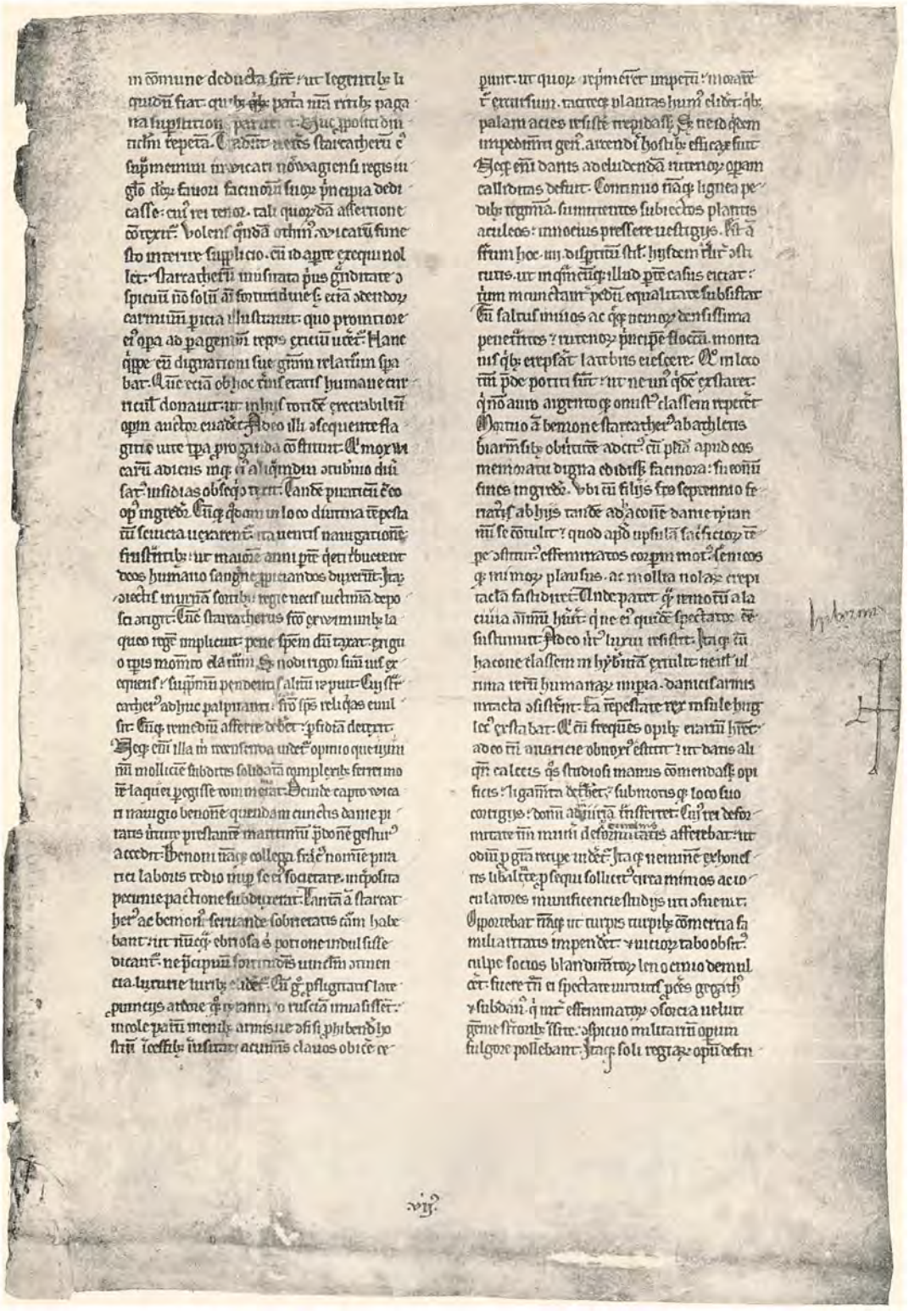

LASSENS FRAGMENT

Forside — Originalens Størrelse: ca. 40×27 cm.

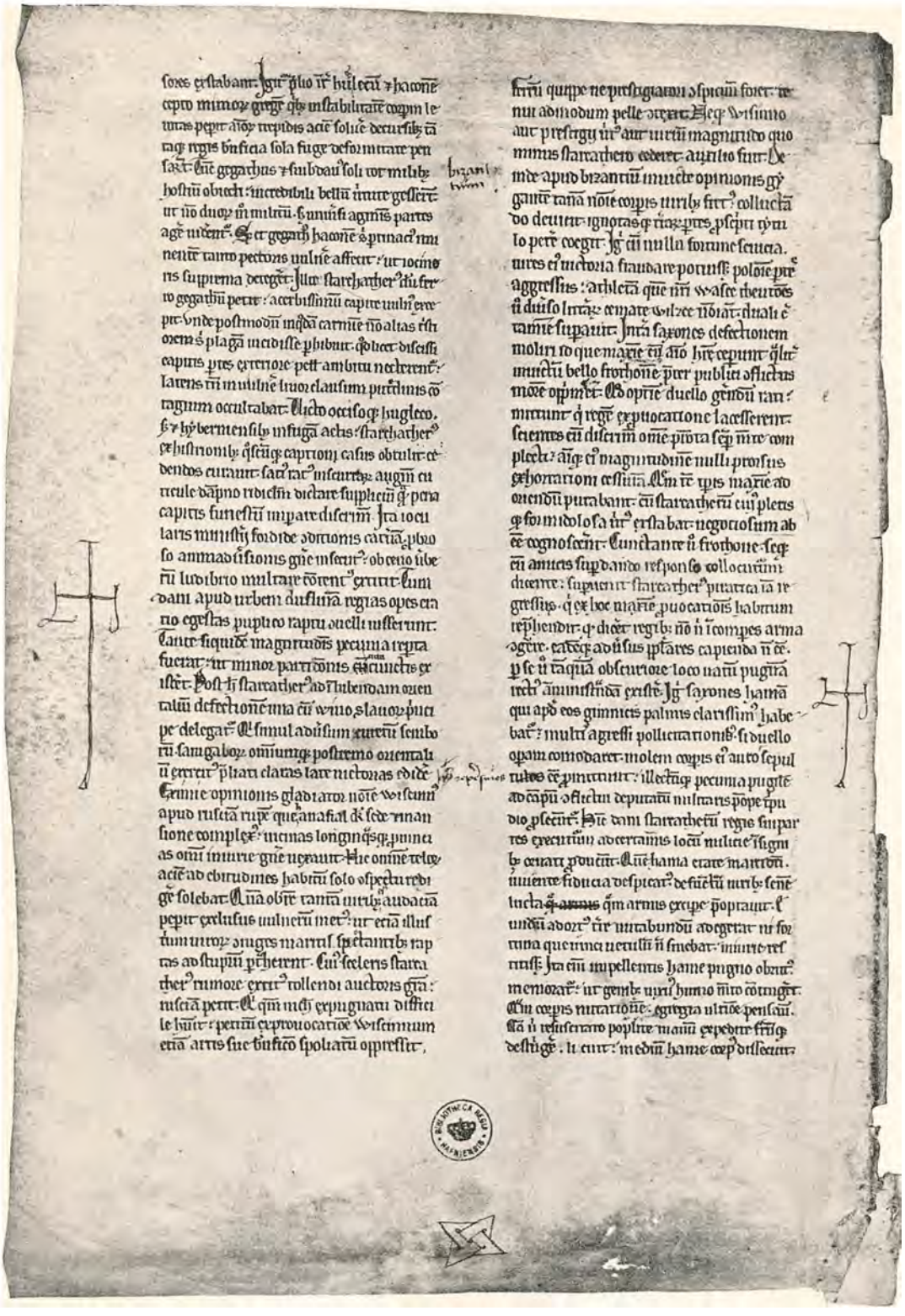

LASSENS FRAGMENT

Bagside — Originalens Størrelse: ca. 40×27 cm.

KALL RASMUSSENS FRAGMENT

Dette Pergamentsfragment fra Slutningen af det 13. Aarhundrede (ca. 1275) blev fundet 1855 af Arkivregistrator M. N. C. KALL RASMUSSEN i Gehejmearkivet, hvor det havde været benyttet som Heftelister om Kronborg Slots Jordebog 1627—28. Fragmentet blev udgivet af M. N. C. KALL RASMUSSEN i Aarsberetninger fra Det kgl. Geheimearchiv, I, 1852—55, Tillæg S. 23—37, og overgik senere til Det kgl. Bibliotek, hvor det nu har Signaturen *Ny kgl. Saml. Fol. 570.*

Den til Fragmentets to Blade svarende Text findes i P. E. Müllers Udgave af Saxo, I, 1839, S. 320—324, (Jørgen Olriks Oversættelse 1925, I, S. 337—340).

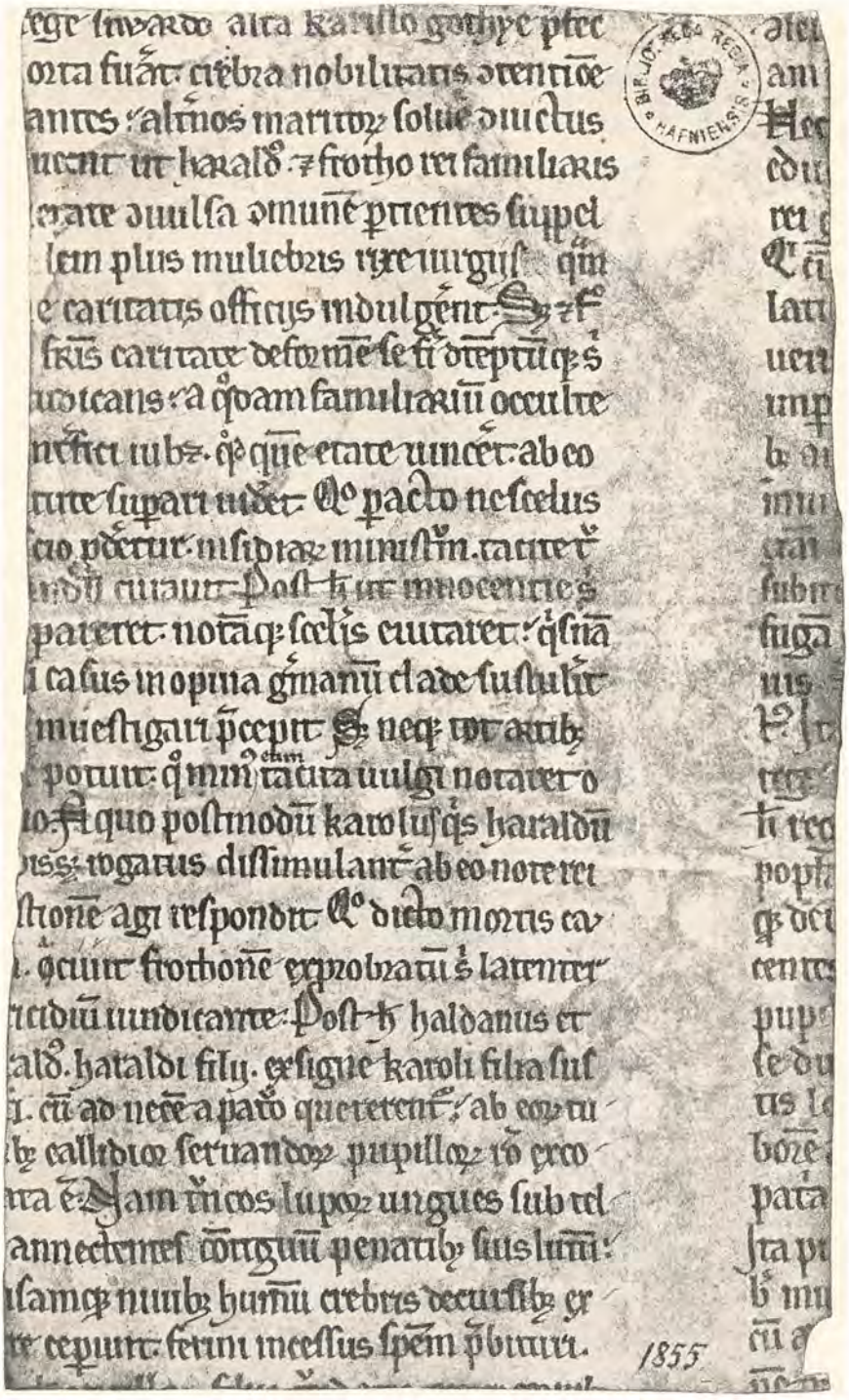

KALL RASMUSSENS FRAGMENT
Blad 1 — Forside — Originalens Størrelse

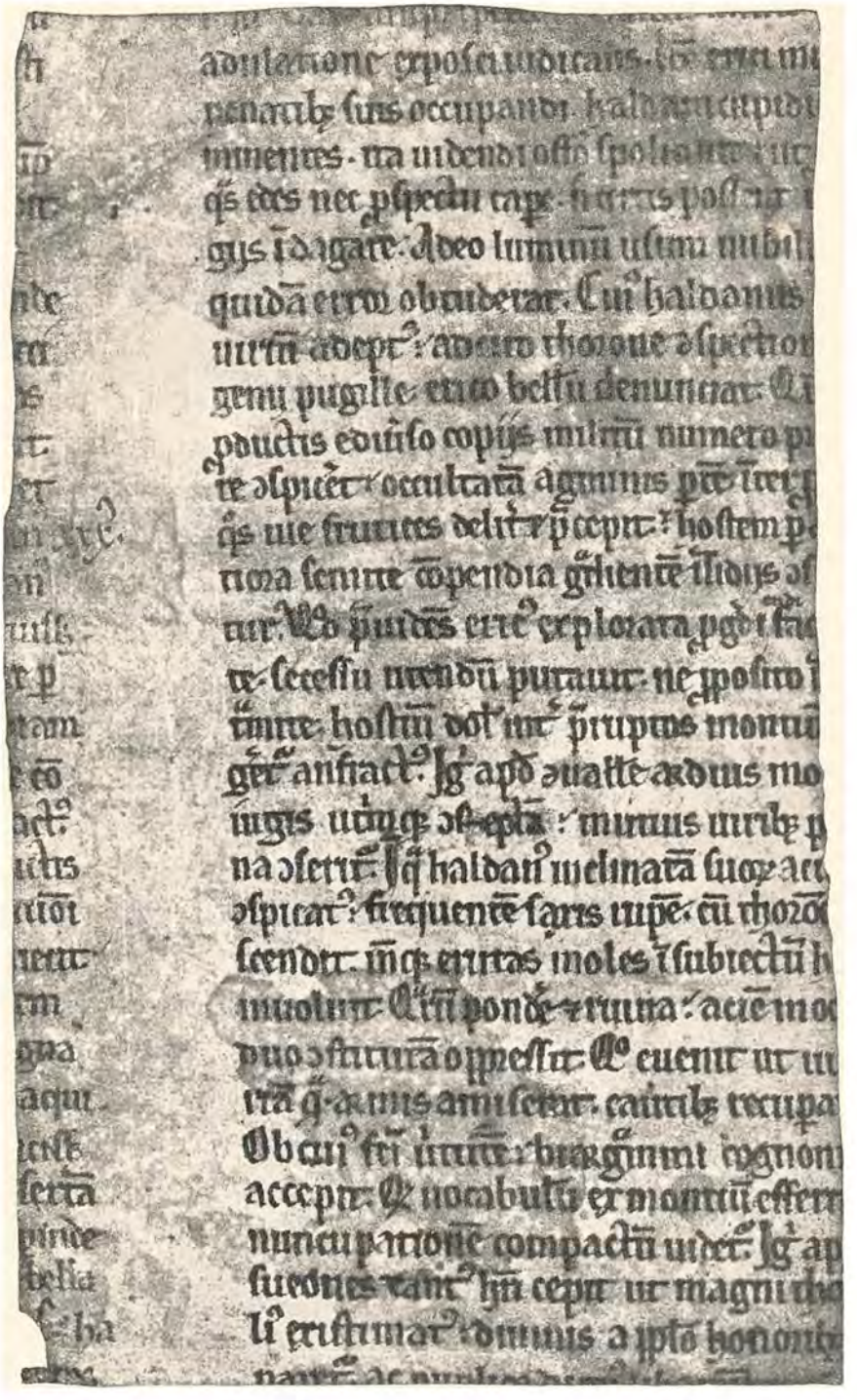

KALL RASMUSSENS FRAGMENT
Blad 1 — Bagside — Originalens Størrelse

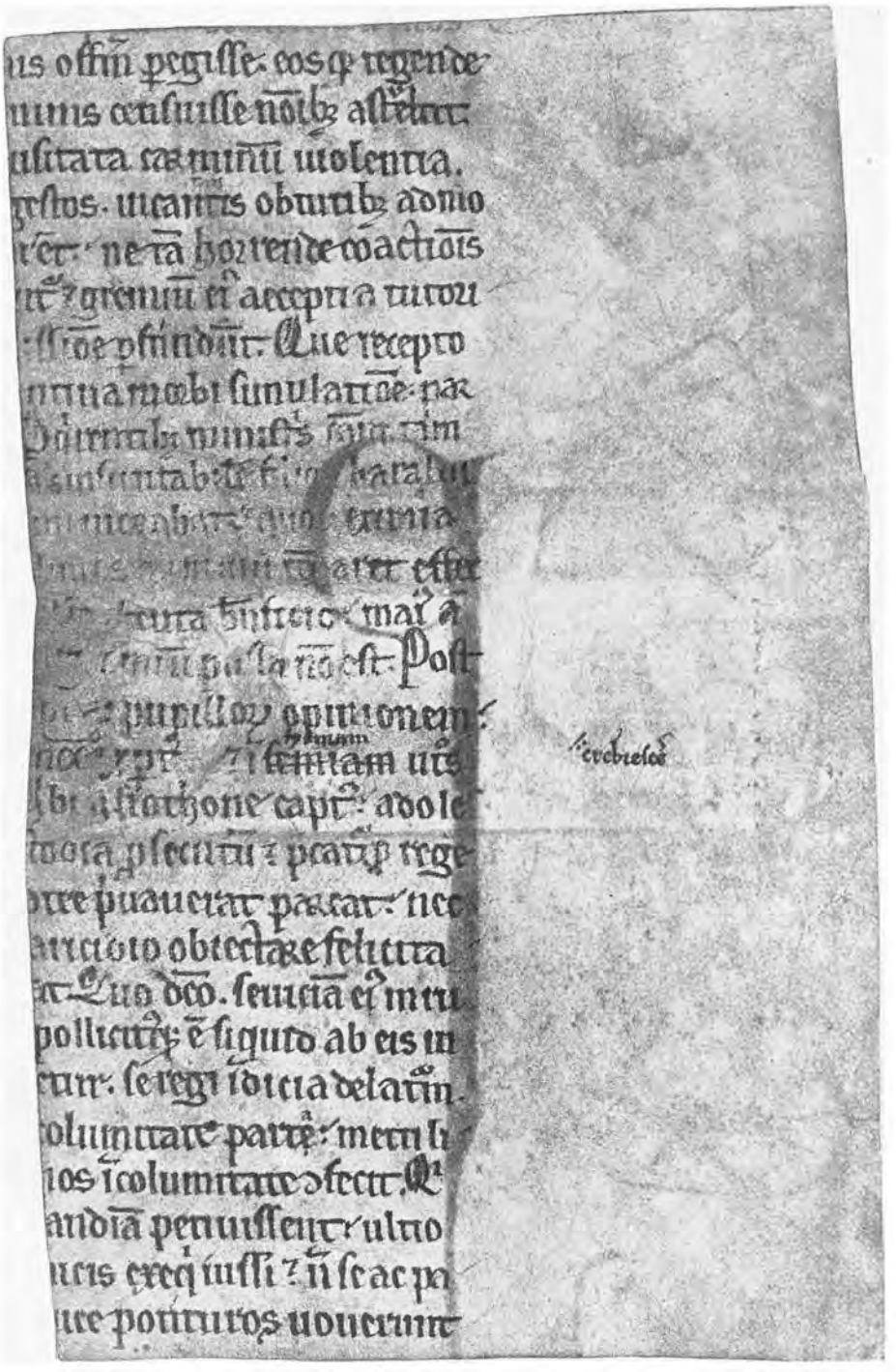

KALL RASMUSSENS FRAGMENT
Blad 2 — Forside — Originalens Størrelse

KALL RASMUSSENS FRAGMENT
Blad 2 — Bagside — Originalens Størrelse

PLESNERS FRAGMENT

Dette Pergamentsfragment fra Slutningen af det 13. Aarhundrede (ca. 1275) blev fundet 1877 af Arkivsekretær C. U. A. PLESNER i Gehejmearkivet, hvor det havde været benyttet som Heftelister om Christianstad Lens Skattemandtal 1623. Fragmentet overgik til Det kgl. Bibliotek, hvor det har Signaturen *Ny kgl. Saml. Fol. 570*, efter at være blevet udgivet med Faksimile af C. U. A. PLESNER i Aarsberetninger fra Det kgl. Geheimearchiv, VI, 1876—83, Tillæg S. 3—8.

Den til Fragmentets to Sider svarende Text findes i P. E. Müllers Udgave af Saxo, I, 1839, S. 811—813, (Jørgen Olriks Oversættelse 1925, II, S. 270—272).

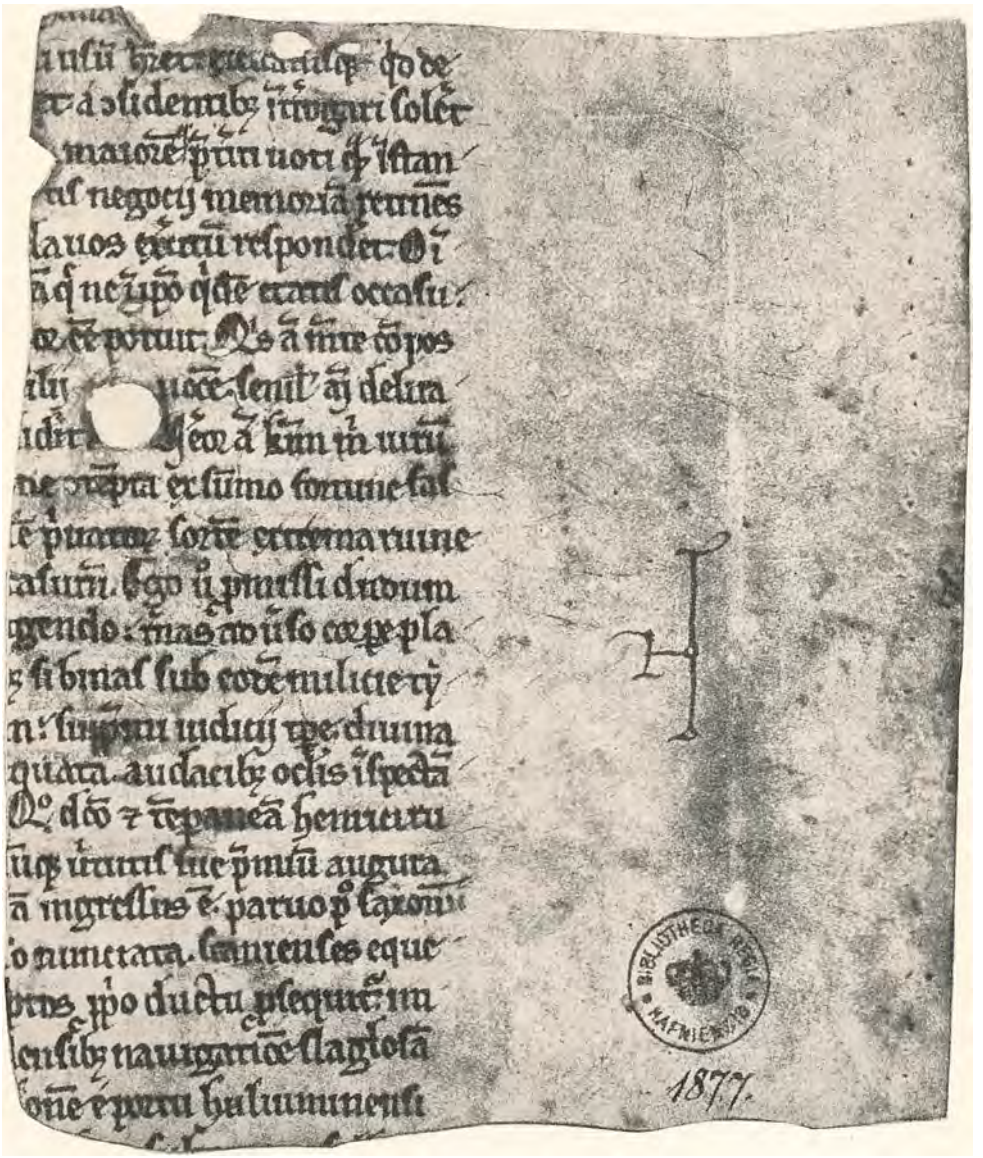

PLESNERS FRAGMENT
Forside — Originalens Størrelse

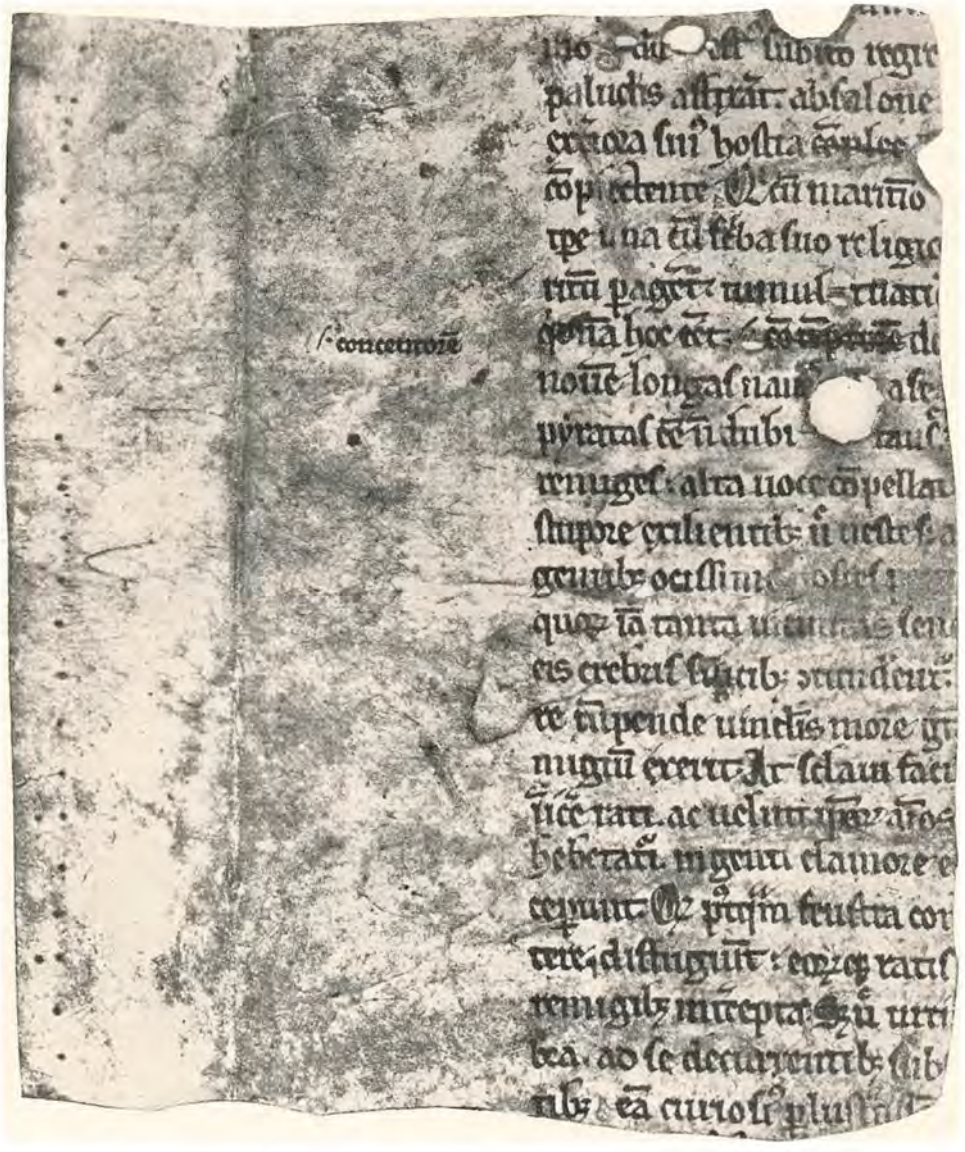

PLESNERS FRAGMENT
Bagside — Originalens Størrelse

DE ÆLDSTE LATINSKE UDGAVER

CHRISTIERN PEDERSENS UDGAVE

CHRISTIERN PEDERSEN, der fødtes i Helsingør ca. 1480 og døde i Helsinge 1554, var Kannik i Lund, men opholdt sig i en Aarrække, ca. 1508—15, i Paris. Her udkom hans Saxo-Udgave 1514, trykt hos den bekendte Bogtrykker, Humanisten JODOCUS BADIUS (Josse Badius Ascensius, født 1462, død 1535). LAVE URNE var født paa Fyn ca. 1467 og blev 1512 Biskop i Roskilde, i hvilket Embede han døde 1529.

LAVE URNES BREV TIL CHRISTIERN PEDERSEN

LAVE URNE, af Guds Naade udvalgt Biskop til Kirken i Roskilde, hilser den udmærkede Mand, Magister CHRISTIERN PEDERSEN, Kannik ved Domkirken i Lund, Vor oprigtige Ven!

Velærværdige Mand! at vor lærde og berømmelige SAXOS glimrende Værk, han som i guddommelig Stil har sammenskrevet Danmarks Kongers Historie, i mange Aar tilbage har ligget skjult i Mørke, volder os Sorg, denne Forfatter, hvis velfortjente Ros og Berømmelse og hvis skøntformede og veltalende Stil Vi altid har været ivrige for at værdsætte og anerkende, ligesom ogsaa alle lærde og berømte Mænd viser de Danskes Historiker Saxo den største pligtskyldige Ærbødighed. Og derfor, min Christiern! ligesom du, i Modsætning til dine uvirksomme Studiefæller, er en aarvaagen Forsker af Oldtidens litterære Kultur, saaledes har Vi ogsaa erfaret, at du har været opflammet af en beundringsværdig Attraa efter at oplyse vort Fædrelands Historie, saavidt dine Kræfter tillod. Vi beder dig derfor indtrængende og kærligt, at du vil lægge Arbejdet med vor sjællandske Saxo, den latinske Lærdoms saa guddommelige Mester og Lys, der, som Vi nu erfarer, af dig med Omhu er rettet eller, om man vil, affilet, for at den i en heldig Skikkelse kan komme frem for Dagen, i de samvittighedsfuldeste Bogføreres Hænder, for at en saa herlig Visdoms Glans ikke for Fremtiden skal skjules af en sort Sky og det danske Navn, hvis udmærkede Egenskaber stadig er uovertrufne, ikke skal overskygges af misundelig Glemsel; hvorved du vil vinde dig selv den største Ære og Fædrelandet udødelig Berømmelse.

Lev vel! Skrevet paa Vor Borg Hiortholm den 10. Maj 1512.

CHRISTIERN PEDERSENS BREV TIL LAVE URNE

CHRISTIERN PEDERSEN, Magister i de frie Kunster, Kannik ved Domkirken i Lund, hilser den højærværdige Fader i Christus Hr. LAVE URNE, af Guds Naade Biskop i Roskilde, sin udmærkede Herre, med al Ærbødighed og Agtelse.

Da du, højærværdige, berømmelige Biskop viste mig den Naade at tilskynde mig til at offentliggøre vor SAXOS Historie ved Bogtrykkerkunsten, gik det mig, som naar man bruger kraftige Sporer til en Hest, der selv villigt løber og næsten flyver afsted; thi til dette Hverv har ingen dødelig nogensinde (som jeg tror) været mere ivrig og beredt end jeg; jeg har nemlig, under mit Ophold i Paris og mine videnskabelige Studier her, paa egen Bekostning to Gange sendt et Bud, som skulde købe mig et paalideligt Exemplar, hvad det end kostede, og bringe mig det. Da jeg ikke fik udrettet noget paa denne Maade, rejste jeg selv i samme Anledning tilbage til Fædrelandet; jeg besøgte og gennemrodede alle Biblioteker, og dog kunde jeg ikke grave en Saxo, bedækket med Skimmel og Støv, Møl og Orme, frem; saa halstarrigt havde Ejermændene spærret Adgangen til ham; kun en eneste og det en, der udmærker sig ved Fromhed og Lærdom, nemlig vor Magister ANDREAS CHRISTENSEN, Doctor og udmærket Professor i den hellige Teologi, af Nation Jyde men af Stilling Karmeliter, og værdig Prior for den danske Provins' Orden den ubesmittede Jomfru og Christi Moder Maria af Karmelbjærget, fulgte med medlidende Blik mine Bestræbelser, og da han saa, at et Exemplar ikke lod sig købe for Penge, tilbød han, at han hellere vilde afskrive det med egne Hænder end lade hele Danmarks saa store Hæder længere ligge skjult; dog tog jeg Hensyn til hans ansete Stilling og modtog ikke hans Tilbud, i det Haab, at en anden lettere Udvej tilsidst vilde vise sig paa en eller anden Maade. Og virkelig lykkedes det den højærværdige Fader i Christus Hr. BIRGER, af Guds Naade Ærkebiskop i Lund, Sveriges Primas, det apostoliske Sædes Legat, som var besjælet af en beundringsværdig Kærlighed til Danmarks Berømmelse, endelig ad en from Omvej at finde et Exemplar, som han betroede mig at afskrive og trykke til offentlig Nytte. Der manglede altsaa kun Bemyndigelse til at udgive det store Arbejde, hvilken med største Velvillie gaves mig af vor navnkundige Fyrste CHRISTIERN, ved Guds Forsyn mægtig Konge over Danmark, Sverige, Norge, Slaverne og Gotherne, Hertug i Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve af Oldenborg og Delmenhorst, idet han kun føjede den Befaling til, at det skulde trykkes af en kyndig og erfaren Bogtrykker. Thi han vidste, at det vilde være uværdigt, at en saa stor Mands Arbejde skulde trykkes med daarlige eller mindre klare Typer, især da den højærværdige Fader i Christus Hr. ERIK VALKENDORF, Ærkebiskop i Nidaros, og det apostoliske Sædes værdige Legat samt den Kongelige Kansler den fornemme Mand Magister

OVE BILDE, Provst for Kirkerne i Lund og Viborg, med forstandigt Raad bestyrkede ham heri. Idet jeg altsaa adlyder de kongelige Bud og din Visdoms vægtige Tilskyndelser, værdige Biskop, har jeg betroet det Hverv at trykke Saxo til den udmærkede Mand Magister JODOCUS BADIUS ASCENSIUS, Lærer i de frie Videnskaber i Paris og kyndig Bogtrykker, som har udsendt sit Værk, saaledes som Du nu ser det, med dit heldbringende Navn paa Bogens første Blad, og oplyst med et Register over alle Kongerne og en Indholdsfortegnelse over hele Historien. Saaledes har jeg opnaaet, at denne Bog, som hidtil kun kunde læses af de Danske og endda kun af faa af dem, nu kan blive let tilgængelig for Italiens, Spaniens, Galliens, Germaniens Beboere, kort sagt for alle Christne. Lad derfor mine Bestræbelser være dig anbefalede og Lev vel! du Danmarks Smykke og min Beskytter. Skrevet i Paris' berømte Akademi den 14. Marts 1514.

JODOCUS BADIUS' BREV TIL LAVE URNE

JODOCUS BADIUS ASCENSIUS hilser LAVE URNE, den højærværdige, meget lærde og vise Biskop til Kirken i Roskilde!

En sandsynlig og rimelig Formodning faar mig til at tro, du berømteste blandt Bisper! at det skyldes vor algode og almægtige Guds Forsyn og Skæbnens hemmelige Villie, at de danske Kongers berømte Historie, der er skrevet for mere end 300 Aar siden af den veltalende Sjællænder SAXO GRAMMATICUS, netop er udkommet i Trykken i de samme Dage, da Dannerkongens ægte Ætling CHRISTIERN med det uovervindelige Mod, med de herlige Bedrifter i Forhold til hans Alder, og til hvem der sættes de største Forventninger, staar i Begreb med at overtage det danske Scepter og modtage Rigernes Insignier, og samtidig med at du, udmærkede Mand, der ved Urnernes gamle Adelsskab kan maale dig med enhver, og blandt de Danske er langt den første i veltalende Visdom og Indsigt i de vigtigste Sager, har overtaget den biskoppelige Styrelse af Roskildekirken.

Ligesom denne Bog nemlig tidligere saa Lyset under den uovervindelige Kong Valdemar paa Befaling af Absalon, der ligesom du var Biskop i Roskilde, en klog Fører og uforlignelig Kriger imod Kristennavnets Fjender, saaledes udsendes den nu endelig under den navnkundige Kong

Christiern, der ikke staar tilbage for hin Valdemar i Daad og Mod, og under Beskyttelse af dig, den velfortjente Biskop i samme Stift — som et Forvarsel om et bedre og lærdere Aarhundrede i Danmark. Thi ligesom ved vor Herre Christi Fødsel (som fortjener alle Dødeliges Tilbedelse) i Rom det latinske Sprogs største Lys straalede: M. Cicero, M. Varro, Q. Hortensius og hundrede andre, fremdeles berømte Stormænd i Krig og Fred, Cn. Pompeius Magnus, C. Julius Cæsar, Octavius Augustus Cæsar og desuden mange andre, men i Dania [Danmark] (som jeg mener er forskellig fra Dacia) Frode den Tredie, som blev navnkundig ved sin glimrende Virksomhed i Krig og Fred, ved sin Retfærd og Krigstugt: saaledes stoler vi ogsaa paa, at det vil gaa under Kong Christiern (der allerede ved sit Navn vækker Kærlighed), at det ved hans sjældne Lykke og ved din Førelse og heldige Haand, ædle Biskop, snart vil komme dertil, at Danmark skal henlede Verdens Øjne paa sig ikke blot ved Vaaben og Herskermagt, hvorved Landet altid har udmærket sig og hævdet sin Frihed, men ogsaa ved videnskabelig Dannelse, og frembringe mange Mænd som Saxo og Knud, jeg mener Mænd, der udmærker sig ved Lærdom. Og at dette snart vil blive Tilfældet, formoder jeg, fordi ligesom hine nylig omtalte Mænd vandt Berømmelse ved Pariserakademiet, vi saaledes ogsaa nu ved samme ser ikke faa begavede Mennesker fra Danmark, blandt hvilke en af de betydeligste er Magister CHRISTIERN PEDERSEN, Kannik ved Kirken i Lund, som er bleven mig kær ved langt Venskab og fortrolig Omgang. Det er særlig dennes Omhu og sjældne Opofrelse det skyldes, at vi nu udsender dette Værk tilegnet dig, idet vi i Forvejen minder de ukendte Læsere, for at de ikke maaske skal tage fejl, om, at Navnet Saxo ikke er et Navn paa hans Fædreland (thi han stammer fra Sjælland, som er en Del af Danmark, ikke fra Sachsen), og at Titlen Grammaticus betegner hans Beskæftigelse, men hverken er nogen ringe eller ubetydelig Titel. Thi ifølge Svetonius er en Grammatikker en, som forstaar at skrive eller tale omhyggeligt, rammende og kyndigt, og med dette Navn mente Cornelius Nepos, at man burde kalde Digternes og Talernes Fortolkere, som hos de Gamle skaffede sig saa stor Autoritet, at de alene var Censorer og Dommere over hvad der blev skrevet, hvorfor de kaldtes Kritikere, saa at de ikke blot, som Quinctilian siger, satte deres kritiske Censorstreg ved enkelte Linier, men ogsaa, naar Bøger forekom dem at gaa under et falsk Forfatternavn, kunde fjærne dem som uægte Børn, der ikke hørte hjemme her. Derfor har de største Fortolkere af Digterne og Byernes Lærere som Servius, Donatus og ikke faa

andre været tilfredse med Navnet Grammaticus og har afholdt sig, mere end det var rigtigt, fra pralende og klingende Titler, hvorfor man maa beklage, at Navnet paa en saa berømmelig Beskæftigelse er sunket ned til nu at anvendes paa tarvelige Lærere i de første Elementer. Jeg har altsaa sørget for, at Saxo ikke berøvedes den Titel, som han synes at have valgt sig med saa indsigtsfuldt Skøn.

Hvordan nu end de ukyndige dømmer om dette, saa vil du, høje, lærde Fader, optage det i bedste Mening og give dette vort Arbejde din Anerkendelse, hvad jeg især indtrængende anmoder dig om.

Lev vel!

Udsendt fra vort Trykkeri ved Paris den 15. Marts 1514 efter den romerske Kuries Beregning.

Originalt Bind omkring et Exemplar af CHRISTIERN PEDERSENS SAXO Udgave, Paris 1514, tilhørende Apoteker A. E. SIBBERNSEN, Vester Skerninge.
Originalens Størrelse: ca. 28×18 cm.

OVERSÆTTELSE AF MODSTAAENDE TITEL

De danske Kongers og Heltes Historie, skrevet i pyntelig Stil for over 300 Aar siden af Saxo Grammaticus, en Sjællandsfar og Provst ved Kirken i Roskilde, og nu for første Gang oplyst ved et Register og omhyggeligt trykt.

Titelblad til CHRISTIERN PEDERSENS Udgave, Paris 1514.
Originalens Størrelse: ca. 28×18 cm.
Texten findes oversat paa modstaaende Side.

Lago Wrne dei gratia Electus ad Eccleſiã Roſkildeñ.præſtãtiſſimo viro magiſtro Chriſtierno Petri metropolitanæ Lũdeñ.eccleſię Canonico amico nſo ſyncero.S.

Venerabilis vir doctiſſimi ac clariſſimi Saxonis noſtri fulgẽriſſimũ opus,q diui miſſimo dicẽdi genere Danię regũ hiſtorias cõſcripſerit/multis retro annis in obſcuro delituiſſe dolemus. Cuius digniſſimas laudes & pconia: cuius diſertiſſimũ ac facũdiſſimũ ſcribẽdi gen⁹ ſicuti nos ſtudioſiſſimo honore ſemp excoluim⁹ & amplexati ſum⁹: Ita quoq; vniuerſi docti & illuſtres viri Saxonẽ Danorũ hiſtoricũ ſummis veneratiõis officiis pſequunt.Igit mi Chriſtierne q torpẽtib⁹ cõmilitonib⁹ tuis pcipiẽdarũ lſarũ gſa ſicuti vetuſtatũ es vigilãtiſſim⁹ indagator: Ita etiã illuſtrãdæ pſiæ nſę p viris⁹ deſiderio mirabili te flagraſſe cõperim⁹. Affectuoſiſſima pce rogãtes vt tã diuinũ latinę eruditiõis culmẽ & ſplẽdorẽ Saxonẽ noſtrũ Staladicũ (iã vt accepim⁹) a te diligẽter caſtigatũ elimatũve vt in lucẽ feliciter pdeat ad man⁹ accuratiſſimorũ bibliopolarũ pmouea. Ne vel tã eximi⁹ ſapiẽtię fulgor atra poſthac nube deliteſcat. Ne vel muſeta perpetuo Danici noſis virtus obliuione inuida obumbret. Quo tibi honorẽ ſummũ: & patriæ gloriam concilies immortalem. Vale. Ex caſtro noſtro Hiortholm. Decima Maii. Anno duodecimo ſupra Milleſimũ quingenteſimũ.

Chriſtiernus Petri liberaliũ artiũ mgr Metropolitanæ Lundeñ Eccleſię Canonicus Reuerendo in Chriſto patri dño Lagoni Wrne dei gratia Roſkildeñ. Epiſcopo dño ſuo præſtãtiſſimo cũ omni veneratione ac obſeruãtia Salutẽ.

Vrſitanti mihi ſpõte/peneq; volãti admouit pſtãtia tua Præſul clariſſime nõ parui momẽti calcaria: dũ ad Saxonis nri hiſtoriã chalcographa arte diuulgã dã excitare dignara ẽ: ad quã puinciã nemo (vti arbitror) mortaliũ me fuit vnq; ppẽſior paratiorq; qppe q Parrhiſiis agẽs bomſq; lris operã nauãs ,pprio ipẽdio ta bellarũ bis miſeri q exẽplũ fidele quãtiuis emptũ ad me referret. Qua via cũ mihil pficerẽ/ipſe illi⁹ ergo patriã reperii: bibliothecas oẽs viſi & reuolui: nec tñ Saxonẽ blattis/tineis ſitu/& puluere obſitũ eruere potui: tã obſtinato aio ei⁹ poſſeſſores eũ occluſerãt: vnus oim & is religione & doctrina ſignis: Sacrę theologiæ doctor/ac pfeſſor eximius Magr nr Andreas Chriſtierni natiõe lutus, pfeſſione ãt Carmelita: & puicię Danię ordinis ſtemeratę virginis ac Chriſti matris Marię de mõte Carmelo prior digniſſimus conat⁹ meos miſerãti reſpexit oculo: q cũ nullo arte redimẽdũ videret exẽplar: poti⁹ ſe id manib⁹ ſuis trãſcripturũ obtulit q tãtũ totius Danię lumẽ ãpli⁹ delitеſcere ſineret: habui tñ tãte dignitatis rõnẽ nec cõditionẽ accepi: ſperãs faciliorẽ alicũde tãdẽ emerſurã. Reuerẽdiſſim⁹ ergo in Chriſto pr dñs Birgerus dei gſa Archiepſs Lũdeñ. Suetię primas & aplicæ ſedis legat⁹ mirabili ad Danię gloriã accẽſus amore: exẽplar/pio tandem repperit cõpẽdio quod ad publicã vtiliratẽ fidei meę trãſcribẽdũ: iprimẽdũq; cõmiſit: Decrat itaq; ſola authoritas tanti opis diuulgandi quã liberaliſſime mihi impertiit illuſtriſſim⁹ prĩceps nr Chriſtiern⁹ dei ,puidẽtia Damiæ/Suetiæ/Norwagiæ/Sclauorum Gottorũq; rex potẽtiſſimus dux Sleſuicen. & Holſatię/Stormariæ ac Ditmerciæ. Comes i Oldenborg & Delmenhorſt: id ſolũ ipans vt a docto pritoq; chalcographo excuderet. Norat etenī idignũ fore/tãtũ virũ ſepris aut mun⁹ fidelib⁹ characterib⁹ ipſſũ iri. Preſerti id affirmãtib⁹ cõſultiſſime Reuerẽdiſſimo i Xpo pre dño Erico Walkendorff Archiepſo Nidroſien. & aplicæ ſedis legato digniſſimo: necnõ Regio Cancellario/viro nobiliſſimo mgro Auone bille Eccliarũ Lũden. & Vibergen. prępoſito. Mãdaris itaq; regiis ſapiẽtięq; tuę Preſul digniſſime/adhortatiõib⁹ grauiſſimis obtẽperãs Saxonis ipri mẽdi mun⁹ cõmiſi excellẽtiſſimo viro Magro Iodoco Badio Aſcẽſio lſarũ bonarũ apd Parrhiſios iterpti/chalcographoq; pritiſſimo, q quale nũc vides op⁹ tuo noi feliciſſimo preſcriptũ emiſit: Regũ oim catalogo & tori⁹ hiſtoriç indice lſario illuſtratũ. Quappẽ effeci vt q ab vnis & iis paucis Danis hactenus legi potuit: ad Italos/Hiſpanos Gallos/Germãos: oẽs dẽiq; chriſtiãos facile poſſit pferri. Habe itaq; molimia mea cõmẽdata ac Vale Danię dec⁹ pſidiũq; meũ Ex Parrhiſiãorũ, academia clariſſima, xiiii. martii. 1514.

CHRISTIERN PEDERSENS Udgave, Paris 1514, Bl. [Aa i] verso.

Originalens Størrelse: ca. 28×18 cm.

Indhold: Roskildebispen LAVE URNES Brev til CHRISTIERN PEDERSEN og dennes Svar, begge gengivet i Oversættelse ovf. S. 83 – 85.

Iodocus Badius Aſcenſius, Lagoni Hurno longe Reuerendo & cum primis docto ſapientiq; Roſkildeñ. eccleſiæ antiſtiti. S.

Robabili plauſibiliq; coniectura ducor / pſulũ clariſſime / vt optimi maximi dei noſtri puidẽtia / arcanoq; fatorũ calculo cõrigiſſe rear: inclytã Danicorum regum hiſtoriã a Saxone Grãmatico Sialãdo / viro diſertiſſimo / abhinc annos ſupra trecentos conſcriptã: iis potiſſimũ diebus in lucẽ chalcographia arte pdiiſſe / quibus inuictiſſimo animo, pclaris pro ætate geſtis, & ſpe eximia Chriſtiernus certiſſima Danorũ Regis proles / Danica iamiã rectur⁹ eſt ſceptra / accepturuſq; regnorum inſignia: Tuq; heros / vt antiqua Hurnorũ nobilitate nulli ſecũdus / ita facũda ſapiẽtia & magnarũ rerũ prudẽtia apud Danos facile primus, Roſkildeñ. eccleſię epiſcopalẽ ſuſceperis gubernationem. Sigdẽ vtí ſub Waldemaro rege inuictiſſimo iubente Abſalone itidẽ Roſkildeñ. epo prudentiſſimo / & duce ac bellatore in Chriſtiani noſis hoſtes incõparabili / olim edita eſt, ita ſub Chriſtierno illuſtriſſimo Rege / Waldemarum illũ / & factis & aĩs æquãte / tuo eiuſdẽ dioeceſeos epi meritiſſimi fauſtiſſimo auſpicio nũc demũ emittitur non ſine melioris doctioriſq; in Dania ſæculi pſagio. Quẽadmodũ eñ ſub CHRISTI Domini noſtri cũctis mortalibus adorandũ natalem, claruerũt Romæ ſumma latinæ linguæ lumina. M. Cicero. M. Varro. Q. Hortenſius & ſexcenti alíi: & inclyta cũ pacis tũ belli culmina. Cn. Põpeius Magnus. C. Iulius Cæſar. Octaui⁹ Auguſtus Cęſar: aliiſq; ꝓterea multi: In Dania vero (quã diuerſam a Dacia puto) Frotho terti⁹ / belli paciſq; Iuſtitiæ & militaris diſciplinæ ſplendor cõſpicuus: Ita nũc Chriſtierni regis vel noĩe amabilis ſingulari felicitate, tuoq; præſul generoſe ductu & auſpicata dexteritate ꝓpe diẽ fore cõfidimus / vt Dania nõ ſolũ armis & impio / qbus ſemp excelluit, liberaq; fuit: ſed & literis cultioribus euadat pſpicua: multoſq; Saxones & Kanutos / viros inquã doctrina pſtãtes educet. Q̃d idcirco iam iãq; futurũ autumo / q; vt illí quos modo dixí in Parrhiſiorũ clarí euaſerũt academia: ita nũc quoq; nõ pauca in eadẽ e Dania cõſpicimus ingenia / quorũ bona pars eſt Magiſter Chriſtiernus Petri Lundeñ. eccleſiæ canonícus / mihi longa cõſuetudine & amicitia chariſſimus: cuius ꝑcipua cura & ſingulari impẽdio hoc opus tuo nomíni nũcupatũ emittimus: illud lectores ignotos / ne forſitan errent / ꝑmonẽtes: Saxonis iſtius vocabulũ / nõ patriũ eſſe nomẽ (in Sialandia eñ quæ pars Daniæ nõ in Saxonia fuit ortus) & Grãmatici titulũ / pfeſſionis q̃dẽ eſſe / ſed neq; leue neq; cõrẽptibile ꝓconiũ. Eníuero authore Suetonio, Grãmaticus eſt, q̃ diligẽter, acute, ſcienterq; norit aut dícere aut ſcribere. Quo noĩe Cornelius nepos appellãdos cẽſuit poetarũ oratorũq; interꝑtes: q̃ tãtũ authoritatis apud priſcos ꝓripuerũt: vt cẽſores & iudices eſſent ſcriptorũ oĩm ſoli: critici ob id vocati: ſic vt nõ verſus mõ (ita eñ Quintilian⁹ ait) cẽſoria quadã virgula notarẽt: ſed libros etiã q̃ falſo viderentur inſcripti, tãq̃ ſubdititios e familia ſubmouerẽt. Ideoq; ſũmi poetarũ interꝑtes & vrbiũ magiſtri: vt Seruius, Donatus, aliiq; nõ pauci: grãmatici nũcupatione cõtẽti bracteatis phaleratiſq; plus æquo abſtinuerũt titulis. quocirca iniquo ferẽdũ eſt aſo tãtę pfeſſionis gloriã ad ineptulos primorũ elemẽtorũ recidiſſe ꝓceptor culos. Curaui itaq; Saxonẽ nõ eo fraudãdũ titulo / quẽ tãto iudicio ſibi delegiſſe viſus fuerit. Vtcũq; aũt hęc acceperit impíti, pſtãtia tua pater doctiſſime: boni cõſulet: noſtrãq; opellã hãc pbabit q̃d præſertim exoratum volui. Vale. E chalcographia noſtra apud Parrhiſios ad Idus Martias. M. D. XIIII. Iuxta Romanæ ſupputationẽ Curiæ.

Saxõ. Grãmaticus.

CHRISTIERN PEDERSENS Udgave, Paris 1514, Bl. Aa ii recto.
Originalens Størrelse: ca. 28×18 cm.
Indhold: Bogtrykkeren JODOCUS BADIUS' Brev til LAVE URNE, gengivet i Oversættelse ovf. S. 85—87.

Prologus in hiſtoriã Danicam. Fo. I.

Doctiſſimi & eloquentiſſimi Saxonis Grãmatici Sialandici,
Inſignis Eccleſiæ cathedralis Roſkildenſis olim
Prepoliti: In Geſta Danorum Præfatio.

VM cæteræ nationes rerum ſuarũ titulis gloriari, voluptatemq; ex maiorum recordatione percipere ſoleant: Danorum maximus põtifex Abſalon patriam noſtrã, cuius illuſtrandę maxima ſemper cupiditate flagrabat: eo claritatis & monumenti genere fraudari non paſſus: mihi comitum ſuorum extremo, cæteris operam abnuentibus res Danicas in hiſtoriã conferendi negociũ intorſit: inopemq; ſenſum maius viribus opus ingredi, crebrę exhortationis imperio cõpulit. Quis enim res Danię geſtas, literis proſequeretur: quę nuper publicis initiata ſacris: vt religiõis ita latinę quoq; vocis alienа torpebat. At vbi cum ſacrorum ritu latialis etiam facultas acceſſit: ſegnicies paruitatis mea q̃uis ſe prędictæ moli imparem animaduerteret: ſupra vires niti, q̃ iubenti reſiſtere pręoptarer: ne finitimis factorum traditione gaudentibus: huius gentis opinio potius veruſtatis obliuiis reſperſa, q̃ literarum monumentis prædita videretur. Igitur oneri cunctis præteriti qui ſcriptorib⁹ inexperto rudes labon humeros ſubiicere coactus, impetiumq; negligere verit⁹, audacius q̃ efficacius parui: q̃q̃ ingenii mei imbecillitas fiduciam negabat: ab hortatoris amplitudine mutuatus. Cuius fatis cœpti mei metam pręcurrentibus: re potiſſimum Andreæ penes quem ſalubertim⁹ ſuffragiorum conſenſus honoris huius ſucceſſionem factorumq; ſummam eſſe voluit: materiæ ducem auctoremq; depoſco: obtrectationis liuorem, qui maxime conſpicuis rebus inſultat: tanti cognitoris præſidio fruſtraturus. Cuius fertiliſſimum ſcientię pectus ac venerabilium doctrinarum abundantia inſtructum veluti quoddam celeſtiũ opum ſacrarium exiſtimandum eſt. Tum Galliam Italiamq; cum Britãnia percipiendæ literarum diſciplinæ, colligendæq; earum copię gratia perſcrutatus: poſt diutinã peregrinationem ſplendidiſſimum externæ ſcholę regimen apprehendiſti: tantumq; eius columen euaſiſti: vt potius magiſterio ornamentum dare, q̃ ab ipſo recipere videreris. Hinc ob inſignium culmen meritaq; virtutũ, regius Epiſtolaris effectus: officium mediocritatis liminibus cõtentum tantis induſtriq; operibus exornaſti: vt idem poſtmodum ampliſſimæ dignitatis viris ad eum quem geris honorem tranſlatis beneficii nomine expetendum reliqueres. Quãobrem Scanſam tripudio diſſultare cõpertum eſt, q̃ pontificem potius a finitimis mutuata ſit, q̃ ex indigenis legerit. quippe quæ laudabiliter delectum egit: iocunditatem ex ſuffragio ſuo meruit. Itaq; cum genere, literis, ingenioq; niteas: ac plebem fœcundiſſimis doctrinę ſtipẽdiis regas: maximum tibi gregis amorem concilliaſti: ſuſceptiq; miniſterii partes glorioſe executionis fiducia ad laudis cumulum perduxiſti. Et ne rerum dominium poſſeſſione vſurpare videreris: ampliſſimum patrimonium ſacris ædibus religioſę liberalitatis teſtamento legaſti. Obſitaſq; curis opes decenter abiicere: q̃ earum auiditate & pondere

Laus Andreę archiepiſcopi Lundenſi.

Hexamerõ & de. vii. ſacramentis opus cõpoſuit metrice

CHRISTIERN PEDERSENS Udgave, Paris 1514, Bl. a recto.
Originalens Størrelse: ca. 28×18 cm.
Indhold: Begyndelsen af SAXOS Fortale til ANDERS SUNESØN.

Saxonis Grammatici

Saxonis Grāmatici professione, Sialandici natione: sua tempestate longe disertissimi historię Danicę multo labore acriq; iudicio ex danicis monumētis recollectę, de Origine Danorum. Liber. I.

Origo Danorum.

DAn igitur & Angul, a quibus Danorum cœpit origo, patre Humblo procreati: non solum conditores gentis nostræ, verumetiam rectores fuere. Q̄ q̄ Dudo rerum aquitānicarū scriptor Danos a Danais ortos nuncupatosq; recenseat. Hi licet fauentib⁹ patriæ votis regni dominio potirentur: rerumq; summā ob egregia fortitudinis merita assentientib⁹ ciuium suffragiis obtinerent: regii tamen nominis expertes degebāt. Cuius vsum nulla tunc temporis apud nostros consuetudinum frequentabat auctoritas. Ex quibus Angul, a quo gentis anglicę principia manasse memorię proditum est: Nomen suum prouincię cui pręerat aptandum curauit: leui monumenti genere perennem sui notitiam traditurus. Cuius successores postmodum britannia potiti priscum insulę nomen nouo patrię suę vocabulo permutarunt. Magni id factum a veteribus ęstimatum. Testis est Beda non minima pars diuini stili, qui in Anglia ortus sanctissimis suorum voluminum thesauris res patrias sociare curæ habuit: æque ad religionem pertinere iudicans: patriæ facta literis illustrare: & res diuinas conscribere. Verum a Dan (vt fert antiquitas) regum nostrorum stemmata ceu quodam deriuata principio: splendido successionis ordine profluxerūt. Huic filii Humblus & Lotherus fuere: ex Grytha summę inter theutones dignitatis matrona suscepti. Lecturi regem veteres affixis humo saxis insistere, suffragiaq; promere cōsueuerant subiectorum lapidum firmitate facti constantiam ominaturi. Quo ritu Humblus decedente patre, nouo patriæ beneficio Rex creatus. Sequentis fortunæ malignitate ex rege priuatus euasit. Bello siquidem a Lothero captus: regni depositione spiritum mercatus est. hæc sola quippe victo salutis conditio reddebatur. Ita fraternis iniuriis imperium abdicare coactus: documentum hominibus præbuit: vt plus splendoris ita minus securitatis aulis q̄ tuguriis inesse. Cęterum iniurię tam patiens fuit vt honoris damno tanq̄ beneficio gratulari crederetur. Sagaciter vt puto regię conditionis habitum cōtemplatus. Sed nec Lotherus tolerabiliorem regem q̄ militem egit: vt prorsus insolentia ac scelere regnum auspicari videretur. Siquidem illustrissimum quēq; vita aut opibus spoliare patriamq; bonis ciuibus vacuefacere probitatis loco duxit. Regni æmulos ratus quos nobilitate pares habuerat. Nec diu scelerum impunitus, patriæ consternatione perimitur: eadem spiritum eripiente quæ regnum largita fuerat. Cuius filius Skyoldus naturam ab ipso non mores sortitus: per summam tenerioris ętatis industriam cuncta paternæ contagionis vestigia ingenitis erroris deuio præteribat. Igitur vt a paternis vitiis prudenter desciuit, ita auitis virtutibus feliciter respondit remotiorem pariter ac pręstantiorem hæreditarii moris portionem amplexus. Huius adolescentia inter paternos venatores immanis beluæ subactione insignis extitit: mirandoq; rei euentu futuræ eius fortitudinis habitum ominata est.

Origo Anglorum.

Bedę scripta.

Dan. I.

Humblus secūdus rex Danię.

Qualiter reges antiqt⁹ eligebātur.

Lother⁹ tertius rex.

De tyranni de Lotheri.

Skyoldus quartus.

CHRISTIERN PEDERSENS Udgave, Paris 1514, Bl. a iii verso.
Originalens Størrelse: ca. 28×18 cm.
Indhold: Begyndelsen af SAXOS Krønike.

JOHANNES OPORINUS' UDGAVE

JOHANNES OPORINUS (tysk HERBSTER eller HERBST) blev født 1507 og døde 1568. Han levede som klassisk Filolog i Basel, hvor han 1537 blev Professor i Græsk, og hvor hans Saxo-Udgave blev trykt af JOHANNES BEBELIUS 1534. Senere vandt Oporinus selv et berømt Navn som Bogtrykker og Boghandler i samme By. Hans Saxo-Fortale er dateret *Basel 1. Juli 1534* og stilet til PHILIP AF GUNDELSHEIM, Biskop i Basel.

AF JOHANNES OPORINUS' FORTALE

[Efter en Indledning om Filosofiens og Historiens Betydning hedder det:] Enhver historisk Fortælling om hvilketsomhelst Folkeslag eller Tidsafsnit, af enhversomhelst Forfatter bør vi, hvor simpel den end er, tillægge stor Værd og Vægt, naar den blot er sandfærdig (hvilket er Historiens første Dyd). Og dog — naar hertil desuden kommer Stilens Skønhed, vil den med fuld Ret være saameget mere tiltrækkende for os, som den ved sin smagfulde Fremstilling desmere lokker Læseren til at overveje de Sandheder, den fortæller, gennemtænke dem nøjere og saaledes fæstne dem mere i Sindet, og desmere fængsler ham ved sin smukke og tiltalende Form. Jeg er tilbøjelig til at tro, at ingen anden, saa vidt jeg kan dømme, heri udmærker sig mere blandt Middelalderens Historikere end denne SAXO GRAMMATICUS, Danmarkshistoriens Forfatter; eller hvem skulde vel med større Ret end denne kunne sammenlignes endog med enhver af de Gamle, enten man ser paa Sprogets Elegance eller man forlanger Afvexling i Handling, Raadslagninger og Begivenheder. Da denne Bog nylig var blevet mig tilsendt fra Paris af JO. SPHYRACTES fra Basel, en ung Mand af gode Sæder og i Besiddelse af en ikke ringe Lærdom, som desuden var mig kær som faa, og da han tillige opfordrede mig til at lade den trykke hos os saa nøjagtigt som muligt, da han for ikke saa lang Tid siden havde modtaget den som Gave i Paris, netop med det for Øje, af den unge dannede Adelsmand, Danskeren Hr. ERIK KRABBE, hans bedste Ven, saa tog jeg strax Bogen for mig, saa den flygtigt igennem, saavidt min Tid tillod, og kunde da ikke andet end billige min Vens Raad, hvilket jeg ogsaa villigt og gerne fulgte, for det første fordi jeg saa, at den vilde kunne blive til Nytte for de Studerende, for hvilke jeg gerne og med Rette ofrer mig og mit Arbejde, dernæst fordi jeg saa, at der her var givet mig en Lejlighed, ærværdige Biskop, til at bevidne dig min Taknemmelighed, som det er billigt, paa enhver Maade, selv om det her drejer sig om en andens Arbejde.

Originalt Bind omkring et Exemplar af JOHANNES OPORINUS' Udgave,
tilhørende Apoteker A. E. SIBBERNSEN, Vester Skerninge.
Originalens Størrelse: ca. 31×20 cm.

OVERSÆTTELSE AF PAASKRIFTEN PAA BINDETS INDERSIDE

SAXO GRAMMATICUS levede paa Frederik Barbarossas Tider i det 12. Aarhundrede, men han døde Aar 1204 og hviler i Roskilde i Domkirken, hvor han var Provst.

Af Nation var han en Dansker fra Sjælland.

Erasmus fra Rotterdam undrede sig over, at en dansk Mand paa den Tid har kunnet skrive saa pynteligt.

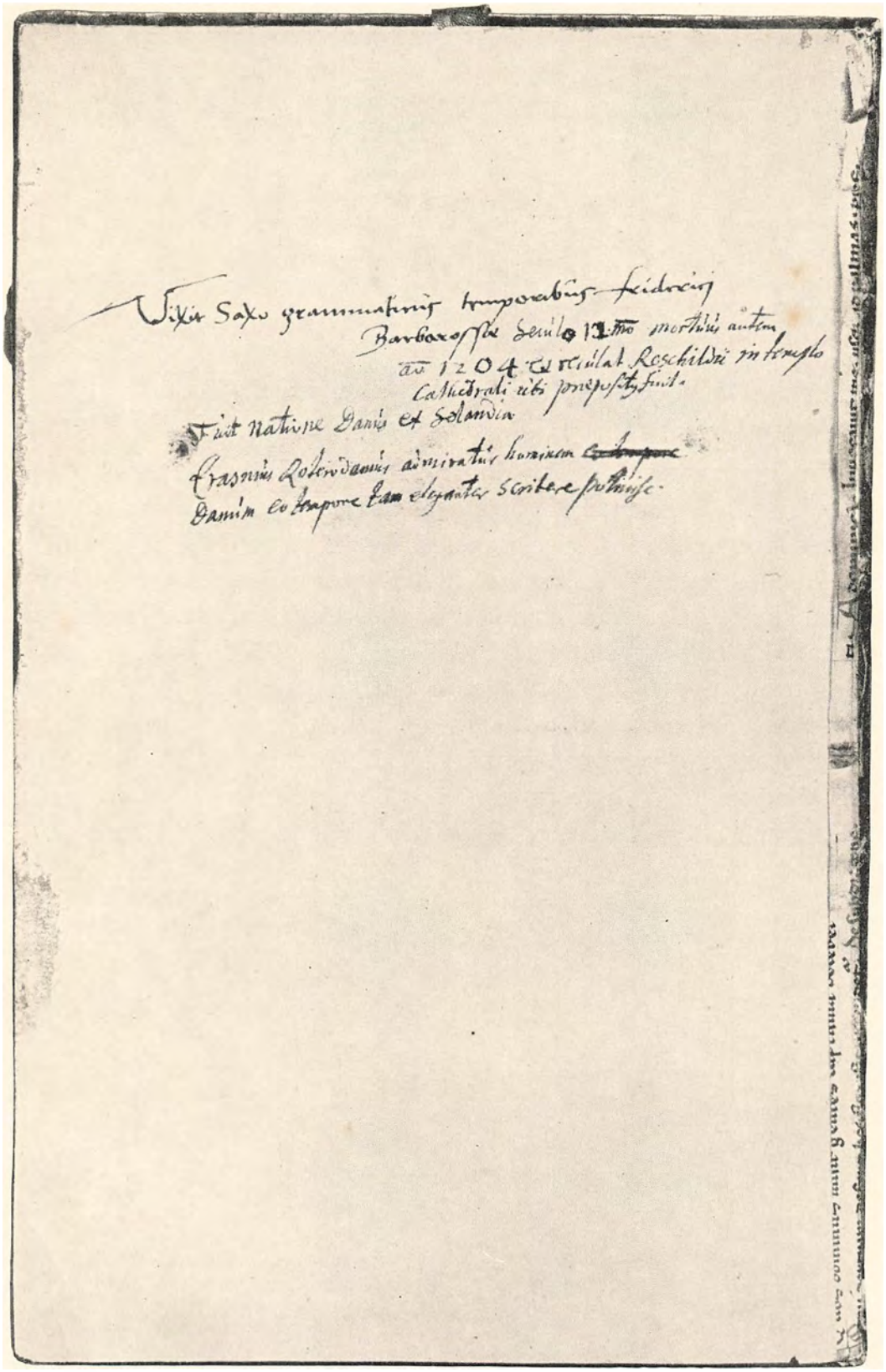

Paaskrift paa Indersiden af foranstaaende Bind. — Oversættelse findes paa modstaaende Side.
I højre Kant ses Strimler af et middelalderligt Haandskrift, der har været benyttet ved Indbindingen.

OVERSÆTTELSE AF MODSTAAENDE TITEL

Saxo Grammaticus' 16 Bøger om de Danskes Historie, skrevet for 300 Aar siden i en saa pyntelig Stil og med et saa broget historisk Indhold, at Værket med fuldeste Ret kan synes at maale sig med ethvert Skrift fra Oldtiden. — Desiderius Erasmus af Rotterdams Dom om Saxo: Jeg vil hellere sejle til Danmark, som har givet os Saxo Grammaticus, der paa en saa glimrende og herlig Maade har forfattet sit Folks Historie. Jeg synes om hans livlige og brændende Sjæl, hans Stil, der aldrig er mat eller søvnig, dernæst den vidunderlige Ordrigdom, de talrige Fyndord og den beundringsværdige Afvexling i Talefigurerne, saa at jeg ikke kan undre mig nok over, hvorfra en dansk Mand paa den Tid kunde opnaa saa stor en Veltalenhedens Kraft. Basel, hos Johannes Bebelius 1534.

SAXONIS GRAMMA

TICI DANORVM HISTORIAE LIBRI XVI, TRE
centis abhinc annis conſcripti, tanta dictionis elegantia, re-
rumq; geſtarum uarietate, ut cum omni uetuſtate
contendere optimo iure uideri poſſint.

Acceſſit rerum memorabilium Index
locupletiſſimus.

DES. ERASMI ROTERODAMI
de SAXONE cenſura.

IN Daniam nauigare malo, quæ nobis dedit Saxonem Grammaticũ, qui ſuæ gentis hiſtoriam ſplendide magnificeq; contexuit. Probo uiuidum & ardens ingenium, orationem nuſquam remiſſam aut dormitantem, tum miram uerborum copiam, ſententias crebras, & figurarum admirabilem uarietatem, ut ſatis admirari non queam, unde illa ætate homini Dano tanta uis eloquendi.

BASILEAE, APVD IO. BEBELIVM.
ANNO M. D. XXXIIII.

Titelblad til JOHANNES OPORINUS' Udgave, Basel 1534.
Originalens Størrelse: ca. 31×20 cm.
Texten findes oversat paa modstaaende Side.

SAXONIS GRAM

MATICI SIALANDICI VIRI ELO QVENTISSIMI, IN GESTA DANO RVM PRAEFATIO.

VM cæteræ nationes rerum ſuarũ titulis gloriari, uoluptatemq; ex maiorum recordatione percipere ſoleant: Danorũ maximus pontifex Absalon patriam noſtrã, cuius illuſtrandæ maxima ſemper cupiditate flagrabat, eo claritatis & monumenti genere fraudari non paſſus, mihi comitum ſuorũ extremo, cæteris operam abnuentibus, res Danicas in hiſtoriam conferendi negocium intorſit, inopemq; ſenſum maius uiribus opus ingredi, crebræ exhortationis imperio compulit. Quis enim res Daniæ geſtas, literis proſequeretur? quæ nuper publicis initiata ſacris, ut religionis, ita latinę quoq; uocis alienа torpebat. At ubi cum ſacrorũ ritu latialis etiam facultas acceſſit, ſegnities par imperitiæ fuit, nec deſidiæ minora, quàm antea penuriæ uitia extitere. Quo euenit, ut paruitas mea, quamuis ſe prædictæ moli imparem animaduerteret, ſupra uires niti, quàm iubenti reſiſtere præoptaret, ne finitimis factorũ traditione gaudentibus, huius gentis opinio potius uetuſtatis obliuijs reſperſa, quàm literarum monumentis prædita uideretur. Igitur oneri cunctis præteriti æui ſcriptoribus inexperto, rudes labori humeros ſubijcere coactus, imperiumq; negligere ueritus, audacius quàm efficacius parui: quanquam ingenij mei imbecillitas fiduciam negabat, ab hortatoris amplitudine mutuatus. Cuius fatis cœpti mei metam præcurrentibus, te potiſſimũ Andrea, penes quem ſaluberrimus ſuffragiorum conſenſus honoris huius ſuccеſſionem ſacrorumq; ſummam eſſe uoluit, materiæ ducem, autoremq; depoſco: obtrectationis liuorem, qui maxime conſpicuis rebus inſultat, tanti cognitoris præſidio fruſtraturus. Cuius fertiliſſimũ ſcientiæ pectus, ac uenerabilium doctrinarum abundantia inſtructum, ueluti quoddã cœleſtium opum ſacrariũ exiſtimandum eſt. Tum Galliam, Italiamq; cum Britannia perci-

a

JOHANNES OPORINUS' Udgave, Basel 1534, Blad a recto.
Originalens Størrelse: ca. 31×20 cm.
Indhold: Begyndelsen af SAXOS Fortale til ANDERS SUNESØN.
Rammen, der stammer fra 1523, skyldes HANS HOLBEIN og en ukendt Mester J. F.

PHILIP LONICERS UDGAVE

PHILIP LONICER (PHILIPPUS LONICERUS) var Rektor ved Gymnasiet i Frankfurt a. M. og har ellers gjort sig bekendt som Historiker. Han døde 1599. Hans Udgave af Saxo udkom i Frankfurt 1576, trykt af ANDREAS WECHEL.

OVERSÆTTELSE AF MODSTAAENDE TITELBLAD

Den danske Historie i 16 Bøger, skrevet for 350 Aar siden i den pynteligste Stil, med mange vægtige Fyndord og endelig med en beundringsværdig Afvexling i Begivenhederne, hvori ogsaa andre Folkeslags Historie er indflettet. Forfattet af SAXO GRAMMATICUS, en dansk Sjællænder, en højtfortjent Historiker, og, hvad der især er beundringsværdigt paa den Tid, meget formfuldendt baade hvad Stil og Indhold angaar. Med en fyldig Indholdsfortegnelse. Frankfurt am Main. And. Wechels Trykkeri. 1576.

DANICA
HISTORIA LIBRIS XVI,

ANNIS AB HINC TRECENTIS QVINQVAGINTA, SVMMA VERBORVM ELEGANTIA,
magna ſententiarum grauitate, rerum denique admiranda varietate, intermixtis aliarum quoque Gentium hiſtoriis, conſcripta.

Auctore

SAXONE GRAMMATICO

SIALANDICO DANO, HISTORICO LAVdatiſsimo: & quod ea ætate omnino mirandum, tam verbis quàm rebus politiſsimo.

Cum indice rerum memorabilium locupletiſsimo.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
Ex officina Typographica And. Wecheli.
M. D. LXXVI.

Titelblad til PHILIP LONICERS Udgave, Frankfurt 1576.
Originalens Størrelse. ca. 33×20 cm.
Texten findes oversat paa modstaaende Side.

SAXONIS GRAMMATICI SIALANDICI VIRI ELOQVENTISSIMI, IN GESTA DANORVM PRÆFATIO.

CVM cæteræ nationes rerum suarum titulis gloriari, voluptatemq; ex maiorum recordatione percipere soleant: Danorum maximus pontifex Absalon patriam nostram, cuius illustrandæ maxima semper cupiditate flagrabat, eo claritatis & monumenti genere fraudari non passus, mihi comitum suorum extremo, cæteris operam abnuentibus, res Danicas in historiam conferendi negotium intorsit, inopemq; sensum maius viribus opus ingredi, crebræ exhortationis imperio compulit. Quis enim res Daniæ gestas, literis prosequeretur? quæ nuper publicis initiata sacris, vt religionis, ita latinæ quoq; vocis alienatorpebat. At vbi cum sacrorum ritu latialis etiam facultas accessit, segnities par imperitiæ fuit, nec desidiæ minora, quàm antea penuriæ vitia extitere. Quo euenit, vt paruitas mea, quamuis se prædictæ moli imparem animaduerteret, supra vires nici, quàm iubenti resistere præoptaret, ne finitimis factorum traditione gaudentibus, huius gentis opinio potius vetustatis obliuiis respersa, quàm literarum monumentis prædita videretur. Igitur oneri cunctis præteriti æui scriptoribus inexperto, rudes labori humeros subijcere coactus, imperiumq; negligere veritus, audacius quàm efficacius parui: quanquã ingenij mei imbecillitas fiduciam negabat, ab hortatoris amplitudine mutuatus. Cuius fatis cœpti mei metam præcurrentibus, te potissimum Andrea, penes quem saluberrimus suffragiorum consensus honoris huius successionem sacrorumq; summam esse voluit, materiæ ducem autoremq; deposco: obtrectationis liuorem, qui maximè conspicuis rebus insultat, tanti cognitoris præsidio frustraturus. Cuius fertilissimum scientiæ pectus ac venerabilium doctrinarũ abundantia instructum, veluti quoddam cælestium opum sacrarium existimandum est. Tũ Galliam, Italiamq; cum Britannia percipiendæ literarum disciplinæ, colligendæq; earum copiæ gratia perscrutatus, post diuinam peregrinationem splendidissimum externæ scholæ regimen apprehendisti, tantumq; eius columen euasisti, vt potius magisterio ornamentum dare, quàm ab ipso recipere videreris. Hinc ob insignium culmen, meritaq; virtutum, regius Epistolaris effectus, officium mediocritatis liminibus contentum tantis industriæ operibus exornasti, vt idem postmodum amplissimæ dignitatis viris ad eum quem geris honorem translatis, beneficij nomine expetendum relinqueres. Quamobrem Scaniam tripudio dissultare cõpertum est, quod pontificem potius a finitimis mutuata sit, quàm ex indigenis legerit: quippe quæ laudabiliter delectum igit, iocunditatem ex suffragio suo meruit. Itaque cum genere, literis, ingenioq; niteas, ac plibem fæcundissimis doctrinæ stipendiis regas, maximum tibi gregis amorem conciliasti, susceptiq; ministerij partes gloriosæ executionis fiducia ad laudis cumulum perduxisti. Et nererum dominium possessione vsurpare videreris, amplissimum patrimonium sacris ædibus religiosæ liberalitatis testamento legasti: obsitasq; curis opes decenter abijcere, quàm earum auiditate & pondere implicari maluisti. Tu item mirificum reuerẽdorum dogmatum opus complexus, priuatisq; curis publicæ religionis officia anteponere auidus, pertinentium ad eam rerum solutionem abnuentes, salutarium consiliorum doctrina, debitis sacrorum obsequijs adegisti, veteremq; diuinarum ædium iniuriam religioso lucri beneficio rependisti. Præterea lasciuioris vitæ studiosos, intemperantiæq; plus æquo viribus indulgẽtes, saluberrimæ exhortationis perseuerantia, ac splendidissimis frugalitatis exemplis ad honestiorem mentis habitum ab enerui mollitudine reuocatos, dictis ne an factis magis instruxeris, dubium reliquisti. Ita quod tuorum nulli prædecessorum obtinere tributũ est, solis pru-

A

PHILIP LONICERS Udgave, Frankfurt 1576. Blad A recto.
Originalens Størrelse: ca. 33×20 cm.
Indhold: Begyndelsen af SAXOS Fortale til ANDERS SUNESØN.

STEPHANIUS' UDGAVE

STEPHAN HANSEN STEPHANIUS var født i København 1599, blev 1639 kgl. Historiograf og Professor i Sorø, hvor han døde 1650. Hans Saxo-Udgave udkom 1645; det omst. S. 125 gengivne Titelblad bærer ganske vist Aarstallet 1644, men Fortalen er først dateret Januar 1645. Værket falder i to Dele; første Del indeholder Saxos Text, anden Del bærer Titlen: *Notæ uberiores in historiam Danicam Saxonis Grammatici* (d. v. s.: Udførlige Noter til Saxo Grammaticus' danske Historie). Fællestitelbladet til de to Dele har som Udgivelsessted Sorø, men med Tilføjelse af den københavnske Boghandler JOACHIM MOLTKE som Trykker og Forlægger. Anden Dels særskilte Titelblad har som Trykkersted Sorø og som Trykker HENRIK KRUSE, Akademiets Bogtrykker. Omstaaende aftrykkes et Uddrag af Stephanius' Indledning (Prolegomena) til Anden Del. Den heri nævnte BARTH var en bekendt tysk Filolog CASPAR BARTH, født 1587, død 1658.

Stephanius' Text blev 1771 udgivet paany i Leipzig af den tyske Filolog CHRISTIAN ADOLPH KLOTZ.

[Stephanius beklager, at Saxoudgaverne er fulde af Fejl, og fortsætter derefter:] Da jeg havde faaet Øjet op herfor, begyndte jeg med hele min Sjæl at kaste mig over den Opgave og den Tanke at affile vor Saxo med større Omhu end tidligere, gengive dette Værk dets oprindelige Skikkelse, som det fortjente, og lade det trykke og udgive. Da jeg derfor for nogle Aar siden opholdt mig i Leiden for mine Studiers Skyld, forekom det mig at være bedst, for i det mindste at forbedre Texten, forud at udsende nogle Smaating med Oplysninger for derved at vække Bogtrykkernes Flid til ivrigere at paatage sig Arbejdet med en ny Udgave. Men da disse sad og sov i deres sædvanlige Dorskhed, besluttede jeg for Alvor yderligere at optegne andre Noter, der skulde danne ligesom en fyldigere Kommentar, idet jeg sikkert haabede paa, at der engang uventet skulde dukke En op ligesom en Jupiter ex machina, som vilde være saa venlig at hjælpe mig til at lade dem trykke sammen med Forfatterens eget Værk.

Medens jeg imidlertid, opfyldt af dette Haab, trættes af en unyttig og forgæves Ventetid, gaar der mere end et helt Decennium. Dog var der blandt dette berømmelige Riges Fornemme og Adelige ikke Mangel paa Mænd, der hyppigt opfordrede og tilskyndede mig til at fremme denne nye Udgave af Saxo, som de havde faaet at høre, at jeg arbejdede paa, saavidt mine Evner tillod det; men da jeg deroverfor anførte, at jeg ingenlunde var istand til at bære de Udgifter, som Fuldførelsen af saa stort et Arbejde krævede, ydede nogle af dem, for at fremme den nyttige Offentliggørelse, mig gavmildt og rundhaandet en ikke ringe Pengesum.

Blandt disse maa i første Række nævnes: den højtansete og fremragende Stormand, den nu salige Hr. CHR. FRIIS til Kragerup, Ridder, Dannerkongens Kansler og den lærde Stands uforlignelige Beskytter, medens han levede; ligeledes den ansete, ædle og fremragende Hr. JUST HØEG til Gjorslev, Ridder, den tidligere fortrinlige Forstander for og Leder af det kongelige og ridderlige Akademi og Skolen i Sorø, nu Danmarks Riges udmærkede Kansler og Rigsraad, hvem jeg beder den algode og almægtige Gud bevare i et langt Liv til Gavn for Kirke og Stat! endelig den ædle nu salige Hr. PALLE ROSENKRANTZ til Krenkerup, en Mand, der udmærkede sig ved Lærdom og Klogskab; disse Mænds glimrende Fortjenester af hele Fædrelandet har allerede forlængst indviet deres Navne til Evigheden.

Til disse kom endelig, ligesom sendt fra Himlen, en Stormand, der ikke

stod tilbage for nogen i Fromhed, Lærdom, Klogskab, Værdighed og i andre Dyder, som bør findes hos en Mand af ædel Stamme, den højtansete og fremragende Herre, Hr. CHR. THOMESEN SEHESTED til Stovgaard, Ridder, Danmarks og Norges Konges Storkansler og første Rigsraad og desuden en velvillig Beskytter og Mæcen for hele den lærde Stand. Da jeg mange Gange havde klaget for ham over Bogtrykkernes Uvillighed til at trykke en ny Saxoudgave paa deres egen Bekostning, bevægede og bøjede han ved sit Raad Hans Kongelige Majestæts milde Villie derhen, at han befalede at bevillige os af sin egen Kasse en ikke ringe Pengesum til hurtigere at fuldføre vort Forehavende. Oh! en i Sandhed kongelig Gavmildhed, som fortjener at overleveres til al Efterslægt med største Berømmelse. Saaledes vil det lyde i kommende Aarhundreder, at der i Danmark har været en mægtig Konge, Christian den Fjerde, under hvis ophøjede Regering ikke blot de nordiske Riger og Folk blomstrede under en attraaet Fred og Tryghed og Lykke af enhver Art, men der ogsaa ydedes Syslen med den bedste Literatur Hæder, Gunst, Anseelse, Belønninger og Udmærkelser i rigt Maal. Enhver af eder, som nu faar den Lykke at blade i Saxo, den nordiske Histories Fader, som er genopstaaet ved vort Arbejde (hvor godt eller daarligt det nu end er), saa han paany kan straale i al sin Glans, bør da saa yde Fædrelandets gavmilde Fader en Tak, som aldrig vil forstumme, og ofte aflægge Løfter til Guderne for en saa stor Fyrstes Vel, at han længe maa være i de dødeliges Kreds og sent vende tilbage til Himlen.

Men skønt jeg ikke som en anden Suffenus [en daarlig, men selvglad Digter i Rom paa Augustus' Tid] vil udbrede mig om min egen Ros og for at prale udvikle, hvad jeg har ydet i denne nye Udgave af vor Saxo, saa vil dog vist ingen lægge mig til Last, hvis jeg med et Par Ord antyder, hvad jeg i det mindste har forsøgt at yde.

Vi har altsaa ment, at hele vort Arbejde særlig burde samle sig om tre Ting. Min første Bestræbelse var at give en saa forbedret Tekst som mulig, renset for de forskellige Fejl af alle Slags, som de tidligere Udgaver var fulde af. Dernæst har jeg ment, at den fejlagtige Interpunktion, som fandtes i de hidtil trykte Udgaver, burde rettes hist og her, for at den ikke enten skulde gøre Forfatterens oprindelige Mening uklar eller udbrede tættere Mørke over Læserens Sind. Endelig har vi, da denne Forfatter er temmelig vanskelig at forstaa, forsøgt at oplyse de tvivlsomme og dunkle Steder ved Noter af filologisk, historisk og politisk Art. Men om jeg har naaet Maalet for mit Forehavende, overlader jeg andre at afgøre.

Jeg tvivler ikke om, at der vil findes nogle, som vil savne Kronologi, Stamtavler, Kort, Udtog af de enkelte Bøger, Randnoter og maaske andet. Men for at svare herpaa i Korthed, har jeg, hvad det angaar, ikke, som man siger, villet gøre gjort Gerning om igen, og tillægge mig Æren for andres Arbejde, som i den Henseende er kommet min Iver i Forkøbet. En videbegærlig Læsers Ønske vil rigelig blive tilfredsstillet ved de allerede udgivne Mindesmærker og lærde Skrifter af vore Historikere, Mænd, hvis Ry naar til Himlen: Mag. HANS SVANING, Mag. ANDERS VEDEL, Dr. JOH. ISAKSEN PONTANUS, Mag. CLAUS LYSCHANDER og Mag. HANS SVANING den yngre, nu for Tiden højærværdig Kgl. Provst paa Samsø, hvis danske Kronologi jeg vil ønske, at Trykkernes Sendrægtighed ikke længere vil forholde os.

Men hvor maa man ikke beklage denne sørgelige Mangel paa en haandskreven Saxo, der ligesom en Ariadnetraad vilde have ledet mig ud af de vanskelige Steders Labyrint og i den danske Histories, særlig den ældres, tykke og mere end kimmeriske Mørke vilde have baaret et i al Fald flakkende Lys foran mig. Skal jeg undres eller harmes over den afskyelige Ligegyldighed hos vore Forfædre, som har vist sig saa yderst forsømmelige med at lade Saxos Minde gaa i Arv til Efterkommerne, at der nu for Tiden i hele Danmark, ja ogsaa i de øvrige nordiske Riger ikke findes mindste Spor af ham i Haandskrift, saavidt jeg ved. . . . . Hvor heldige havde vi ikke været, hvis du, ædle BARTH, i Tide havde meddelt os hine to haandskrevne Exemplarer, som en gunstig Skæbne havde lyksaliggjort dig med. Dette havde vi haft Lov til at vente os af din Interesse for Videnskaben, hvis ikke Skæbnegudindens Ustadighed havde frataget dig denne misundelsesværdige Gave med samme Hurtighed, med hvilken den havde givet dig den. Thi saaledes lyder Klagen i Brevet til mig 1633: „De to haandskrevne Exemplarer af eders Landsmand Saxo er ved en sørgelig Ildebrand gaaet til Grunde i et Hus paa Landet nærved denne By (Leipzig) tilligemed selve den Codex, hvis Marginer var fyldt med forskellige Bemærkninger, og den største Del af mit herlige Bibliotek". Ak! sandelig en sørgelig og begrædelig Ildebrand; thi hvis den ikke var opstaaet, vilde den lærde Verden forlængst have kunnet nyde en rettet og i alle Henseender fuldkommen Saxo (det være sagt uden Pral).

OVERSÆTTELSE AF MODSTAAENDE TITEL

SAXO GRAMMATICUS' danske Histories 16 Bøger. STEPHAN HANSEN STEPHANIUS har gennemset dem med største Flid og oplyst dem med fyldige Noter. Sorø, trykt og bekostet af JOACHIM MOLTKE, kgl. Universitets-Boghandler i København, 1644.

Kobberstukket Titelblad til STEPHANIUS' Udgave, Sorø 1645.
Originalens Størrelse: ca. 29×18 cm.
Texten findes oversat paa modstaaende Side.

I.

IN

SAXONIS GRAMMATICI HISTORIÆ DANICÆ LIBROS XVI.

PRÆFATIO

AD

ANDREAM SUNONIS ARCHIEPISCOPUM LUNDENSEM.

CUM cæteræ nationes rerum suarum titulis gloriari, voluptatemq; ex majorum recordatione percipere soleant: Danorum Maximus Pontifex Absalon patriam nostram, cujus illustrandæ maximè semper cupiditate flagrabat, eo claritatis & monumenti genere frudari non passus, mihi comitum suorum extremo, cæteris operam abnuentibus, res Danicas in historiam conferendi negotium intorsit; inopemq; sensum majus viribus opus ingredi, crebræ exhortationis imperio compulit. Quis enim res Daniæ gestas literis prosequeretur? qua nuper publicis initiata sacris, ut religionis, ita Latinæ quoq; vocis aliena torpebat. At ubi cum sacrorum ritu Latialis etiam facultas accessit, segnities par imperitiæ fuit, nec desidiæ minora quam antea penuriæ vitia extitêre. Quo evenit, ut parvitas mea, quamvis se prædictæ moli impares animadverteret, supra vires niti, quam jubenti resistere præoptaret: ne finitimis factorum traditione gaudentibus, hujus gentis opinio potius vetustatis oblivio resperta, quàm literarum monumentis prædita videretur. Igitur oneri cunctis præteritis ævi scriptoribus inexperto, rudes laboris humeros subjicere coactus, imperium negligere veritus, audacius quàm efficacius parui; quamq; ingenij mei imbecillitas fiduciam negabat, ab hortatoris amplitudine mutuatus.

Cujus fatis cœpti mei metam præcurrentibus, te potissimum, Andreæ penes quem saluberrimus suffragiorum consensus honoris hujus successionem, sacrorumq; summam esse voluit materia ducem auctoremq; deposco: obtrectationis livorem, qui maximè conspicuis rebus insultat, tanti cognitoris præsidio frustraturus. Cujus fertilissimum scientiæ pectus ac venerabilium doctrinarum abundantia instructum, veluti quoddam cœleste opum sacrarium existimandum est. Tu Galliam Italiamq; cum Britannia percipendæ literarum disciplinæ, colligendæq; earum copiæ gratia perscrutatus, post diutinam peregrinationem splendidissimum externæ scholæ regimen apprehendisti, tantumq; ejus columen evasisti, ut potius magisterio ornamentum dare, quàm ab ipso recipere videreris. Hinc ob insignium culmen meritaq; virtutum Regius Epistolaris effectus, officium mediocritatis limitibus contentum tantis industriæ operibus exornasti, ut idem postmodum amplissimæ dignitatis viris ad eum, quem geris, honorem translatus, beneficii nomine expetendum relinqueres. Quamobrem Scaniam tripudio dissultare compertum est, quòd Pontificem potius à finitimis mutuata sit, quàm ex indigenis legerit: quippe quæ laudaviter delectum egit, jocunditatem ex suffragio suo meruit. Itaq; cum genere, literis, ingenioq; nitcas, ac plebem fœcundissimis doctrinæ stipendiis regas: maximùm tibi gregis amorem conciliasti, susceptiq; ministerij partes gloriosæ executionis fiducia ad laudis cumulum perduxisti. Et ne rerum dominium possessione usurpare videreris, amplissimum patrimonium sacris ædibus religiosæ liberalitatis testamento legasti: obsitasq; curis opes decenter abjicere quàm earum aviditate & pondere implicari maluisti. Tu item mirificâ reverendorum dogmatum opus complexus, privatisq; curis publicæ religionis officia anteponere avidus, pertinentium ad ea rerum solutionem abnuentes, salutarium consiliorum doctrinâ, debitu sacrorum obsequiis adegisti: veteremq; divinarum ædium injuriam religioso lucri

beni-

STEPHANIUS' Udgave, Sorø 1645, Side 1.
Originalens Størrelse: ca. 29×18 cm.
Indhold: Begyndelsen af SAXOS Fortale til ANDERS SUNESØN.

DE ÆLDRE DANSKE OVERSÆTTELSER

ANDERS SØRENSEN VEDELS OVERSÆTTELSE

ANDERS SØRENSEN VEDEL var født i Vejle 1542. I Aarene 1568—81 var han Slotspræst i København; senere blev han kgl. Historiograf og døde i Ribe 1616. Saxo-Oversættelsen udkom 1575 i København, forlagt af BALTZER KAUS og trykt af HANS STOCKELMANN og ANDREAS GUTTERWITZ. HANS FRANDSEN (IOHANNES FRANCISCUS), som har skrevet Digtet foran i Bogen, var Professor i Medicin ved Københavns Universitet (født i Ribe 1532, død i København 1584).

I 1610, altsaa medens Vedel endnu levede, blev hans Saxo genoptrykt i København. Hans Datterdattersøn, Forfatteren og Bogtrykkeren JOHANNES LAVERENTZEN, forsøgte senere at faa en ny gennemset Udgave tilvejebragt. 1697 udarbejdede han en Prøve, hvoraf FREDERIK ROSTGAARD i Paris lod sætte et Par Sider op; men først i 1713 kunde Laverentzen udsende Første Bog „nu flitteligen igien overseet, og med tilføjede Antegnelser og Kaaber-Stykker forbedret". Hermed standsede imidlertid dette Foretagende. I det 19. Aarhundrede blev, paa CHRISTIAN WINTHERS Forslag, Tanken om en ny Udgave af Vedels Saxo genoptaget af *Samfundet til den danske Literaturs Fremme;* Værket udkom i Aarene 1845—51, Texten besørgedes af I. LEVIN og A. E. BOYE, hertil var føjet et Glossar af C. E. SECHER samt Vedels Levnet skrevet af C. F. WEGENER.

AF ANDERS SØRENSEN VEDELS FORTALE TIL SAXO-OVERSÆTTELSEN 1575

DATERET 6. JUNI 1575 OG STILET TIL KONG FREDERIK II

HUILCKEN velgierning, Gud haffuer end ocsaa, iblant mange andre, beuist oss her vdi Danmarckis Rige. At wi finde saa meget optegnet for oss, vdi denne vor Danske Krønicke, at wi kunde icke alleniste der læse, huad erlige Mandoms gierninger, vore gamle Forfædre haffue bedreffuet for oss, men ocsaa see fra huad Blindhed Gud allmectigste haffuer naadelige indkaldet oss vdi sin Vingaard, oc der hos giffuet oss tro Lærere oc Gudfryctige Konger oc Regentere, som hans hellige Ords lius haffue forfremmet, baade inden oc vden Lands. Oc endog at her findis vel atskillig oc vnderlig Snack iblant met vdi denne Krønicke, som siunis saa gaat som wtroligt, besynderlige huad som den gamle Verden er anrørendis, saa er den alligeuel icke derfaare strax at foracte eller bortkaste. Thi der skeer meget vdi mange dage, oc offte det som kand siunis aldelis wtroligt til Rom eller Constantinopel, det findis alligeuel vdi Sandhed paa Island, och saa tuert der imod. Der som Saxo skulde vere forskudt, for det som hand fortæller, Ligeruis som hand haffuer fundet det for sig vdi gamle Kempe Viser eller andre Monumenter, da skulde vel ocsaa Herodotus, Diodorus Siculus, Plutarchus oc andre saadanne flere offuergaa samme Dom. Men alle omliggende Landskaff maa vere glade, at de haffue denne Krønicke. Thi Saxo er en Fader for alle Nordlendiske Historiescriffuere, som Homerus en Fader for alle andre Poeter. Huad som disse tuende haffue kaartelige befattet, det haffue de andre siden taget sig til en Grunduaal, huer til sin Bygning at braske oc bramme met.

Saxo Grammaticus forsuaris.

SAXO GRAMMATICUS vaar en Prouist vdi Roskilde Domkircke, der som hand oc findis begraffuen paa denne dag, oc screff denne sin Krønicke effter Erckebiscop ABSALONS begering, oc fuldende den, som det lader sig ansee, Aar effter Guds Byrd 1204.

Fra denne tid haffuer hand ligget skiult, vdi try hundrede Aar, saa at icke mange Indlendiske eller Vdlendiske haffue vist meget at sige aff hannem, Indtil nogle fine Danske Adels Personer, haffue hiulpet hannem, fra Mørck oc Maalm, til lius oc Menige mands hender. Iblant andre velbyrdige Herrer som haffue hiulpet fast til at denne Krønicke er først vd-

Saxo kommer først paa Prenten.

gaaen paa Prenten til Parijs, ved Mester CHRISTIERN PEDERSSØN Kanick vdi Lund, vaare Erckebiscop BYRGE aff Lund, Erckebiscop ERICK VALKENDORP aff Trundhiem, Biscop LAUE VRNE aff Roskilde, oc Biscop AFFUE BILDE aff Aarhus, som da vaar Kong Christierns Canceler.

Der denne Krønicke vaar første gang vdgaaen, Aar effter Guds byrd 1514, da bleffue alle Exemplaria strax opkiøbte paa nogle faa Aars tid, saa at der ere icke ret mange ført vd aff Franckerige vdi andre Landskaff. Huorfaare Erlig oc Velbyrdig Mand, Her Erick Krabbe, der hand saadant formerckte, den tid hand studerede til Paris, da haffuer hand forskaffet det, at den er tryckt paa ny til Basel, Aar effter Guds byrd 1534. Disse Exemplaria ere ocsaa snarligen gaaen fra haanden, oc sprid offuer alle Landskaff, saa at mand nu vdi nogle Aar forleden, haffuer icke kunde faaet nogle aff dem til kiøbs hos allmindelige Bogførere.

VDi midler tid, at denne vor Danske Krønicke, haffuer saaledis veret tryckt, oc læst vdi atskillige fremmede Landskaff, noget mere end vdi it halfft hundret Aar, da formercker ieg, at her haffuer veret nogle vdi Danmarck, som haffue harmet oc beklaget sig, at de kunde icke komme til at læse deris egen Fædernelands Historie, som fremmede Nationer læste saa mangen god dag, paa Latinsk Tungemaal. Saa at det saa gaat som fortrød oc bluedis mange, at vdlendiske Folck skulde vide mere at sige aff ærlige Danske Mends herkomst oc mandommelige Gierninger, end de selff, huilcke denne ære hørde til met rette.

Altid lærde Herremend vdi Danmarck.

OC endog her haffuer altid veret (Gud vere loffuet) smucke lærde Riddermends Mend vdi Riget, som kunde baade vel forstaa, læse, tale oc scriffue god Latine, saa haffue de alligeuel beklaget, det som mange andre Vdlendiske klage, at Saxonis Latine er meget tung oc dyb, oc at der vil megen tid oc besindelse til, naar hand skal læsis, om mand vil ellers ret forstaa hans mening. Huorfaare det er offte ynsket oc begeret, aff mangen fin Dansk Mand, at mand maatte faaet denne Krønicke vdsæt paa vort Danske Maal, at den kunde læsis baade aff Ædel oc Wædel, oc alle dennem som Danskt Sprock forstaa. Men her er alligeuel ingen befunden, som haffuer tord fordriste sig til dette Arbeide, oc er vel mueligt, at nogle haffue forsøgt det, oc haffue kædtis ved at forfølge det, der de fornomme, at Saxo haffuer hafft Been vdi Næsen. Eller ocsaa om de end skønt haffue

Saxo er tung at vdsætte.

forfuld deris Arbeide, at det er dem icke lyckedis som det skulde, enten at de ickon haffue offuerløbet Krønicken, oc dragen en Sum der aff, eller giort en Paraphrasin der paa, det er, sæt ti ord, for it som findis vdi Latinen.

Her om, saa vel som om megen anden merckelig ting, haffuer ieg offte hørt talis aff salige oc lofflige Hukommelse, Erlig oc Velbyrdig IOHAN FRIJS den gamle Canceler. Thi hand vaar den, som haffde icke aleniste læst atskillige Landskaffs Historier, oc viste som en herlig Mand, aff en dyrebar Hukommelsis gaffue, at giøre sig det til gaffn: Men maatte ocsaa saare vel lide alle Lærde, oc mest dennem som kunde snacke oc tale met hannem om gamle Monumenter oc fordoms Historier. Oc effterdi hand formerckte, der ieg bleff først kaldet hid til Slots Predickantere, at ieg haffde ocsaa læst noget vdi de gamle Romske oc Grekske Historier, oc end ocsaa vdi denne vor Danske Krønicke, da lidde hand mig saa meget diss helder hos sig, oc lod sig icke ilde befalde, at ieg hørde oc optegnede hans vise Snack oc Tale. *Iohan Frisis loff.*

Iblant andet, laante hand mig en gang, en stor screffne Bog, vdi huilcken fandis Saxo vdsæt, oc nogle andre gamle smucke Historier, oc atspurde mig, huad mig siuntis om saadan en Bog. Der wi haffde talet frem oc tilbage her om tilsammen, oc der formercktis at Saxonis mening vaar icke ret dræbt, men giort langt videre oc aff veyen, ia offte tuert der imod, da begerede hand, at ieg vilde hielpe den om mueligt vaar, eller ocsaa tage mig faare aff runden Rod, at vdsætte Saxonem paa vort Danske Maal. Til saadant suart Arbeid torde ieg da icke kiende mig duelig oc skickelig, oc bad derfaare at hans Strenghed vilde det paalegge nogen anden, som kunde det bedre vdføre end ieg. Kaart tid der effter bleff hand dødsiug, oc ieg maatte giøre hannem den tieniste, som ieg nødigt haffde giort, om det ellers maatte veret Guds gode oc behagelige vilie. Ieg tiente hannem paa sit yderste, der hand befalede sin Siel vdi Guds haand, oc gaff hannem vdi sin Begraffuelse, som ieg ocsaa endnu giffuer hannem, dette vidnesbyrd, at hand hensoff, vdi vor HERRIS Iesu Christi, sande oc bestandige Bekiendelse oc Paakaldelse. *Iohan Frisis Christelig endeligt.*

Effter denne dag, haffde ieg meent, at ingen skulde talet mig noget til, at ieg vdi det allerringiste skulde befatte mig noget met vore Danske Historier. Men det vaar icke mange dage effter denne salige Herris Iordefærd, at iblant anden tale som rørdis aff hans ærlige oc lofflige Ihukom-

melse, at Erlig oc Velbyrdig, PEDER OXE til Gisselfeld, Kong: Maiest: oc Danmarckis Rigis Hoffmester, min gunstige Herre oc Patron, begynte at legge mig faare, at ieg skulde tage mig dette Arbeide offuer, som hans strenghed ocsaa tilforn, met salige Her Canceler haffde begeret aff mig. Huad kunde ieg andet giøre, end samtycke det som denne vijse oc fromme Herre bød oc befalede. Besynderlige effterdi at ieg formerckte, at hand saadant begerede icke for sin egen Person skyld (som haffuer vel selff læst baade denne oc mange vdlendiske Historier paa Latinske tungemaal) men mere at hand vilde der met betencke sit Fæderne lands gaffn oc ære, vdi denne saa vel som vdi mange andre maader. At ligeruis som hand met forstandige Raad oc forsiunlighed, haffuer vdi gierninger hiulpet sit Fæderneland, saa at baade wi som nu leffue oc alle vore Effterkommere, læg oc lærd, skulle vide hannem tack oc ære derfaare: Saa vilde hand ocsaa lade paakiende, i dette stycke, sin Kierlighed til sit kiere Fæderneland, at wi Danske kunde faa at læse, det som vdlendiske haffue nu læst vdi mange Aar, om de gamle Danske mends ærlige Mandommelige gierninger. Oc at wi der ved kunde opueckis, huer vdi sin stæd, til at forsuare vore Forfædris gode rycte oc prijs, som de haffue indlagd for oss, oc beflijtte oss vdi allehaande Dyd oc Duelighed, effter deris gode Exempel.

Peder Oxis Danmarckis Rigis Hoffmesters loff.

Aff saadan Aarsage haffuer ieg taget dette Arbeide paa mig, oc vil nu derfaare helder lide, huad mand vil dømme om min dristighed oc faakundighed, end side denne min gunstige Herris befalning offuerhørig. Ieg haffuer intet forandret vdi Saxonis mening, men lader allting bliffue enfaaldelige, som ieg haffuer fundet det for mig. Dog der haffuer vel veret andre, som dømde anderledis, at mand skulde sæt til oc taget fra, huorsomhelst det siuntis for nøden vdi Historien. Men mig siuntis raadeligst at hand bleff for sig selff vdi sin gamle myndighed oc anseelse, at Læseren kunde vide huad hannem hører til, oc huad ellers er tillagd aff en Fremmet. Dette vaar aldelis for nøden, effterdi hand vndertiden haffuer screffuet noget skarpelige om nogle Landskaff, huilcket hand viste selff best beskeed om, oc maa det forsuare paa sin egen Hals, som ingen anden (kand skee) kand saa vel vndskylde, paa hans vegne.

Huorfaare at der er intet forandret vdi Saxonis mening.

Der som ocsaa nogen lader sig tycke, at dette mit Arbeid staar icke for fulde, hand tencke ved sig selff, huad vanskelighed mig haffuer veret forkast, først vdi denne Mørcke oc suare Latine, dernæst vdi Historien

selff, som mange steds vaar wklar oc kom icke offuer ens met sig selff. En stor part aff deris forsømmelse, som haffue icke flitteligen efterscreffuet Saxoni sin Krønicke, oc ladet den gaa vd paa Prenten som de haffue fundet den for sig, vden vijdere indsiun oc randsagelse. Thi ieg vil dette sige met gaat skel, at ieg haffuer forbedret oc corrigeret Latinen vdi hundrede Stæder, ia flere oc icke færre. Huo som icke lader sig nøye met deñe vndskyldning, hannem vil ieg gierne haffuet ombedet, at hand (dette mit ringe Arbeide wanseet) vil ickon selff forsøge paa it Blad, huor venlig Saxo er at komme i tale met, da skal hand vden tuil bliffue mig en naadigere Dommere. Kand dette oc icke hielpe mig fra affuendsiuge oc forgifftige Vanartis Bagtale, da mætte de sig aff deris hierte, ieg aff en tryg Samuittighed.

Huad her er forbedret vdi denne Krønicke.

Ieg tacker de gode oc velbyrdige Herrer, Erlig oc Velbyrdig NIELS KAAS Kongelige Maiestats Canceler, Erlig oc Velbyrdig BIØRN ANDERSSØN Kongelige Maiestats oc Danmarckis Rigis Raad, erlig oc velbyrdig CHRISTOFER VALKENDORP Kongelige Maiestats Rentemester, erlig oc velbyrdig ARILD HUITFELD Kongelige Maiestats Secreterer, som mig offte haffue styrcket vdi dette faaretagne Arbeide, oc giffuet mig en god fortrøst, at saadant skulde icke alleniste befalde alle dennem, som Dansk Tungemaal forstaa, men ocsaa, Allernaadigste Herre oc Konge, eders Kongelige Maiestat.

De som haffue hiulpen til at denne Krønicke er kommen paa Prenten.

HANS FRANDSENS DIGT „TIL LÆSEREN“ FORAN I VEDELS SAXO-OVERSÆTTELSE 1575

I Huor mand søger all Verden omkring,
Blant Verdslige Vijsdom oc Lære:
Der findis icke nogen dyrebarere ting,
End sande Historier ere.

Fordi de sige baade Quinde oc Mand,
Den stund hand er i Liffue:
Huor huer sit Leffnet fremdrage kand,
Oc siden wdødelig bliffue.

Her findis baade i Feide oc Fred,
Om du vilt Krønicken acte:
Gode raad oc anslag, huo dem tør ved,
Oc ellers effter ære vil tracte.

Viltu oc ey ret tencke dig om,
Men Dyd oc Ære forgætte:
Vaarst du end dobbelt Keyser i Rom,
Dit velde haffuer intet at sætte.

Thi lærd Mands Pen haffuer saadan iid,
Hand acter ey Gods eller Arffue:
Huad heller du vorder vred eller blid,
Hand maler dig met din Farffue.

Oc naar du meent det er forgæt,
Huad ont eller gaat du giorde:
Da findis dit Naffn i Krønicken sæt,
All Verden veed aff din Forde.

Det gode huer prise oc loffue maa,
Det onde bespaatte oc lacke:
Huo lenge vil leffue hand tencke der paa,
Hans Gierning kand tagis til tacke.

Det holdis met rette for synderlig Priis,
Historien at læse oc høre:
Aff anden Mands skade giør den oss viis,
Som Gaffn oc Naffn anrøre.

Oc huad hand actis for Leeg eller Lærd,
Som hun ey kunde befalde:
It Menniskis Naffn er hand ey værd,
Det vil ieg sige for alle.

Gud giffue at huer ickon actede vel,
Det Nytte aff slig Scrifft komme:
Da skulde vel Lærde actis mere end Træl,
Blant alle, oc mest de fromme.

Thi det er andet at komme sligt frem,
End huer kand tencke oc vide:
Ah Gud, du styrcke io alle dem,
Som Ære oc Bogen maa lide.

Vor Danske Krønicke som Saxo screff,
Indholder oc Lærdom skøne:
Aff huilcken mand seer, som huer bedreff,
Saa haffuer hand faaet til Løne.

Den er nu paa vort Maal vdsæt,
Oss Danske til Nytte oc Ære:
Huo ellers sit Gaffn vil acte ret,
Oc det met Flittighed lære.

Mester Anders Vedel giorde dette Gaffn,
Som førre haffde Møde oc Vanske:
Thi bør hannem Tack oc efftersagn,
Til ære, aff alle Danske.

IOHANNES FRANCISCVS
Ripensis, Medicinæ & Philosophiæ Doctor.

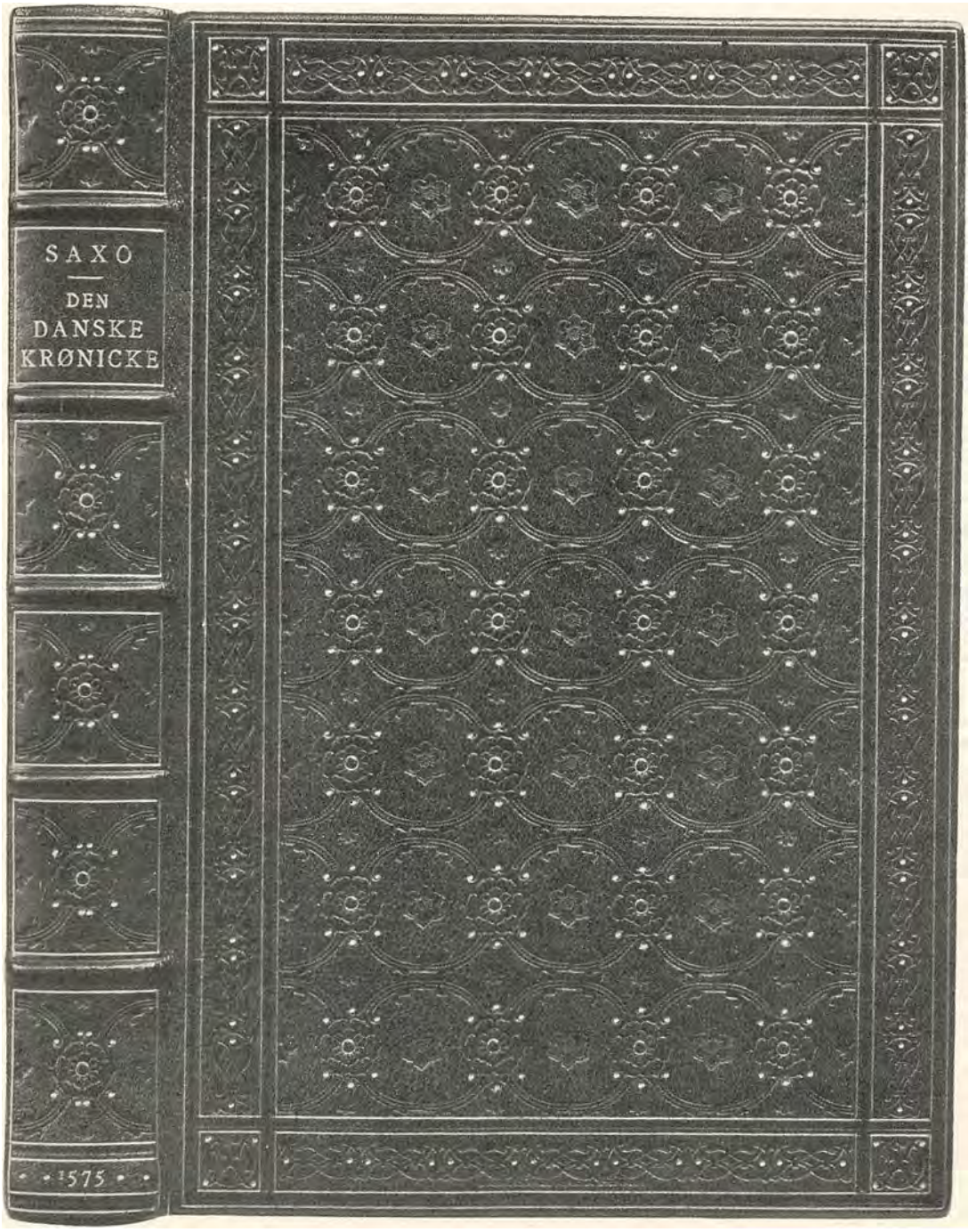

Bind, udført af G. HEDBERG, Stockholm, omkring et Exemplar af ANDERS SØRENSEN VEDELS Saxo-Oversættelse 1575, tilhørende Apoteker A. E. SIBBERNSEN, Vester Skerninge.
Originalens Størrelse: ca. 27×22 cm.

OVERSÆTTELSE AF MODSTAAENDE DEDIKATION

Til den ved Fromhed, Lærdom og Visdom udmærkede Mand, PEDER HANSEN SVENDBORG, den stormægtige danske Konges tro Renteskriver, min Herre og Ven med skyldig Ærbødighed og Agtelse.

Anders Vedel.

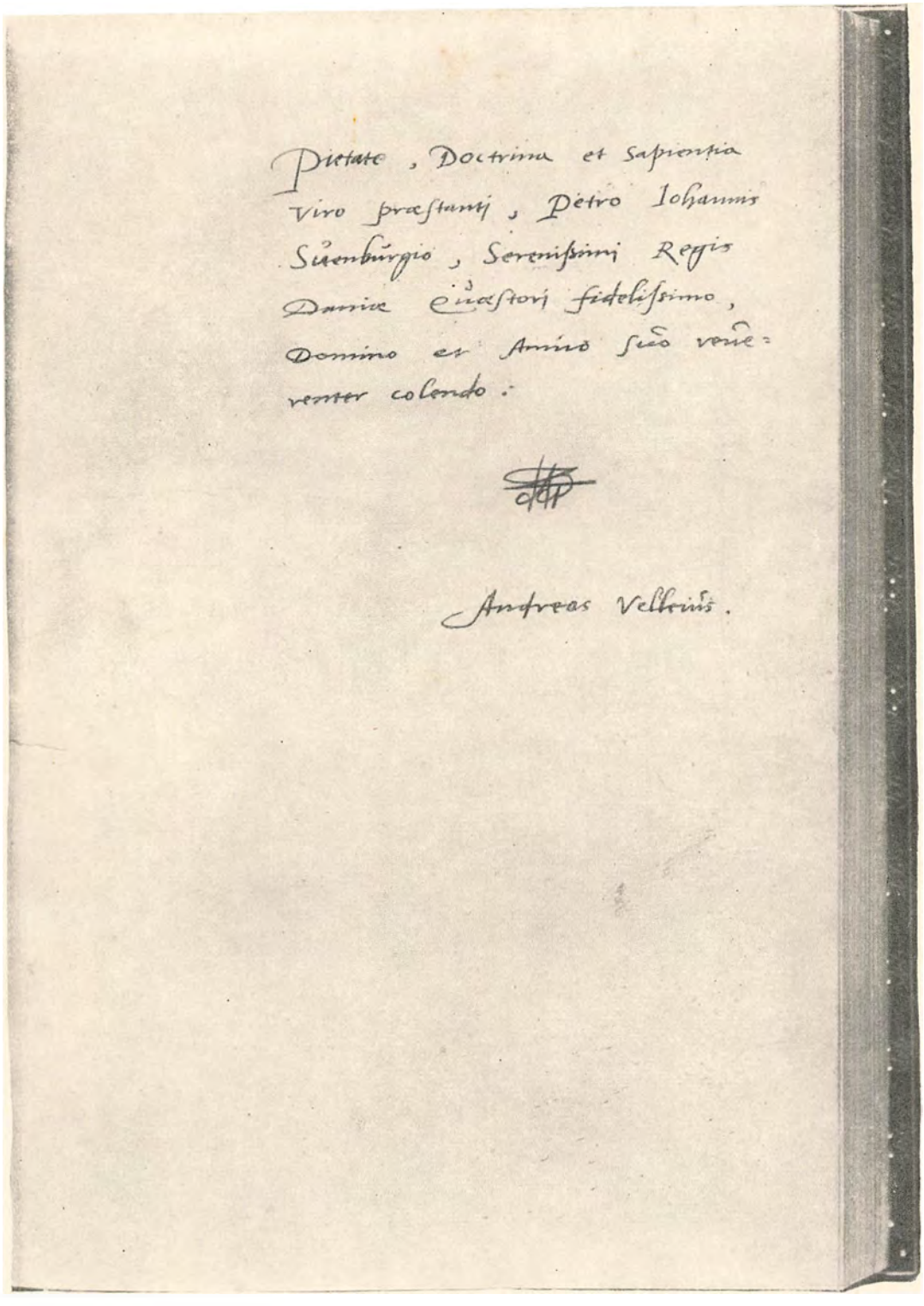
Pietate, Doctrina et Sapientia
viro præstanti, Petro Iohannis
Suænburgio, Serenissimi Regis
Daniæ Quæstori fidelissimo,
Domino et Amico suo vene-
renter colendo.

Andreas Vellejus.

Egenhændig Dedikation af ANDERS SØRENSEN VEDEL i det Apoteker A. E. SIBBERNSEN, Vester Skerninge, tilhørende Exemplar af Saxo-Oversættelsen 1575.
Originalens Størrelse: ca. 27×18 cm.
Dedikationen findes oversat paa modstaaende Side.

Den Danske Krønicke

som SAXO GRAMMATICVS

skreff / halfffierde hundrede Aar forleden:
Nu først aff Latinen vdsat / flittelige
offuerseet oc forbedret /

Aff

Anders Søffrinsøn Vedel.

INSIGNIA REGIS DANIAE &c.

Cum Gratia & Priuilegio Sereniß: REGIÆ Maiest:

Anno M. D. LXXV.

Titelblad til VEDELS Oversættelse, København 1575.
Originalens Størrelse: ca. 27×18 cm.

SAXONIS GRAMMATICI

Fortale paa den Danske Krønicke.

EFterdi at andre Lande oc Riger/ pleye almindeligen meget at berømme sig/ aff deris mandoms gierninger / oc met stor lyst tencke paa deris ærlige fremfarne Forfædre: Da haffuer Absalon Erckebiscop i Danmarck / icke lenger kunde fordraget / at hans Fædreneland (som hand ellers altid lagde besynderlige vind paa at ære oc ophøye) skulde miste saadane prøff/ de ærlige Danske mends Krønicke/ oc mandelige gierningers beskriffuelse. Ørsage til dette Krøs nickes beskriffuelse.

Først haffuer hand formanet mange / at de skulde begynde dette arbed/ men der de alle sloge hannem dette aff / haffuer hand strengeligen oc aluerligen befalet mig/ at samle vore Danske Historier/ oc saaledis ved sin idelige formaning tuinget mig til/ at gaa vdi dette arbed/ som ieg vaar icke vel mand faare. Oc huo kunde her til dags beskreffuit vore Danske Historier/ efftersom at Riget nyligen anammede den Christelige tro/ oc her tilforne haffuer vært stor brøst paa bogelige kaansker oc latinske tungemaal/ ligeruis som oc saa paa den rene oc rette Religion? Ja oc siden at baade Religionen oc bogelige konster/ere her i landet vdspredde oc opkomne / saa haffuer alligeuel Ladhed oc Forsømmelse vært saa stor / som Vankundighed oc Wforstandighed vaare tilforne. Huor vdaff ieg loed mig oc saa meget foraarsagis / saa at endog ieg kiendis mig alt for ringe / til saadant suart arbed / dog vilde ieg helder giøre offuer min øffne oc formue/ end staa denne fromme Herris begering lenger imod. Paa det andre omliggende Landskab/ som berømme sig aff deris mandelige gierningers beskriffuelse/ at de (om ont skulde være) maatte helder dømme oss/ at være icke saa aldelis saare vellærde/ end aldelis at være forget / eller lige som vi aldrig hafde giort noget merckeligt/ som vaar verdt at optegnis.

Saa haffuer ieg nu derfaare / tagen denne my byrde paa mig/ som alle hine gamle Scribentere faar mig / haffue ladet

VEDELS Oversættelse, København 1575, Blad A recto.
Originalens Størrelse: ca. 27×18 cm.
Indhold: Begyndelsen af SAXOS Fortale til ANDERS SUNESØN.

Prentet i Kiøbenhaffn/
hos Hans Stockelman oc
Andream Gutterwitz.

Paa Balzer Kaufis/Borgeris oc
Bogføreris der ſamme ſteds
Bekaaſtning.

Oc findis hos hannem til kiøbs.

ANNO
M. D. LXXV.

VEDELS Oversættelse, København 1575, Blad [Ccc viij] recto.
Originalens Størrelse: ca. 27×18 cm.

SEJER SCHOUSBÖLLES OVERSÆTTELSE

SEJER SCHOUSBÖLLE maa være født ca. 1720, blev 1745 Student fra Horsens og tog 1753 Baccalaurgraden ved Københavns Universitet. Iøvrigt vides intet andet om ham, end hvad der fremgaar af den omst. citerede Fortale til hans Saxo-Oversættelse. Denne udkom 1752 i København, trykt og forlagt af ANDREAS HARTVIG GODICHE. Den i Fortalen nævnte Oversættelse af Saxos Vers, foretaget af LAURIDS THURA (født 1657, død 1731), var 1721 offentliggjort i dennes Bog „Adskillige poetiske Sager".

AF A. H. GODICHES FORTALE I SCHOUSBÖLLES SAXO-OVERSÆTTELSE 1752

Her overleveres de Danske Læsere en nye Dansk Oversættelse af den for sin særdeeles smukke Skrivemaade vel- og vidt-bekiendte Danske Historie-Skriver SAXO GRAMMATICUS, hans Latinske Værk Historia Danica kaldet, som indeholde de Danske Kongers Bedrifter fra Kong Dan den første indtil Kong Knud VI. Waldemars Søn, en Tid der udregnes til noget over 1000 Aar for Christi Fødsel, og 1200 Aar efter Christi Fødsel, altsaa tilsammen imod 2200 Aar.

Hvad sig denne ny Oversættelse angaaer, hvortil Forlæggeren efter de høylærde Professorers Raad har brugt en habil og i Latinen vel øvet Studios, navnlig SEJER SCHOUSBÖLLE, og ellers ladet Manuscriptet af andre eftersee, da vil Læseren ved Sammenligning lettelig finde, hvor meget denne Ny frem for den forrige af 1575 er forbedret, særdeles der i, at her, foruden (1) en nøyere og meere accurat Fodspor af Saxonis Original, som paa det nærmeste i Dansken er fulgt, (2) findes tilsat Chronologien, som viser det Aars Tal enhver Konge er kommen til Regieringen (forstaae efter den Beregning herom haves.) (3) Adskillige Anmærkninger til Historiens Oplysning neden under anført efter andre Historiske Skrifters Indhold, (4) er iligemaade hosføyet paa Dansk de Vers, som Saxo har i sin Latinske, for hvilke vi har at takke den store Poët, høylærde, nu Sal. Biskop LAURITZ THURAH, der havde paataget sig at oversætte samme paa Dansk til Nytte for Saxo, og den som samme ville oplegge.

(5) Er i denne Oversættelse ogsaa tillagt en Forberetning om de gamle Danskes Oprindelse, deres Religion og Guds (eller Afguds) Dyrkelse, og om de Gamles Skrivemaade &c. (6) Saa er og tilføyet en kort Optegnelse eller Aar-Register over de Danske Konger, hvorved man da har Register baade over denne Bog og over de Steder, hvor andre Skribentere handle om samme Konger, samt en kort Cathalogus over de Konger, som have regieret fra Kong Knud, (hvor Saxo slipper) indtil vores nu regierende allernaadigste Konge Friderich den Femte. Hvilke høylovlige Kongers Levnet ellers fortiener omstændeligere at læses hos Canceller HVITFELD og Hr. Baron HOLBERG.

Meere vil man ey om Oversættelsen anføre, efterdi Forlæggeren venter sig at faae af skiønsomme Læsere det Vidnesbyrd ved Bogens Igiennem-

læsning, at derved er brugt saadan Flid og Forsigtighed, at den for Resten vel kunde forsvare sig selv, og være Danske Læsere til Fornøyelse. Paa Trykkens Ziirlighed saa vel som Correcturen har man og havt Hensigt, at Bogen kunde udkomme med en smuk Skrift, og uden synderlige Vildelser; thi smaa Feyler, eller et Bogstavs Forsætning, som ved Correcturen lættelig kand overløbes, haaber man at blive undskyldelige. Ved Indretningen har man i det øvrige tragtet efter, at denne Bog, som den første og ældste Danske Historie, kunde for en meget billig og taalelig Priis blive almindelig for Danske Folk, i den Henseende har endog Sætteren anvendt Bredden af Papiret til Materien i sig selv, og indrykket de behøvende Marginalia der imellem, dog med forskiellige Kiendemærker.

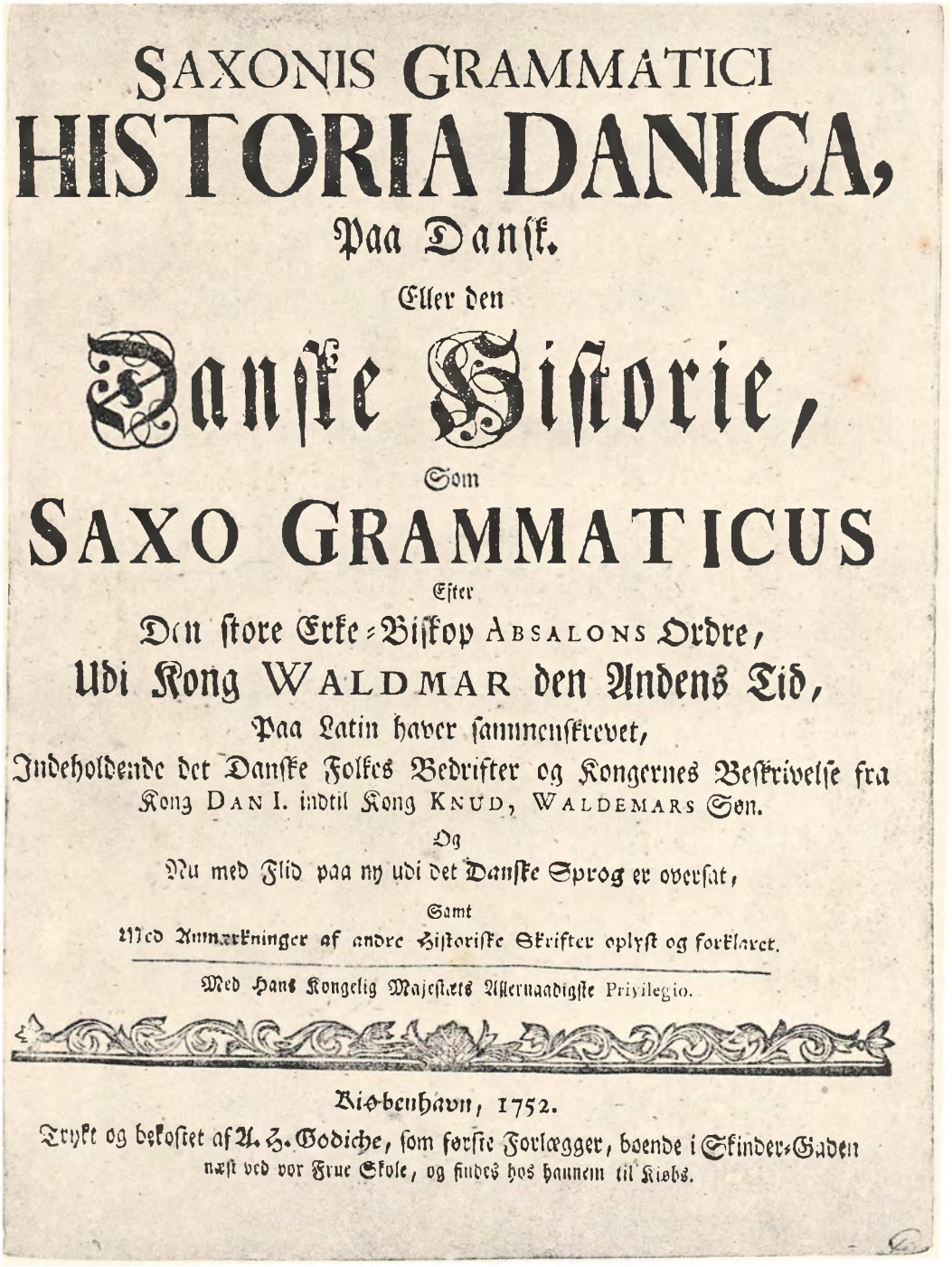

SAXONIS GRAMMATICI
HISTORIA DANICA,
Paa Dansk.
Eller den
Danske Historie,
Som
SAXO GRAMMATICUS
Efter
Den store Erke-Biskop ABSALONS Ordre,
Udi Kong WALDMAR den Andens Tid,
Paa Latin haver sammenskrevet,
Indeholdende det Danske Folkes Bedrifter og Kongernes Beskrivelse fra Kong DAN I. indtil Kong KNUD, WALDEMARS Søn.
Og
Nu med Flid paa ny udi det Danske Sprog er oversat,
Samt
Med Anmærkninger af andre Historiske Skrifter oplyst og forklaret.
Med Hans Kongelig Majestæts Allernaadigste Privilegio.
Kiøbenhavn, 1752.
Trykt og bekostet af A. H. Godiche, som første Forlægger, boende i Skinder-Gaden næst ved vor Frue Skole, og findes hos hannem til Kiøbs.

Titelblad til SCHOUSBÖLLES Oversættelse, København 1752.
Originalens Størrelse: ca. 21×16 cm.

SAXONIS GRAMMATICI (a)
Fortale
Til
ANDREAS SUNESEN,
Erke-Biskoppen i Lund.

Ligesom alle andre Nationer almindelig holde sig det for en Ære, at optegne deres lovlige Bedrifter, og finde stor Fornøjelse i at eftertænke deres Forfædres Manddoms Gierninger; saa har og ABSALON, Erke-Biskop i Danmark, ikke kundet fere over sit Sind, at dette Rige, som han altid har været meget omhyggelig for at giøre navnkundig og anseelig, skulde længere mangle saadan Beskommelse og Beskrivelse. Hvorfore han, da mange andre vegrede og undsloge sig for dette Arbejde, har paalagt mig, hans ringeste Til-

hæn-

(a) Om SAXO; see forhen Forlæggerens Fortale. GRAMMATICUS er han kaldet for sin besynderlige Flid og Lærdom. Chronicon Sælandia pag. 10. kalder ham SAXO LANGE. Han skrev den Danske Historie efter Erke-Biskop ABSALONS Ordre, men som bemeldte ABSALON døde, førend

SCHOUSBÖLLES Oversættelse, København 1752, Blad e 2 verso.
Originalens Størrelse: ca. 21×16 cm.

N. F. S. GRUNDTVIGS OVERSÆTTELSE

NIKOLAJ FREDERIK SEVERIN GRUNDTVIG var født i Udby ved Vordingborg 1783 og døde i København 1872. I de Aar, da hans Saxo-Oversættelse blev til, levede han i København uden Embede, kun sysselsat med litterære Arbejder. 1815 udsendte han „Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse", og i Aarene 1818—22 udkom den fuldstændige Saxo-Oversættelse i København, trykt i det SCHULTZ'ske Bogtrykkeri, der 1817—21 indehavdes af J. F. SCHULTZ' Enke og derefter af J. H. SCHULTZ. Værket udsendtes af „Selskabet for de Nordiske Oldskrifters Udgivelse", hvis Bestyrelse bestod af Digteren PRAM, Juristen TRESCHOW og GRUNDTVIG selv.

GRUNDTVIGS Saxo udkom 1855 i 2. Udgave, hvori den omst. citerede Fortale er erstattet af en ny og kortere, der findes optrykt i 3. Udgave 1873, 4. Udgave 1886 og den illustrerede Udgave 1924.

AF N. F. S. GRUNDTVIGS FORTALE TIL SAXO-OVERSÆTTELSEN DATERET 12. SEPTEMBER 1818

I mange Aar har det været mit Ønske og Forsæt, engang, vilde Gud, at skrive en Dannemarks-Krønike, som kunde læses med Lyst af Høie og Lave, Læge og Lærde, saamange som elskede Fædrenes Ihukommelse, og det klare, jævne, uforkunstlede Moders-Maal; men immer blev det kun ved Ønsket og Forsættet, deels fordi min udvortes Tilstand ikke var derefter, og især fordi Arbeidets mange Vanskeligheder afskrækkede mig. Den uovervindeligste af dem alle var i mine Øine den, at hitte Rede i de gamle Folke-Sagn, som min Samvittighed hverken vilde tilstæde mig at forbigaae, eller at behandle efter eget Tykke, og kunde denne Vanskelighed ikke bortryddes, da kunde jeg heller aldrig komme til at begynde. Saaledes stod eller rettere henlaae Sagen til i Foraaret 1815. Jeg havde lovet Selskabet for Norges Vel, hvori jeg af Hjertens Grund var Medlem, at forbedre den gamle Oversættelse af Snorros Konge-Krønike, og var med dette Arbeide alt kommet over Midten af Hellig-Olavs Saga; men da faldt det mig som en Steen paa Hjertet, at jeg sad der og udtømde mine Kræfter over Norges Krønike, der nu ikke længer kiærlig sammensmeltede med Dannemarks, medens denne laae, tildeels ukiendt og uændset, tildeels ogsaa miskiendt og forhaanet! Fædrenelands-Kiærligheden vaagnede med en mig hidindtil af Erfaring ubekiendt glødende Ild og seierrig Vælde i mit Bryst; sønderrive det historiske Baand mellem Dannemark og Norge, som fra Barnsbeen gjorde Eet i min Forestilling, det hverken kunde eller vilde jeg, men til at skielne bestemt imellem Dansk og Norsk havde ikke Sværdslag men Iisslag nødt mig, og jeg kunde nu ei bære det over mit Hjerte, at udgive Snorros Krønike, med mindre Saxos kunde følges med! Vel gjorde jeg et Overslag paa Tiden, det vilde koste mig, hvis Uefterrettelighed kun min Varme for Sagen, der laande Arbeidet Vinger som kun Ønsket havde, kan forsvare; men dog ansaae jeg Tiden for lang og Umagen for stor nok, til ei at lege med, og foresatte mig desaarsag snart, at standse, til jeg saae, om det var rimeligt, at Nordens Krøniker, i min Fordanskning, vilde finde kiærlig Modtagelse paa Marken og paa Klippen. Selskabet for Nordens Oldskrifter, som dannede sig i den Kiøbenhavnske Afdeling af Selskabet for Norges Vel, eller bestemtere: af Sammes Levninger, bifaldt mit Forslag at udgive en Prøve, med hos-

føiet Indbydelse til, ved frivillige Bidrag, at bekoste Værket, og Prøven udkom endnu samme Aar.

At nu Prøven virkelig vandt Manges Bifald, derom vidne ei alene de Penge-Bidrag, som dog, med Hensyn baade paa Tid og Omstændigheder, og paa Selskabets aldeles ukunstlede, i Manges Sprog ukloge, Fremgangs-Maade, afgive et temmelig gyldigt Vidnesbyrd, men derom vidner tillige hvad boglærde Mænd i Dannemark og Tydskland have offentlig sagt, thi at jeg ellers er hos dem intet mindre end høit anskrevet, behøver jeg ei at forsikkre, og at man desuagtet har fundet meget at rose, og kun lidt at dadle, kan man selv forvisse sig om.

Under saadanne Omstændigheder blev det min Skyldighed at fortsætte, og, vil Gud, fuldføre Arbeidet, hvis Besværlighed jeg vel har siden faaet stærkere at føle, men som jeg ogsaa daglig lærer bedre at lade vederfares den Ret, at det lønner rigelig Umagen det koster, endog blot ved den Kundskab, Indsigt og Styrke saavel i Moders-Maalet, som i Fædrenelandets Historie det yder og skiænker mig. Haabe tør jeg ogsaa, at man ei skal finde hvad jeg her fremlægger, slettere end Prøven, og den er her min Maale-Stok, thi et feilfrit og fuldkomment Arbeide veed jeg godt det er langtfra at være, men mine Landsmænds Fordringer maae ikke overstige mine Kræfter, som de lagdes for Dagen i Prøven man bifaldt. Jeg har Grund til at troe, man ei vil finde min Oversættelse uværdig til, for det Første at afløse ANDERS VEDELS, samt ei uskikket til at forberede en bedre, og videre gaaer hverken mit Ønske eller Haab. Spørger Nogen derimod, hvorfor jeg, med al den Roes jeg lægger paa Vedels Oversættelse, dog er aldeles veget fra den, og har ei heller stræbt at følge og forbedre den, da er mit Svar, som Frodes, at Bødning er altid Lapperie, og at Skam skulde vi faae paa vore Fingre, om vi, efter snart halvtredie Aarhundredes Forløb, ei kunde føre Pennen skrappere og jævnere i Moders-Maalet, fornemmelig i ubunden Stiil, end hine Dages bedste Skrivere! Det er med slige gamle Bøger, som med gamle Kar af Guld og Sølv, skal de forbedres, maa de smeltes om, og hæve sig som en Phoenix af Asken igien; kun da kan den rette Lighed vindes, kun da kan Bøgerne vorde, hvad de, som Udtryk af forskiellige Tidsrum bør være: adskilte efter Bog-Staven, men i Aanden forenede!

Hvad nu i Særdeleshed Versene angaaer, da nøiedes Vedel med, hvad da vel ogsaa var det Klogeste, i fyndig Korthed at angive deres Indhold, men liden Gavn og Glæde havde vi af al den Rimen, her har siden fundet

Sted, om vi nu ikke kunde rime Meningen af de latinske Vers lidt kiønt paa Moders-Maalet, da Saxo fordum, hvad der var langt sværere, formaaede saa net paa Romersk at omskrive vore gamle danske Riim. En Prøve derpaa giorde Biskop LAURIDS THURA, som er indbundet i Oversættelsen af 1752, og burde skiæres ud deraf igien, for ei at begraves med den, men uagtet de Riim kan lade sig læse, og ere imellem ret ægte Danske, saa svare de dog i det Hele ei til de Fordringer, man enten paa Latinens, Danskens, eller Rime-Kunstens Vegne, kan nu med Føie giøre, saa jeg maatte bryde mig en egen Bane, og lade Kyndige afgiøre med hvad Held det skedte. Nu gjordes der, da Prøverne kom ud, vel nogle faa Udsættelser paa min Maneer, men hverken kunde jeg overbevise mig om deres Rigtighed, ei heller have nogen grundet Formodning om, at den som gjorde dem, forstod sig bedre end jeg selv paa Riim og Poesie, jeg maatte altsaa fare fort, som jeg begyndte, og indskyde Sagen under høiere Kiendelse i sin Tid. Herom er da end kun det at sige, at hvis det engang, efter lovligt Vidne-Forhør ved mit rette Værne-Thing, skulde befindes, at jeg ikke blot, som menneskelig Skrøbelighed, og stundum min Vankundighed medfører, har alt imellem taget Feil, men at jeg i det Hele har misbrugt den Frihed, der ellers er ei blot tilladt men høist nødvendig, naar Billed-Blomster skal omplantes, ei til at gaae ud, men til at blomstre og dufte paa Nye; finder man, siger jeg, at den Frihed er misbrugt, som her, hvor alt een Omplantning, og det fra Have i Potte, havde fundet Sted, var dobbelt nødvendig, da kan det være slemt nok for mit Efter-Mæle, men Saxos Læsere har dog ei Føie til at klage, naar kun mine danske Vers ei ere slettere end de latinske, og ei indsmugle Noget, som er forbudt i Historiens derom gjorte Forordning. For Resten beroer Vurderingen af slige Oversættelser paa Synet, jeg kan vist nok see feil, men det kan Fleer end jeg; et dansk poetisk Øie tør jeg tiltroe mig, og har da Stemme, hvor det giælder om danske Skildringer og Riim.

Danmarks Krønike

af

Saxo Grammaticus

fordanſket

ved

Nik. Fred. Sev. Grundtvig,
Præſt.

Det ſiger Beda, den ærlige Mand,
Det er vel gjort, af hvem der kan,
At ſkrive Forældres Gierninger alle;
Ere de onde, man maa dem flye,
Ere de gode, dem gjøre paa Nye,
Og dem ingenlunde fralalde!

Rim-Krøniken.

Første Deel.

Kiøbenhavn.
Bekoſtet af Kronikens Danſke og Norſke Venner.
Trykt i det Schultziſke Officin.

1818.

Titelblad til GRUNDTVIGS Oversættelse, København 1818.
Originalens Størrelse: 23×18 cm.

Saxos Fortale
til
Dannemarks Krønike.

Eftersom andre Folkefærd giøre sig en Ære af deres gamle Bedrifter, og sætte en Glæde i at komme Forfædrene ihu, saa kunde den danske Erkebisp Absalon ikke taale, at vort Fædreneland, som det alle Dage var hans inderlige Hjertens-Lyst at ophøie, skulde fattes en saadan Ravnkundighed og ærligt Eftermæle; og da ingen Andre vilde giøre sig den Umage at skrive en Dannmarks-Krønike, saa nødte han mig, sin ringeste Tjener, det Arbeide paa; og lod mig arme Mand hverken have Ris eller Ros, forend jeg tog mig for, hvad der dog gik over mine Kræfter!

Sagen er den, at i Forstningen, efterat Christendommen var kommet herind, da var man kun tynd baade i Troen og i Latinen, og skulde nok bare sig for at skrive en Dannmarks-Krønike, og siden, da Kirke-Tjenesten kom i Gang, og man lærde Latin, saa var man døven, som man for var dum, og Følgen blev den samme, thi hvad man for ikke kunde, det gad man ikke nu. See, derfor kunde jeg ikke bære det over mit Hjerte

GRUNDTVIGS Oversættelse, København 1818, Side [1].
Originalens Størrelse: 23×18 cm.
Indhold: SAXOS Fortale til ANDERS SUNESØN.

LITTERATUR OM SAXO

NEDENSTAAENDE Fortegnelse omfatter Bøger og Afhandlinger (særlig nyere) vedrørende Saxo og hans Værk i snævrere Forstand. At gaa videre vilde være aldeles uoverkommeligt. Der findes næppe den Undersøgelse omhandlende Danmarks og dets Nabolandes Historie i Vikingetid og Middelalder, uden at deri indeholdes Bidrag til Vurdering af Saxo som historisk Kilde. Om muligt endnu omfangsrigere er den Litteratur, der beskæftiger sig med de germanske Folks Mytologi, ældste Historie eller Oldlitteratur under Hensyntagen til de første 9 Bøger af hans Historieværk. Paa dette sidste Omraade maa, foruden til de nedenfor nævnte Fremstillinger af mere omfattende Art, henvises til Litteraturangivelserne ved de enkelte Sagnskikkelser i JOHANNES HOOPS' „Reallexikon der germanischen Altertumskunde" (4 Bd., Strassburg 1911—19) samt, paa Grund af Sagnheltenes nære Tilknytning til de i det oldengelske Heltedigt „Bjovulfskvadet" skildrede Forhold, til den udførlige Litteraturfortegnelse i R. W. CHAMBERS „Beowulf" (Cambridge 1921) S. 397—411.

En Oversigt over Udgaver og Oversættelser gives ikke her, da disse er anførte dels i Indledningen, dels hver paa sit Sted i det foregaaende.

Hvad der staar mellem |: :|, er konstruerede Titler.

---

1. ANDERSEN, VILH.: Saxo Grammaticus. (Vilh. Andersen: Tider og Typer af dansk Aands Historie. Erasmus. I. Kbh. 1907, S. 45—89.)
2. BRIX, HANS: Saxo. (Hans Brix: Danske Digtere. Fyrretyve Kapitler af dansk Digtekunsts Historie. Kbh. 1926, S. 1—10.)
3. BRUUN, CHR.: Om det nylig fundne Fragment af en Codex af Saxo Grammaticus. (Tidsskrift for Philologie Bd. 2, Kbh. 1861, S. 41—51.)
4. — : Angers-Fragmentet af et Haandskrift af Saxo Grammaticus. Lykønskningsskrift til Kjøbenhavns Universitet ved dets firehundredaars Stiftelsesfest fra det store kgl. Bibliothek. Kbh. 1879.
5. DAAE, LUDVIG: Nogle Studier i Saxo Grammaticus. (Historisk Tidsskrift Række 4, Bd. 4, Kria. 1906, S. 129—60.)
6. ELTON, OLIVER and FREDERIK YORK POWELL: Introduction. (The first nine books of the Danish History of Saxo Grammaticus transl. by Oliver Elton. Lond. 1894, S. IX—CXXVII.)
7. ERSLEV, KR.: Sven Estridsøn og Biskop Vilhelm. Sagnstudier. (Historisk Tidsskrift Række 6, Bd. 3, Kbh. 1892, S. 602—26.)
8. FABRICIUS, KNUD: Saxos Valdemarskrønike og hans Danesaga. (Historisk Tidsskrift Række 8, Bd. 6, Kbh. 1917, S. 285—386.) [Genmæle mod No. 61.]
9. GERICKE, ROBERT: Shakespeares Hamlet-Quellen. Saxo Grammaticus (lateinisch und deutsch), Belleforest und The hystorie of Hamlet. Herausgeg. von M. Moltke. Lpz. 1881.

10. Gertz, M. Cl.: |: Svend Aagesen og Saxo :|. (M. Cl. Gertz: En ny Text af Sven Aggesøns Værker genvunden paa Grundlag af Codex AM 33, 4°. Kbh. 1915, S. 196—97.)
11. —: |: Den jydske Krønike og Saxo. :| (Scriptores minores historiæ danicæ medii ævi rec. M. Cl. Gertz, Vol. I, Kbh. 1917—18, S. 197—203.)
12. Goldschmidt, M. J.: Et Par Textrettelser til Saxo. (Nordisk Tidsskrift for Filologi Række 3, Bd. 5, Kbh. 1897, S. 185.)
13. Hasse, P.: Das Angers'sche Fragment des Saxo Grammaticus. (Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde Bd. 12, Hann. u. Lpz. 1887, S. 315—22.)
14. Herrmann, Paul: Die Heldensagen des Saxo Grammaticus. Lpz. 1922. (= Erläuterungen zu den ersten neun Büchern der dänischen Geschichte des Saxo Grammaticus von Paul Herrmann Teil 2, Kommentar, Lpz. 1922.)
15. Holder-Egger, O.: Zur Textkritik des Saxo und Sueno Aggeson. (Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde Bd. 14, Hann. u. Lpz. 1889, S. 135—62.)
16. Hovgård, O. A.: Tidsregningen i Valdemar I's historie med særligt hensyn til adskillige forvanskninger af Saxes Text. (Historisk Tidsskrift Række 4, Bd. 2, Kbh. 1872, S. 470—678.)
17. Jónsson, Finnur: Angers-Brudstykket af Saxo. (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kbh. 1918, S. 61—90.)
18. Jørgensen, A. D.: Saxe, Absalons Klerk. (A. D. Jørgensen: Bidrag til Nordens Historie i Middelalderen. Kbh. 1871, S. 229—59.)
19. Kall Rasmussen, M. N. C.: Om to nylig fundne Fragmenter af en Codex af Saxo. (Aarsberetninger fra det kgl. Gehejmearchiv Bd. 1, Kbh. 1855, Tillæg S. 23—37.)
20. Kinch, J.: Bidrag til en Textkritik af de 7 sidste Bøger af Saxes Danmarkshistorie med et Tillæg, indeholdende Fortolkning af enkelte Steder. (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kbh. 1874, S. 271—334.)
21. Knabe, C.: Sprachliche Zusammenstellungen. (Erläuterungen zu den ersten neun Büchern der dänischen Geschichte des Saxo Grammaticus von Paul Herrmann. Teil 1, Uebersetzung, Lpz. 1901, S. 444—92.)
22. — : Bemerkungen zu Saxo. (Arkiv för nordisk filologi Bd. 20, Lund 1904, S. 91—96.)
23. — : Textkritische Bemerkungen zu Saxo. (Arkiv för nordisk filologi Bd. 27, Lund 1910, S. 76—92.)
24. — : Einleitung zu einer neuen Ausgabe der Dänischen Geschichte des Saxo. Torgau 1912.
25. Larsen, Sofus: Saxo Grammaticus, hans Værk og Person. (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kbh. 1925, S. 1—286.)
26. Molbech, C.: Saxo Grammaticus, hans Historie og Charakteer og hans lærde Samtidige i Danmark, under Valdemarernes Tidsalder. (Nyt historisk Tidsskrift Bd. 5, Kbh. 1854, S. 1—124.)
27. Müller, P. E.: |: Imødegaaelse af Paastanden om, at Saxos Værk skulde være et Falsum, forfattet af Christiern Pedersen, Lave Urne og Jodocus Badius Ascensius i Forening. :| (Dansk Litteraturtidende, Kbh. 1816, S. 563—71, 579—94.)
28. — : Critisk Undersøgelse af Danmarks og Norges Sagnhistorie eller om Troværdigheden af Saxos og Snorros Kilder. Kbh. 1823.

29. Müller, P. E.: Critisk Undersøgelse af Saxos Histories syv sidste Bøger. Kbh. 1830.
30. Neckel, Gustav: Saxo Grammaticus. (Reallexikon der germanischen Altertumskunde herausgeg. von Johannes Hoops Bd. 4, Strassburg 1918—19, S. 85—87.)
31. Olrik Axel: Forsøg paa en tvedeling af kilderne til Sakses oldhistorie. (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kbh. 1892, S. 1—134 = Axel Olrik: Kilderne til Sakses oldhistorie Bd. 1, Kbh. 1892.)
32. — : Märchen in Saxo Grammaticus. (Zeitschrift des Vereins für Volkskunde Bd. 2, Berl. 1892, S. 117—23, 252—58, 367—74.)
33. — : Sakses oldhistorie. Norrøne sagaer og danske sagn. En literaturhistorisk undersøgelse. Kbh. 1894 (= Axel Olrik: Kilderne til Sakses oldhistorie Bd. 2, Kbh. 1894.)
34. — : Danske oldkvad i Sakses historie. Kbh. 1898.
35. — : Tvedelingen af Saxos kilder, et genmæle. (Arkiv för nordisk filologi Bd. 14, Lund 1898, S. 47—93.) [Gensvar til No. 55.]
36. — : Rolf Krake og den ældre Skjoldungrække. Kbh. 1903 (= Axel Olrik: Danmarks Heltedigtning. En Oldtidsstudie. Del 1, Kbh. 1903.)
37. — : Starkad den gamle og den yngre Skjoldungrække. Kbh. 1910. (= Axel Olrik: Danmarks Heltedigtning. En Oldtidsstudie. Del 2. Kbh. 1910.)
38. — : Folkelige Afhandlinger. Efter Forfatterens Død udvalgte og udgivne af Hans Ellekilde. Kbh. 1919.
39. Olrik, Jørgen: Et par forklædte stednavne hos Sakse. (Historisk Tidsskrift Række 8, Bd. 1, Kbh. 1908, S. 370—76.)
40. — : Studier over tilblivelsen af Sakses værk. (Historisk Tidsskrift Række 8, Bd. 2, Kbh. 1910, S. 211—63.)
41. — : Sakse og hans Danesaga. (Sakses Danesaga overs. af Jørgen Olrik. 2. Udg. Bd. 1, Kbh. 1925, S. 9—47.)
42. Paludan-Müller, C.: Hvad var Saxo Grammaticus? Og hvor er hans Grav? Et historisk-kritisk Stridsskrift. Nykøbing F. 1861.
43. — : Bidrag til Kritik af Saxo's Historieværk. (Historisk Tidsskrift Række 4, Bd. 5, Kbh. 1875—77, S. 333—81.)
44. Petersen, N. M.: Omrids af de ældste hos Saxo Grammaticus forekommende geografiske Forestillinger. (N. M. Petersen: Haandbog i den gammel-nordiske Geografi. Kbh. 1834, S. 292—319.)
45. — : Om Betydningen af Ordene Stipendium og Beneficium hos Saxo. (Oversigt over Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger. Kbh. 1843, S. 75—78.)
46. — : Bidrag til den danske Literaturs Historie Bd. 1, Kbh. 1853, S. 42—47. — Samme Bog, 2. Udg., Bd. 1, Kbh. 1867, S. 43—49.
47. Plesner, C. U. A.: Brudstykke af en hidtil ukjendt Saxo-Codex. (Aarsberetninger fra det kgl. Gehejmearchiv Bd. 6, Kbh. 1877, Tillæg S. 3—8.)
48. Rathsach, Emil: Om den saakaldte 3. Haand i Angersfragmentet af Saxos Danmarkshistorie. (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kbh. 1920, S. 112—24.)
49. Rosenberg, C.: Nordboernes Aandsliv fra Oldtiden til vore Dage Bd. 2, Kbh. 1880, S. 318—58.
50. Schlüter, W.: Saxo Grammaticus und seine Kenntnis vom Norden Europas. Vortrag in der Gelehrten Estnischen Gesellschaft. Dorpat 1909.

51. Schröder, J. H.: Anmärkningar rörande Martin Aschanei Codex af Saxo Grammaticus i förra hälften af 1600-talet. (Kungl. Vitterhets, Historie och Antiqvitets Academiens Handlingar Bd. 16, Sthm. 1841, S. 358—66.)
52. Schück, H.: Var Saxo præpositus i Roskilde? (Arkiv för nordisk filologi Bd. 12, Lund 1896, S. 222—33.)
53. Schätzlein, Paul: Saxo Grammaticus in der deutschen Dichtung vom Ausgange des Mittelalters bis zum Verfall der Romantik. Gütersloh 1913.
54. Steenstrup, Johannes C. H. R.: Saxo og Sagnhistorien. (Johannes C. H. R. Steenstrup: Normannerne Bd. 1. Kbh. 1876, S. 7—28.)
55. — : Saxo Grammaticus og den danske og svenske Oldtidshistorie. (Arkiv för nordisk filologi Bd. 13, Lund 1897, S. 101—61.) [Genmæle mod No. 31.]
56. — : Saxo (Grammaticus). (Dansk biografisk Lexikon udg. af C. F. Bricka Bd. 14, Kbh. 1900, S. 619—24.)
57. — : Biskop Vilhelm og Kong Svend. (Historisk Tidsskrift Række 8, Bd. 1, Kbh. 1907, S. 1—64.) [Genmæle mod 7.]
58. Stille, A.: Saxos skånska stridsskildringar. (Kungl. Vitterhets, Historie och Antiquitets Akademiens Handlingar Del 34, Række 3, Del I, 3, 4, Sthm. 1922.)
59. Velschow, J. M.: Prolegomena. (Saxonis Grammatici Historia Danica rec. P. E. Müller et J. M. Velschow Pars 2, Hann. 1858, S. I—XCIX.)
60. Waitz, G.: Zur Kritik dänischer Geschichtsquellen. (Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde Bd. 12, Hann. u. Lpz. 1887, S. 11—39.)
61. Weibull, Curt: Saxo. Kritiska undersökningar i Danmarks historia från Sven Estridsens död till Knut VI. Lund 1915.
62. — : Saxostudier. I. Valdemar I's norska krig. II. De skånska upproren 1180—82. (Historisk tidskrift för Skåneland Bd. 7, Lund 1917—21, S. 71—120.)
63. — : Saxoforskning. Et stridsskrift. (Historisk tidskrift för Skåneland Bd. 7, Lund 1917—21, S. 181—241.) [Gensvar til No. 8.]